

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

581
J16m
v.1

JUL 29 1964

BIOLOGY

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN
MISCELLANEA
AUSTRIACA
AD
BOTANICAM, CHEMIAM,
ET
HISTORIAM NATURALEM
SPECTANTIA,
CUM
FIGURIS PARTIM COLORATIS.
VOL. I.

VINDOBONÆ,
EX OFFICINA KRAUSIANA.
1778.

NICOLAUS JOSEPHUS JACOBI

MISCELLANEA

AUSTRIACA

AD

ROTHENBURGAM CHEMNICAM

ET

HISTORIAM NATURALEM

PECTANTIA

CUM

FIGURIS PARTIM COLORATIS.

VOL. I.

NIMDORF.

EX OFFICINA HANSMANNI.

1788.

P R Æ F A T I O.

CONSTITUI in hisce opusculis colligere ac prelo dare, cum proprias quasdam, tum alienas amicorum lucubratiunculas, Botanici, Mineralogici, Chemici, Zoologicique argumenti, aut quocunque modo facientes ad Historiam naturalem. Nec solas has novas ineditasque; sed interferam etiam illas, quæ sub Dissertationum inauguralium titulo in Universitatibus Domini

PRÆFATIO.

nii Austriaci ab hoc anno in lucem edentur, dignæ mihi visæ, quæ ab oblivione, in quam fugaces hi ingenii fœtus labi ut plurimum brevi soleant, ferventur. Si placuisse eruditis hunc laborem meum intellexero, ultra pergam. Scribebam Vindobonæ I. die Novembris anno 1777.

I.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN
GENITALIA
ASCLEPIADEARUM.

FEST omnino ob insolitam parvitatem cohærentemque ac intricatam compagem in plantis sic dictis asclepiadeis difficillima partium genitalium cognitio; nam quantumvis flores sæpe ipsi magni sint, partium tamen dictarum nihilominus molem exiguam natura fecit; ut sine optima lente oculus vix quidquam hic detegat. Anno 1758 in itinere meo Americano primus, opinor, veram earundem structuram in octo Cynanchi speciebus territorii

Carthagenensis erui; quam in Europam redux, dum ad examen vocabam omnes asclepiadeas illas, quæ tunc aderant in horto Vindobonensi, etiam in his eodem se habere modo observavi. Quas autem antea in aliis Americæ regionibus offenderam plurimas, tunc non bene intellectas, describere nolui, tandem etiam examinare neglexi, pertæsus ingrati laboris. Illarum vero characterem anno 1763 in Historia stirpium Americanarum publici juris feci. Admiranti singularem hanc structuram, incidebat in mentem, flores integros spiritui vini immerfos mecum transferre in Europam; qui, colore excepto, illibati manserunt, ut tractari commode examinarie potuerint ceu vivi. Brevi post reditum anno 1760 cum illustri Linnæo non tantum hanc Cynanchorum affiniumque detectam fabricam, sed ipsos etiam illos, ut convincerem, flores Americanos, in spiritu vini hærentes, communicavi, una virum celeberrimum exemplo hoc meo admonens, ut deinceps exoticas stirpes curaret sibi a discipulis suis transmitti in hoc spiritu, si harum characterem legitime & certo dignoscere cuperet, quum exsiccatæ fallerent sæpissime. Atque hunc quidem fructum ex missione mea obtinuisse me, lætus ex non uno edito opusculo intellexi; nam cæterum haud videor persuasisse amicissimo viro, quem in ultima etiam Systematis sui editione characterem antiquum servasse, lego. Forte nec persuaseram aliis. Propterea ex Hungaria Vien-

nam

nam reverfus, anno 1769 cœpi asclepiadeas stirpes ab integro examinare attentius, & delineare partes observatas; in eoque versabar tunc sedulus, quando anni 1771 mensis Septembris 17 die scripta a Clarissimo Christiano Friderico Rottböll epistola mihi traditur, cui industrius ille vir incluserat tabulam impressam, sistentem quarundam Asclepiadearum characteres cum figurarum explicatione, simul mihi indicans, super hac re in lingua Danica se edidisse programma; quod videre mihi huc usque non contigit. Gaudebam impense, tandem Botanicorum aliquem mecum eadem & sentire, & publicasse. Sed tamen morabar plura, quæ non videbantur in integrum congruere cum observatis meis; quare constitui in proximum annum revocare ad incudem omnia. Nec sic contentus, quotannis, dum per otium licuit, redii ad pristinum examen. Ita correxi plura, ut nunc demum posse me examinatorum stirpium dare characteres genuinos existimem.

Interea vidi in volumine sexto epistolarum ad ill. Hallerum scriptarum anno 1775 edito epistolam ejusdem laudati Christiani Friderici Rottböll, in qua hæc lego: *Asclepiadeas plantas omnes post Jacquimum decandras esse confirmavi; de Periploca tamen græca non adhuc satis certus sum. Apicem corporis truncati seu fundum dolioli tui inversi Asclepiadum stigma non esse, licet sæpe apices sive stigmata centro nectarii jungantur, contra Læslingium,*

gium, *Jacquimum*, *Adansonium evici*; qua occasione lapsum Læslingii it. hisp. p. 214, & *Jacquini* hist. stirp. american. p. 81 - 87, cuspidem nectarii sive dolii pro stylo continuato habentium tetigi. De decandria *Asclepiadearum* plures extant observationes *Jacquini* 1763. *Linnaeus*, qui 1764 *Genera plantarum* & 1767 *Systema naturæ* edidit, ad has surdus fuit. *Misi* ego libellum cum iconè, visurus, an adhuc naturæ obloqui pergat? &c.

Dein etiam Acta Societatis Scientiarum Vlissingenſis 1776 vol. 5. pag. 281, Batavo idiomate vulgata, dissertationem continent cl. E. P. Swagerman Amstelodami 25 Martii 1774 scriptam, in qua dilucidatio quedam structuræ floris *Apocyni androsæmifolii*, figuris illustrata, occurrit; at vero quum in hac non quærebatur partium genitalium absoluta cognitio, sed sola explicatio phænomeni singularis, cur muscas flos ille caperet occideretque, nullam adeo lucem illa argumento nostro attulit.

Tandem quoque in Actorum Academiæ electoralis Palatinæ volumine tertio physico, anno 1775 edito, ineunte autem hoc demum anno a me viso emptoque, pag. 41 inveni dissertationem viri celeberrimi *Josephi Theophili Kôlreuter* de anthera contortarum, sermone Germanico conscriptam, in qua sequentia contracta excerpto, quæ hic adnotanda duco. Et primo quidem mecum contra sententiam clarissimi *Rottbÿl* egregius autor
affix-

affirmat sub finem pag. 47 & in principio proximæ, *stylos cum corpore truncato sive dolio vere esse connatos. Secundo, dum Asclepiadeas plantas mecum & cum clarissimo Rottböhl decandras pronuntiat, Periplocam tamen, ait pag. 52, me græcam non recte decandris adnumerasse, quæ pentandra modo foret. Tertio etiam male me flavas illas exiguasque clavas pro antheris fertilibus habere; quia ex sententia ill. viri pollinem nec continerent, nec igitur emitterent. Et quarto tandem in eo me errare, quod totum Linnæo dictum corpusculum truncatum tanquam stigma describam, dum tamen stigmatis nomen ad solam illam floris partem in stricto sensu pertineat, quæ semen masculinum attrahere in se & debeat & valeat. Putem sic, quæ autor fufius habet, accurate me reddidisse.*

Ad illa autem pace viri, quem maximi ob merita summa sua facimus omnes, respondeo, nunquam me existimasse, errare, quum humanum sit, esse a me alienum; tum vero in rebus microscopis credidisse, me semper, esse errorem facillimum & excusabilem. Nec tamen me hosce errores rite percipere posse. Nam dum *Periplocam græcam decandram* asserui, id factum negligenter non fuit. Desumpsi hunc staminum numerum ab antheris, quod plane deficere filamenta crediderim. Et sane geminas tales vidi, & iterum video, in qualibet bractea nectarii, quam ex analogia cynanchorum hoc titulo donare me posse arbitrabar. Si vero hanc

ipsam bracteam (uti conjicio) vocari filamentum vir clarissimus jubeat, erit omnino Periploca hæc hoc sensu pentandra, sed simul decanthera. Atque hanc ipsam nunc sententiam, ut vitentur dissona, in descriptione hujus plantæ amplexus sum.

Clavas autem flavas & exiguas illas, nescio, quo alio quam antherarum nomine salutem? Continent in se illam materiem, quam pro femine masculino habemus uterque, & a qua fecundatio germinis dependeat. Sed hæc ipsa, inquit cl. Kölreuter, pollen verus non est. Certe globulos in illa aut alias determinatæ figuræ particulas, uti quidem hoc evenit in aliis plerisque plantis, oculus vulgariter armatus non detegit, sed succum glutinosam; ut igitur, si pollinem, ut pollen sit, necessario sic figuratum esse oporteat, & antheram, ut anthera, ealem pollinem continere, male dixerim antheras. At vero quo nunc novo titulo venient insigniendæ hæc clavæ, genitali hoc liquore fætæ? Ego quidem, dum *clavæ illæ flavæ & planæ ex tota sua structura evidentissime & præcise sint id, quod in aliis plerisque plantis ipsæ antheræ sint, atque adeo & hæc & illæ utrobique sint genuinum generationis masculinum organum*, (sunt ipsa traducta clarissimi Kölreuter pag. 53 verba,) nil mutabo in terminis, & antheras appellare pergam, ratus, ad pollinis constituendum characterem, soliditatem figuratam aut fluiditatem (& quis asserere audeat, hanc esse non figuratam?)

nihil

nihil facere. Interea legi & adnotari omnino merentur, quæ cl. vir de fluiditate hujus pollinis aliisque huc spectantibus differuit. Quorsum pertinet etiam tractatus ille, nuperrime editus de sexu Cryptogamarum, ex quo lecto tanta sum affectus voluptate, tantumque hausi fructum, ut publicas non possim non agere auctori gratias. Ex hoc etiam videor in descriptione Lycopodii helvetici, in Flor. austr. tab. 196 exhibiti, flores masculos pro femineis, & vicissim sumpsisse.

Tandem quod corpusculum truncatum Linnæi sive dolium Halleri pro stigmate descripserim, etiam hoc non placuit; sed non potui a me impetrare, quin demum nunc hoc titulo describerem; lubens tamen & gratus sententiam mutabo, simul ac vir industrius firmis argumentis viam veram auræ vel liquidi fecundantis aliam quam per aliquam hujus corporis partem demonstraverit; eoque expectabo hæc argumenta avidius, cum quod candide fatear, me hic adhuc versari in caligine, tum quod ipse detecturus non sim, qui oculis jam nimium fatigatis parcere constituerim. Liceat tamen proponere pauca hic consideranda. Et primo quidem ratione situs & connexionis summam esse analogiam corporis truncati Asclepiadearum cum stigmate aliarum plantarum. Secundo non videri pertinere ad naturam stigmati, ut pollinem attrahat per solum suum apicem; nam æque stigma vocabo, si hoc præstet per oras aut per

aliam. qualemcunque sui partem. Hinc *tertio* me non capere, si solis in sacculis, quibus inhaerent antheræ, pollen sive oleosum illud ex antheris vel clavis exsudans liquidum colligatur, atque exhinc trans membranaceos suos parietes corpori truncato applicetur, uti ille docet, me, inquam, non capere, quare corpus illud nomen stigmatis non mereretur? *Quarto* liquidum genitale ex antheris in sacculos depluere non posse in Stapeliis, in quibus hi sacculi antheras superne tegunt, dum ipsæ antheræ stigmati sive corpori truncato immediate incumbunt, quod flavo exeunte earundem genitali liquore etiam maculatum observavi. *Quinto* forte veram cohesionem sive continuitatem inter organum genitale femininum (sub quo comprehendo germen, stylos & corpus truncatum) & inter membranam illud circumdantem, in qua sacculi pro recondendis antheris sunt, non dari. Certe in pluribus observare nullam potui. Omitto alia.

Nec propterea ex hisce præmissis prætere velim, omnes & singulas partes genitales in fecundatione Asclepiadearum eodem plane modo officium præstare suum atque in reliquis. Sola defendi partium nomina, data ab officio; ut re ipsa in meris nominibus tota nostra versetur disceptatio, qua mihi cum egregio atque optimo viro nulla unquam gravior intercedet.

Quantum impenderim laboris, temporis & tædii in concinnandis figuris, quæ hunc tractatulum illustrant, quasque hic omnino necessarias duxi, nemo facile æstimabit. Omnes illæ ad vivas factæ plantas fuere, quas aluit noster hortus. Integras autem has, aliunde notas, non describam, sed folius floris, de quo hic præcise agitur, characterem. Neque proportio auctarum partium observari eadem semper potuit; quum sic aut nimio peccassent volumine aliæ, aut aliarum exiguitas induxisset obscuritatem.

Incipiam ab Apocyno sibirico, quod an idem sit cum cannabino Linnæi, judicent, qui cannabinum viderunt.

APOCYNUM SIBIRICUM. *Tab. I. fig. I. Jacq. hort. vindob. vol. 3. tab. 66.*

a Exhibet florem integrum in naturali magnitudine.

c Eundem auctum. Præter *a* & *d* reliquæ figuræ ad lentem admodum auctæ sunt.

Perianthium est quinquepartitum; foliolis oblongis, concavis, erectis, corolla brevioribus, viridibus.

Petalum campanulatum, album, erectum, ad unam tertiam partem quinquefidum in lacinias patulas, obtusas & semiovatas.

c Glandulae quinque, subrotundæ, virides & fessiles ponuntur inter filamenta.

d Avulsis petalo & calyce, tota genitalium compages cum sustinente pedunculo in naturali magnitudine.

r c of Eadem compages aucta.

e Filamenta quinque, crassa, brevia, cum virore pallentia, incurvula introrsum, ex receptaculo communi *r c* intra corollam orta.

of & uf Anthera ochroleuca cum oris purpurascens, cordato-acuminata & erecta, supra basin suam internam *u* affigitur filamentis. Omnes autem simul in conum *of* connivent; & solum interne *e u m f* ad apicem longitudinaliter sunt *m f* biloculares, bivalves & polliniferae.

Staminibus etiam ablati, in conspectum prodit *hil* pistillum, totum virens, compositum ex *b* germinibus duobus glabris; ex *i* stylis duobus; & ex *l* stigmate unico, communi, capitato, conico, crasso, muricato, ad solum apicem bifido.

Observatio. Patet, circa hanc plantam idem fere dubium moveri posse, quod circa Periplocam græcam motum fuit. Bracteas antheriferas dicere potuissim, quæ filamenta vocavi. Tum forte ipsa sola antherarum locamenta veræ aliis antheræ videbuntur, ut sint illæ geminae. Sed quis non perspicit, hæc esse fere arbitraria,

&

& vix disquisitione digna? Etiam si ad muricata tubercula stigmatis antheræ firmiuscule adhæreant, nulla tamen vera concretio mihi videtur habere locum.

PERIPLOCA GRÆCA *Linnaei. Tab. I. fig. 2.*

a u c Flos integer in naturali magnitudine. Reliquæ floris figuræ sunt ad lentem auctæ.

Perianthium quinquepartitum, persistens, exiguum; foliolis ovatis, acutis, patentissimis, glabris, virentibus.

Corolla rotata, quinquefida: laciniis ex oblongo ovatis, obtusissimis, propter latera revoluta visis angustioribus; facie per pilos albos hirsutis, & atropurpureis cum macula supra basin oblonga glabra & subvirente; dorso autem toto, tum etiam faciei summæ parte aliqua, virentibus & glabris. Lacinia *b* petali antica evidentius illa omnia demonstrat.

c e Nectaria quinque, adnata singula tubo corollæ ad ejusdem divisuras, hinc cum petali laciniis alternantia, oris suis lateralibus *c* introrsum productis conniventia, superne emittunt *e* setam atropurpuream petalo brevioris & inflexam. Hæc nectaria simul in flore integro lateribus suis offerunt introspectanti stellulam decemlammellatam.

Avulsis calyce, petalo, & nectariis, in conspectum prodeunt *g h* genitalia, receptaculo suo pedunculato *f* insidentia.

g Filamenta quinque, ex receptaculo communi orta, alterno cum nectariis *c e* situ locantur; & accumbentia horum quorumlibet vicinorum lamellis *c*, sic stellulæ modo dictæ interstitia claudunt. Cæterum sunt crassula, teretia, albida, suberecta, ad apicem pilis albis erectisque dense capillata, & hic connivendo incumbentia stigmati, ubi simul formant stellam convexam quinquerradiatam hirsutamque, sive capitulum illud extra corollæ tubum prominens.

Antheræ in quolibet filamentum geminæ, horum utriusque lateri ad extremitatem affixæ, oblongæ, uniloculares, interne oblique dehiscentes, glutine flavo refertæ. Quæ spectantur in *b* antheræ duæ contiguæ, ad vicina duo diversaque filamenta pertinent. Figura *i* partem dumtaxat superiorem filamenti valde auctam sistit, ab interiore facie depictam, in qua antheræ incipiunt dehiscere, nam antea clausissimæ sunt. Omnino autem jam apertæ in *l* spectantur.

m Germina duo virentia & glabra abeunt in *n* stylum unicum & teretem; cui innascitur *p o* stigma maximum, discoideum, pallidum; superne convexulum, atque in centro papillula fissa coronatam; subtus planum; in ambitu longitudinaliter decemcrenatum, adeo ut crenæ

alter-

laciniis linearibus, obtusis, integris, spiraliter intortis, fordide virentibus.

d Nectarium campanulatum, monophyllum, pentagonum, album, erectum, corolla paulo brevius; ore decedentato acuto & patente.

e f g Vagina albida, ferme longitudine nectarii, pentagona, infra medium cum nectario conglutinata in protuberantibus suis angulis quinque fissis *e f*. Vagina autem superne terminatur in *g* quinque squamulas, (quas multoties auctas figura *b* repræsentat, & *i* unicam seorsim,) basi subrotundas & concavas, atque hinc abeuntes in acumen lanceolatum, cujus oræ membranacæ & pellucidæ pallent, nervus vero medius rubet; porro omnes simul conniventes, incumbentesque stigmati *g*; interne pro locandis antheris biloculares. *Vide observationem.*

Post vaginam *e f g* detractam spectatur pistillum *m n r*; cujus germina *m* sunt longitudinaliter semiovata. Styli *n* gemini, subulati. Stigma *r* capitatum, magnum, subflavescens, convexum, basi pentagonum, subtus auctum disco pentagono minore viridi, ad apicem bipapillare, uti hæc omnia in *o* magis aucto melius apparent.

v Tubercula staminifera oblonga & fusca, inter squamulas *b* & *g* vaginæ *e f g*, stigmati *r* adnascuntur, quæ ibidem ceu puncta nigricantia observantur, omnino
quin-

quinque, ex *o* autem jam ablata. Ex horum tuberculorum parte infima utrinque filamentum brevissimum exoritur, terminatum in antheram *l* obverse ovatam, planam, flavam, non dehiscentem, pendulam, in loculamento altero squamæ proximæ vaginalis reconditam; factam polline liquido spissoque.

Observatio. In hoc flore & in Cynancho acuto, Asclepiade Vincetoxico, & Asclepiade nigra, nectarii basis, ubi fundo floris accrescit, format duplicaturam, quæ intra nectarium ex fundo iterum adscendit, atque ad variam in diversis altitudinem pistillum undique ambit, superne in quinque squamas divisus, stigmati accumbentes. Vocavi hanc duplicaturam adscendentem *vaginam*, quia vaginæ adinstar pistillum includit. Ita vagina *e f g* oritur ex basi introrsum continuata & adscendente nectarii *d*, circumdat pistillum *m n r* sic, ut solus stigmati apex in *g* inter squamas *b* emineat. In aliis, nectario illo carentibus, uti in Asclepiade curassavica, fruticosa, &c. vagina illa ortum ducit a fundo ipsius petali. Est autem semper compagis spongiosæ, sed figuræ non ejusdem. Consideraveram in Periploca græca filamenta tanquam vaginam in quinque corpora separatam; sed cum in illa antheras gerant, melius ad mentem clarissimi Kœheuter nunc filamenta dixi.

Porro in hisce Asclepiadeis, quæ vagina donantur, stamina vera ex *tuberculo* egrediuntur, quod *staminiferum* salutavi. Hoc vero cum accrescat ipsi stigmati, patet sponte, has plantas ex legibus Linnæanis esse Gynandras; locarique in ordine Decandriæ, quando ex quolibet tuberculo stamina duo producuntur. In quolibet squamæ loculamento, plerumque sacco, unica anthera hæret; & sic ob alternantia cum squamis tubercula antheræ duæ ejusdem tuberculi intrant loculamenta vicina proximarum duarum squamarum, quod ex *ibm* figuræ primæ tabulæ secundæ evidentissime elucescit.

Ergo Periplocæ græca & africana non poterunt stare sub eodem genere, &c.

Generalia ista hic notavi, ut ne repetere cogar in subsequis.

CYNANCHUM ACUTUM *Linnæi. Tab. 1. fig. 4.*

a Monstrat florem naturalem. Reliquæ figuræ autæ sunt.

Perianthium quinquepartitum : foliolis lanceolatis, acutis, parvis, virentibus, patentissimis.

Corolla rotata, pallidissime carnea : laciniis lanceolatis, obtusiusculis, patentissimis, planis.

Ex tubo petali adscendit nectarium *b* campanulatum,

tum, corollæ concolor, eadem multo brevius, supra duas tertias sui partes divisum in limbum quinquefidum ex laciniis lanceolatis, acutis, erectis, atque ab invicem ita distantibus, ut has inter singulas aliæ locentur laciniæ minimæ, rotundatæ, modo integerrimæ, modo lacerae, vel bifidæ.

c d Vagina basi *c* conica & angusta, hinc *d* ampliata, divisæque in quinque bractæas biloculares & oblongas, quæ terminantur in totidem squamulas *e* rotundatas orasque stigmatis amplectentes. Inter has margini stigmatis affiguntur.

l Tubercula staminifera, quæ emittunt ex basi filamentum utrinque unicum subtilissimum & horizontale.

m Antheræ pallidæ, ex subrotundo ovatæ, planæ, in media sui parte affixæ, pollinem pulposum continentes.

o Germina duo, ovato-oblonga, abeunt in totidem stylos breves, qui coronantur stigmatibus *r* communi discoideo & pentagono, hic supra, *n* subtus viso.

ASCLEPIAS VINCETOXICUM *Linnaei. Tab. 1.*

fig. 5.

a b Florem integrum, & *c* nectarium, in nativa magnitudine habent. Reliqua aucta sunt.

a Perianthium quinquepartitum : foliolis lanceolatis, acuminatis, parvis, virentibus.

b Corolla monopetala, albida; tubo campanulato brevissimo; laciniis quinque patentissimis, obtusis, glabris.

c & *d* Nectarii ad basin ægre comati foliola quinque, parva, carnea vel alba; simul campanulata, oblonga, crassula, facie gibba, apice tridentato cum denticulo medio rotundato & latissimo.

e g f Vagina virescens; basi *e* teres; hinc divisus in bractæas *g f* quinque, latas, sibi contiguas, interne biloculares, & ex medio reufo apice efferentes squamam *b* & *f* subrotundam parvam & stigmati marginem summum amplexantem.

Germina duo, ovata, glabra. Styli duo brevissimeque abeunt in stigma unicum, capitatum, crassum, discoideum & apice planum.

i Tubercula lanceolata & fusca inter summas bractæas vaginæ stigmati adhærent; ex quibus singulis, respondentibus vaginæ loculamentis inclusæ, geminæ *m* dependent antheræ, filamentis destitutæ, pendulæ, inverse ovatæ, planæ, & cum virore pallentes. Pollen, ut in affinis.

Observatio. Tubercula staminifera plerumque manifesto sulco longitudinali in medio notantur in omnibus.

In hac planta, uti etiam in precedente ac in subsequa, propriis figuris loculamenta saccosa bractearum vaginæ, & quædam alia, non illustravi, quum ex similibus Asclepiadis curassavicæ facile intelligentur.

ASCLEPIAS NIGRA *Linncæi*. Tab. 1. fig. 6.

a Flos naturalis. Cætera aucta proponuntur.

Perianthium quinquepartitum, parvum, persistens, virens: foliolis lanceolatis, acutis, patentissimis, villosis.

Corolla monopetala, rotata, ex purpureo atra, patentissima, profundissime quinquepartita: laciniis oblongis, planis, obtusiusculis, facie villosis.

b Nectarium monophyllum, amplissime campanulatum, obsolete quinquangulare, petalo concolor, parvum, ex fundo petali vix eminens, limbo decemfido: laciniis alternis majoribus, convexis atque hinc ventre protuberante vaginam tangentibus, reflexo-patentibus; alternis minoribus erectis, planis, magisque rubentibus. In medio hocce nectario spectatur pars superior vaginæ cum stigmatibus, capituli adinstar fusci cum limbo albicante.

c d e Vagina basi *c d*, ubi germina includuntur, teres & petalo concolor; hinc exfurgens in *d e* quinque bractæas ovatas, pallidas aut pallide flavescentes, erectas,

in:

interne biloculares; desinentes in *e* squamas subrotundas, alidas, pellucidas, & stigmati marginem prehendentes.

f Germina duo, glabra. *g* Styli duo, breves. *i* Stigma maximum, orbiculare, subvirescens, superficie plana, punctata, & umbilicata.

o Tubercula margini pistillo affiguntur inter squamas vaginæ, fusca, linearia; quæ singula emittunt utrinque antheram *r* obverse ovatam, flavam, subpendulam, basi attenuatam veluti in filamentum, inclusam loculamento vaginæ suo.

CYNANCHUM ERECTUM *Linnaei. Tab. 2. fig. 1.*

a Florem in volumine nativo sistit. Alia aucta sunt.

Perianthium viride, parvum, ad oras ciliarum, quinquefidum: laciniis lanceolatis, acutis, erectis.

Corolla monopetala, alba, ferme ad basin usque divisa in lacinias quinque, oblongas, obtusas, planas, inferne simul corollam campanulatam efficientes, cæterum patentissimas & leviter cum sole flexas.

Avulsis calyce petaloque, mox prodit in conspectum vagina *c d f*, insistens pedunculo floris *b c*, dum in *c* petalum & calyx hæserant affixa. Ad altitudinem germinis *a c* ad *d* est teres, viridis, & bifurcata. In *d*

supra

supra germen ex dorso infra bracteas emittit in ambitu quinque foliola *c*, petaliformia, alba, sublinearia, obtusa, erectiuscula, parva; ipsa autem hic abit in bracteas *d r*, oblongas, concavas, in squamam subrotundam terminatas, flavescens, stigmati adplicatas, eoque duplo breviores. Bracteæ hic saccos biloculares non habent, sed horum loco dumtaxat lamellas duas subrotundas luteas & parvas, supra basin parallelo situ enatas & antrorsum protensas, uti ex bractea integra *n*, in planam figuram vi expansa, videre est.

s Germina duo, obtusa, pallida. *o* Stylus brevissimus, crassus, unicus & indivisus utriusque germi communis.

l Stigma maximum, elongato-conicum, crassum, erectum, pallide flavescens, apice bifido & obtuso, longissimum.

Stigmatis lateribus inter bracteas circa medium accrescunt tubercula *m*, linearia, fusca; ex quibus singulis oriuntur antheræ *i* duæ, flavæ, obverse ovatæ, planæ, propendulæ inter lamellas proximas vicinarum bractearum earundemque oras, filamentis fere destitutæ.

Observatio. Bracteis vaginæ, in quibus vera loculamenta deficient, quæ suppletur per lamellas duas lateraque ipsius bracteæ valde concavæ; tum etiam

figura & elongatione stigmatis; hæc planta ab affinibus a me hic descriptis admodum abludivit.

Auriculas sive appendices *e* forte alii cum Linnæo nectaria vocabunt, quod arbitrarium est. Ego distinxi ex eo a nectariis priorum, quia ortum non ex basi corollæ, sed ex vaginæ dorso, trahunt.

Tota compages vaginæ cum genitalibus tantilla est, ut ægre ex petali tubo emineat; hinc difficilioris examinis.

ASCLEPIAS CURASSAVICA *Linnaei. Tab. 2. fig. 2.*

a b Florem repræsentat in naturali magnitudine; dum aucta sunt reliqua.

Perianthii pentaphylli foliola sunt lanceolata, acuta, virentia, subvillosa, reflexa, & petalo duplo breviora.

a Corollæ ex aurantiaco miniatæ & ferme ad basin sectæ, laciniaë sunt quinque, lanceolataë, reflexæ & ad apicem adscendentes.

c d e Vagina flavescens, inferne *c d* gracilis & obtuse pentagona, in *d* emittit in ambitu quinque corpuscula ovata *b* & *f*, tubulosa, aurantiaco-lutea, sessilia, superne longitudinaliter fissa, ex centro suo efferentia corniculum subulatum, arcuatum versus stigma, quod omnia simul circumdant. Hinc, ex *d*, vagina ampliatur,
dispe-

dissecciturque in bracteas *de* quinque, oblongas, foris *de* & *gp* longitudinaliter biconvexas, ad latus utrinque limbo *gp*, *ih*, & *il*, ad basin ultra propendente auctas, intus *ih* & *ihl* biloculariter faccatas, ad apicem terminatas in squamam *e*, *p*, & *h*, subrotundam, stigmati marginem summum amplexantem *e*, *q*, & *o*. Limbus lateralis bractee *pg* cum limbo laterali vicinæ bractee facit in tota compage figuram illam *mn*, quæ ter repetita conspicitur in icone *c d e m*. Pars itaque *mn* abscissa a proxima bractea fuit; nam in linea media infra tubercula *m* bractee naturaliter divisæ, sed tamen contiguæ sunt.

α Germina duo, ovata. z Styli gemini, subulati longi, infra stigma divergentes, in *cd* adhucdum vaginæ inclusi. d o Stigma capitatum, maximum, angulatum, inque singulis angulis foveola longa *o* notatum; verice *qo* planum, cujus centrum lineola umbilicatur.

m, m, m, m Tubercula staminifera, ovalia, badia, quinque, stigmati affixa. Ex quolibet tuberculo filamenta *r* duo, fusca, filiformia, primo descendencia, dein divaricata. Antheræ *s* obverse ovatæ, flavæ, planæ, pendulæ in faccis bractearum, uti videre est in figura *ihm*.

Observatio. Pluribus figuris illustravi compagem hujus floris, ex quibus partim subsequæ intelligentur.

Habetur in *q o* solus vertex stigmatis cum squamis bractearum amplexantibus. In *g p m n* bractæ duæ vicinæ cum limbo cujusdam tertiæ abscisso, conspectæ a tergo. In *i b m* duæ vicinæ bractæ intus visæ cum uno tuberculo staminibusque suis. In *i l b* unica talis bractea sine stamine. In *c d o* supersunt reliquiæ *d* ab avulsis bracteis & corpusculis corniculatis.

Sed omnino hic considerari figura *x z v t* meretur, in qua per stigma *v t* longitudinaliter per medium dissectum apparent vestigia styliorum per ipsam substantiam stigmatis diffusorum; ex quibus contra clarissimum Rottböll evidenter continuitatem styliorum cum stigmate demonstrari, existimo.

ASCLEPIAS SYRIACA *Linnaei*. Tab. 2. fig. 3.

a c d Flos in nativa magnitudine integer, suaveolens,

c f Idem demptis corpusculis corniculatis.

b s Pedunculus cum calyce, germinibus & styliis.

Reliqua aucta proponuntur.

b Perianthium quinquepartitum; laciniis lanceolatis, acutis, reflexis, corolla duplo brevioribus.

a c Petali profundissime quinquefidi lacinia lanceolata, acuta, ex sanguineo rufa, tota reflexa.

c d & *o m i* Vagina basi *o m* teres, viridis, ex petali

li tubo *p o* oritur; ad altitudinem *m* in circuitu exserit tubulos *d & c* quinque, primo purpureos, tandem ex flavo fuscos, bilabiato patentes ore, in orbem sitos, stigma circumdantes, erectos, & ex fundo suo emittentes cornicula subulata & versus stigma incurvata. Hinc dividitur in bracteas *m i* quinque, contiguas, triangularis figuræ, in dorso longitudinaliter biconvexulas, ad latera in membranam *m* albidam extantes, superne inter duos gibbulos terminatas in squamulam subrotundam stigmati incumbentem *i*; interne *n* biloculares ex duplicato margine *m* introrsum inflexo.

s Germina duo, ovata. Styli duo, breves. *n t x* Stigma pentagono-orbiculatum, capitatum, magnuni, superficie plana & carnea, in angulis marginalibus foveolis notatum *n*, quæ excipiunt tubercula staminifera *x*, oblonga, fuscaque, ex quibus singulis utrinque ex filamento brevi dependet anthera *r* obverse ovata, lutea, plana, fæta polline fluido.

ASCLEPIAS FRUTICOSA *Limæi*. *Tab. 2. fig. 4.*

b c Flos integer & *a* calyx a tergo vîsus in volumine nativo, dum cætera aucta sunt ad lentem.

a Perianthium quinquepartitum: laciniis lanceolatis, acutis, patentissimis, corolla duplo brevioribus, virentibus.

b Petali profundissime quinqueparti i & albidi laciniæ sunt ovatae, acutae, deflexo-patentissimae, apice adscendentes, planae, villosa-ciliatae.

v r s Vagina pallida, petalo fere duplo brevior; inferne *v r* campanulata & obtuse quinquefulcata; hinc in *r* adnatos gerens quinque tubulos *c* & *d i o f* pallidos, faccatos, melleo liquore plenissimos, superne in *o i* apertos, summitate in duplicem hamulum *i* extrorsum recurvatos; ad dorsum *d f* & *d e*, quo vaginam spectant, cui in *r* sola sua basi *f* & *e* adhæserunt, longitudinaliter fissos, cum altera exteriori limbi duplicati lamina exteriori *f d* & *e d* utrinque reflexa. Figura *f d i o* talem tubulum lateraliter sistit; figura *e d* in dorso. Deinde vagina exit in bracteas *r s* quinque, triangulares, foris *l s* biconvexas, utrinque ad latus in membranulam extantem excurrentes *l* & *n*, interne *n s* bifaccatas, apice in squamulas *s* desinentes stigmatis verticem tantisper preudentes.

u Germina duo. *z* Styli totidem. *y* Stigma utriusque commune capitatum, magnum, apice depressum, in ambitu obtuse quinquefulcatum, inque angulis singulis cicatricula notatum in loco, ubi hæserant tubercula staminifera.

Ex his autem quælibet demittit geminas antheras *m*, flavas, inverse spathulatas, vix filamento instructas, planas, fassis bractearum inclusas, cum polline fluido.

STA-

STAPELIA VARIEGATA *Linnaei. Tab. 4.*

a Indicat florem plantæ suæ adhaerentem; cujus calyx pentaphyllus parvus est; corolla autem maxima, crassa, coriacea, ultra dimidium quinquefida, patentissima, intus tota rugosa & ex flavescente badioque variegata. Circa medium vero attollitur in discum suborbicularem & concavum, in cujus fundo locantur genitalia.

b & *b c c* Vagina ex fundo corollæ exoritur, includens pistillum ad usque stigmatis limbum, emittitque in decursu alas decem. Harum quinque alternæ, ante lacinias petali sitæ, *m n v* & *m n o* in stellulam expanduntur, oblongæ, ad apicem bifidæ, planæ, virentes cum punctis atropurpureis aspersis, ad basin magis purpureæ. Quinque reliquæ *d* & *d s t u* ex basi angusta *d s* in duo cornicula teretia abeunt, viridula vel pallentia cum punctis rubris, subfalcata, obtusa; exteriora *s t* extrorsum divaricantia; interiora *r u* conniventia in centro floris super stigmatis vertice, & gerentia in *r* sacculum bilocularem pro tegendis antheris. Utriusque generis alæ basibus suis, scilicet *m n v* in *m n*, & *d s t u* in *d s*, crescunt in unum corpus *m n* in figura *m n o*, oblongum, subangulatum, ex atropurpureo albidoque varie fasciatum,

rum, connatum cum tota vaginae parte *cc* & partim etiam cum *cb*; quare dixi, vaginam has alas emittere.

l Germina duo, ovata, glabra, attenuata in stylos brevissimos; quibus imponitur geminis unicum stigma *q*, discoideum, convexulum cum planis quinque inclinatis lateralibus, & hinc pentagono-rotundatum.

Angulis stigmati innascuntur tubercula staminifera; ex quibus singulis utrinque egreditur anthera *p* oblonga, basi appendiculata, flava vel rubella, stigmati ad latera incumbens.

Solæ figuræ *p*, *d s t u r*, *q*, & *ccb* auctæ sunt; reliquæ naturales.

STAPELIA HIRSUTA *Linnaei*. Tab. 3.

a Florem exhibet in genuino volumine. Reliqua aucta sunt.

Perianthium parvum, subvillosum, ex foliis quinque, anguste lanceolatis, acutis, patentissimis, obsolete purpurascens.

Petalum ingens, coriaceum, crassum, planissimum, ferme sine tubo, secatur ultra duas tertias sui partes in lacinias quinque, ovatas, acutas; subtus cum suffusa sæpe purpura ex flavo pallentes, longitudinaliter lineatas, & glabras; facie transverse rugosas, versus ex-

tre-

trinitatem mere atropurpureas, cæterum in elevatis rugis flavas, in fulcis purpureas, ad oras & in centro pilis purpureis longis mollibusque hirsutissimas.

Avulsis perianthio & corolla, quorum supra pedunculum *f* conspicitur crassities in *ed*, oculis se offert vagina *cib*, circumdans genitalia, quæ basi *ci* teres est, dein figuræ inæqualis, haud facile describendæ, ad stigmatis usque limbum pergit. In hoc decursu decem alas atropurpureas emitit, alternas quinque inferiores reliquis. Atque hæ *l* oriuntur ex loco protuberante *m*, suntque foliola oblonga, plana, patentia, obtusa cum lacinia media productiore, aliis breviora. Superiores alæ *n r*, ortæ ex vagina in loco *u*, sunt erectæ, falcatæ, apice bifidæ vel trifidæ, antice *n p* crassæ sulcoque exarata, dorso *r* tenues & acutæ, vagina multo longiores. Quando hæ alæ a vagina abstrahuntur, tunc modo pars vaginæ *v p* una abstrahitur, & in *p* ad basin internam alæ conspiciuntur squamulæ duæ subrotundæ, concavæ, pallidæ, intus flavæ, quæ limbo stigmatis *q* incumbunt, antherasque ibi hærentes tegunt. Et taliter abstractam alam figura *v p n r* demonstrat. Modo ala avellitur sola, ut squamæ modo dictæ maneant affixæ vaginæ, prouti videre est in *o*. Hinc difficile assertu est, utrum ad alas, an ad vaginam squamæ præcise pertineant? Alia autem loculamenta sive sacculi in vagina haud reperiuntur, nec adesse de-

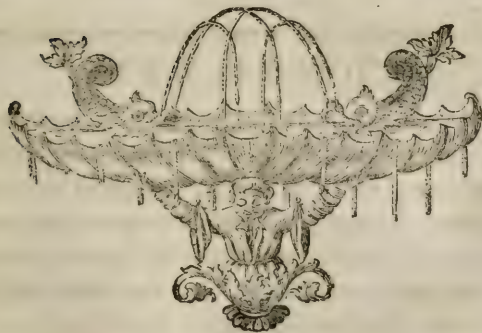
bebant, quum antheræ in hac planta ex tuberculo staminifero adscendant versus stigmatis verticem, ejusdemque superficiei incumbant. Tunc etiam inter stigma & vaginam in eodem loco fissura apparet transversa, mihi visa naturalis, per quam oculo ad interiora patet aditus, & quæ utrinque una ad latera tuberculi staminiferi medii delineata conspicitur.

dh Germina duo, magna, subovata, obtusa, pallide virescentia. Styli nulli. *z* Stigma est discus convexus, pallidus cum margine purpurascens; subtus foveolam pro recipiendo germinum apice, quocum hic concrevit, impressam gerens; in ipso medio vertice planum, & hinc declive & pentagonum per quinque plana inclinata.

yy Tubercula staminifera lanceolata, nigrescentia, angulis marginalibus stigmatis adnata, erecta. Ex his utrinque sine filamentis anthera exit badia, oblonga, obtusa, basi angustata, plana, parumper incurvata, adscendens & incumbens planis inclinatis stigmatis juxta angulos. Pollen fluidus.

Observatio. Quum in Stapeliis sacculi vaginæ accommodant sese fitui insolito antherarum, facere hoc videri posset pro sententia clarissimi Kölreuter, quod per sacculos hos aura sive liquidum sæcundans defertur

ur ad germina, & hinc ad femina. Sed si sic pande-
retur hæc via per aliquam partem stigmatis, plane in-
utiles hic credo faccos; quia ipsa directa via pollinis
exsudantis ad stigma hic propior, immediata & par-
tium fitui accommodatior est. Dein facculi pistillum
dumtaxat in marginis puncto tangunt, nec accrescunt.
Styli, qui in hac desunt, in aliis asclepiadeis libere
vaginæ includuntur, ut ab hac distent. An hi sem-
per inutiles, ut pollinis masculini vis pergeret per
ipsam spongiosam compagem vaginæ ad basin germinis;
& tunc certe stigma meum tale haud esset,

II.

COMPOSITIONES
MEDICAMENTORUM
PHARMACEUTICÆ GENERALES.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA

A

JOSEPHO SONNAUER,
VINDOBONENSI,

VIENNÆ 25. JULII 1777;
EMENDATA.

P R Æ F A T I O.

QUOTIESCUMQUE lubet pervolvere medicaminum compositiones, quas omnis ætas introduxit in artem nostram, toties ad earum numerum & diversitatem merito obstupescimus, plurimarum etiam formulas, veluti rerum, fortuito quodam jactu coacervatarum, inutilis aut ineptas mixtiones, non sine tædio fastidioque perferimus. Scilicet sapiens illa simplicitas, qua veteres Medicos in præscriptione ac præparatione medicamentorum usos fuisse legimus, tandem, arte sensim in de-

deterius labente, transivit partim, degeneravitque in compositiones, quas sola dictare ignorantia poterat, solaque vanitas prædicare. Plura mixta sine ordine, nullo habito rerum ingredientium delectu, tum vel contra ipsam sæpe rerum indolem unita, proponebantur ceu pharmaca egregia, titulis laudata superbis, viriumque medicarum dote præstantissima, sed promisso sæpe nimium mendaci.

Avide hæc excepta a Medicis, tandem numero stupendo oneraverunt Dispensatoria, quæ dum publica firmabat fanciebatque autoritas, sic arti apertius nocere, deciperuntque credulos & incautos, non minus vana hac autoritatis specie, quam immeritæ magnificentia inscriptionis. Posteaquam vero Chemia, depulsa, qua per tot sæcula velabatur, caligine, a propriisque erroribus purgata, docuit vera discernere a fictis, & utilia separare ab ineptis, cœpit medicaminum chaos discuti, meliora demum feligi, & corrigi illa, quibus fuerat emendatione opus. Eviluerunt sic jam hodie plura, pridem in honore & pretio male habita, & si qua adhuc similia in novissimis Dispensatoriis reperient posteri, hæc ne adscribant ignorantæ nostrorum temporum, sed usui tyranno, cui omnino, etiam ab invitis & tacite reluctantibus, dandum aliquid fuit; ipsi autem post nos mutare illa poterunt sine odio.

Ars Pharmaceutica, quæ præparatorum dictorum medicaminum doctrinam tradit, a græca voce *Φάρμακον* nomen accepit. Pharmaca autem apud veteres dicebantur promiscue, cum remedia salutifera, tum venena nociva. Hinc Pharmacopœi quondam suspectum erat nomen. Nunc passim illa vox una cum compositis suis in solam bonam sumitur partem, ut Pharmacopœus sit ille, qui in praxi chemica & materie medica abunde versatus præparet medicamina illa omnia, quæ homini ad sanitatem tuendam aut recuperandam necessaria sint. Quæ quidem in re dum error ex imperitia aut ex negligentia commissus vel ipsam periculo objicere vitam humanam possit, patet, gravissimum profecto Pharmacopœi munus omnem Medici attentionem, omnem Reipublicæ curam mereri.

Compositiones & præparationes pharmaceuticæ, de quibus hic tantummodo generalibus agemus, sive ab ipso Medico (quod vocant magistraliter) præscribantur, sive jam confectæ in officinis pharmaceuticis asserventur in ulteriorem usum, non temere ordinantur, sed collineant in determinatum quendam scopum, qui valde esse multiplex solet in diversis, non unicus etiam sæpe in iisdem, ut propterea ex hoc fine suo in classes distribui nequeant, quin simul hoc ipso ex fundamento eadem diversas plures ingredientur. Principes fines enumerabo. Pharmaca simplicia præparationi cuidam, qua nihil

hil adeo in illis mutatur præter formam, subjiciuntur, ut facilius in usum trahantur, vel etiam ut majori agant efficacia & celeritate. Uterque finis obtinetur in oculorum cancri dicta præparatione, dum in pulverem subtiliorem dividuntur, ut ponderari, partitisque & definitis dosibus assumi facilius possint; tum ut peccans acidum, hærens in primis viis, a pulvere tenuiori majoremque sic offerente superficiem absorbeatur potentius citiusque. At vero, si partes illæ, quæ virtutem petitam possident, inertibus aliis partibus copiosius, vel etiam forte nocivis, immistæ reperiantur, tunc alter præparationis scopus oritur; ut ab inutilibus illis, aut nocivis, aut certe huc non facientibus, partibus separentur bonæ. Ita olea exprimimus, emulsa conficimus, elixamus sales, fennæ folia purgamus a stipitibus. Tertium finem obtinemus, dum in menstruis idoneis simplicia solvimus, plantarum aromaticarum spiritum rectorem oleumque æthereum in aquis destillatis aut in spiritu vini, aliarum vim adstringentem in decoctis, martem in succo pomorum; quorsum etiam infusa, essentia, elixiria, vina & aceta medicata, extracta, atque alia plura spectant. Est autem ille finis, ut simplicia sic soluta agant multo efficacius certiusque in corpus nostrum, tum ut in parva dosi habeatur multæ virtutis compendium. Ex quarto fine mutanda venit dos medica corporum, aut excitanda in illis dos nova; cu-

jus.

jusmodi sunt acidi nitrosi per spiritum vini edulcatio, salium neutrorum confectio, & chemica numerosa alia. Ad quintum operandi scopum refero omnia pharmaca illa, quæ parantur, ut diu manere, aut simplicia ipsa, aut extracta earundem vis medica, in officinis incorrupta possint ad debitos futuros usus. Inprimis huc refero præparata simplicia illa, quæ sine hac præparatione conservari diu non potuissent, cujus rei exempla habemus in conservis, roob, succis inspissatis, conditis, in syrupis, aliisque. Mixtio pura variorum simplicium, vel & compositorum inter sese fit in sextum scopum, ut multorum virtus in uno medicamine contineatur collecta. Pulveres varii, species sic dictæ omnes, mixturæ, complura electuaria, & id genus alia scopum illum indicant. Sed in omnibus jam memoratis finium classibus semper ratio est habenda modi, quo commodius & aptius applicanda corpori pharmaca veniant, idque tam in externo, quam in usu interno; poteritque ille scopus dici ultimus. Propterea officinæ servant massas pro pilulis, habent in promptu unguenta, emplastra, electuaria, tabulas, & reliqua.

Quum itaque observari ordo rationalis in enumerandis compositionibus pharmaceuticis nullus possit, quin eadem sæpius diversos ingredientur, propterea, ne repetitionibus foret opus, alphabeticum selegi.

ACETA.

A C E T A.

Acetum in officinis duplex habetur, *destillatum* & *medicatum*. Prius destillatione paratur, dum optimum vini acetum ex retorta vitrea ad quartæ usque partis remanentiam abjiciendam destillatur ita, ut empyreuma ne redolet; servaturque in usus. *Aceta* medicata dicuntur, in quibus unum vel plura vegetabilia infunduntur, ut horum virtute medica imbuantur; si solum unum, *Acetum medicatum simplex* audit, quale est acetum rutaceum ex herba, scilliticum ex radice, rubi idæi ex fructu, violarum & sambuci ex floribus, & cujusmodi sexcenta esse alia possent. Si plures ingrediuntur plantæ, est acetum medicatum *compositum*, exempli causa, acetum antisepticum. Infusio in parandis dictis acetis ad plures etiam dies protrahitur, nec facile hic mora nimia peccatur, imprimis, si acetum adhibetur destillatum, quod longe præferendum est vulgari. Digestio ad solos radios solares infusionem abunde promovet. Nonnunquam aceta medicata post prægressam infusionem vel digestionem etiam destillationi subjiciuntur, idque ex retorta vel in apparatus cucurbitæ vitreæ humili, ut facilior sit aceto in excipulum transitus; cujusmodi exemplum habemus in aqua vulneraria cum aceto, quæ est verum *Acetum medicatum compositum destillatum*.

AQUÆ DESTILLATÆ SIMPLICES.

Aquæ stillatiæ sive *destillatæ*, a stillando & destillando dictæ, incognitæ veteribus fuisse videntur, & ab Arabibus originem ducere. Dividuntur in duas classes, nimirum in *simplices*, & *compositas*. De *simplicibus* primo agam. Parantur, dum ex vesica ænea aut ex cucurbita destillatur aqua communis cum unico quodam corpore præsumque vegetabili. Numerosæ istiusmodi aquæ recensentur in Dispensatoriis, sed quarum non paucae sunt omnis virtutis expertes, & sic inutilissimæ. Debent hæ aquæ possidere virtutem medicam plantæ adhibitæ, quæ sane, nisi sita in tali plantæ parte sit, quæ elevari una cum aquæ vaporibus in destillatione possit, in aquis destillatis frustra quæretur. Sponte igitur patet, quænam sint stirpes illæ, quæ aptæ sint, quæ destillationi subjiciantur? Quo spectant balsamicæ, & aromaticæ omnes, oleo æthereo & spiritu rectore fragranti divites; dein antiscorbuticæ, similesque aliæ, acri volatili principio scatentes. Excluduntur mere adstringentes, nutrientes, emollientes, dulces &c. Admitti tamen apte una alterave inutilis per se quidem aqua in officinis potest; eo fine, ut tanquam vehiculum innoxium inservire queat in medici præscriptione, ubi aquam alias destillatam purissimam requireret; minime vero, ut peculiarem inde

de virtutem speret, ab aqua purissima communi destillata, diversam. Qua occasione etiam monendum est, non recte a medicis aquam præscribi fontanam, dum aquam purissimam desiderant, quam pro scopo suo solis invenient in aquis modo memoratis exempli causa plantaginis, aut in communibus sine ullo addito corpore destillatis. Fontanæ enim, aliæ aliis impuriore, semper heterogenea secum immista aut soluta vehunt. Empyreuma in his aquis etiam cavendum est sufficiente adhibita aquæ copia, nec prolongata præter modum destillatione. Habent quidem omnes aquæ recentes herbaei quiddam & leviuscule empyreumatici; sed hoc brevi sponte evanescit; hinc ante aliquot hebdomadas non sunt propinandæ. Contrario peccant vitio, quando aut debiles nimis, aut nimis fortes. Debilitas pendet a penuria partium plantæ susceptarum, hinc cohobatione cum novo vegetabili corrigenda. Ex nimia fortitudine plurimæ evadunt acres, & inflammantes ob olei copiam. Quare medium teneant aliquod, quod ex præscripta in dispensatorio provinciali definita aquæ ad plantas copia & abstractione obtinetur. Si tamen, quod in oleosioribus, uti fabina, mentha &c. fieri solet, oleum æthereum acre aquis supernatat, id quidem in lagenis majoribus, in quibus asservantur in cella, omnino relinquendum est, sed dum lagenæ in officinis ipsis implentur, in has aquæ per colum laneum densum trajiciantur, ut

noxium faucibus oleum separetur. Sed hic iterum medium tenendum est; quum nimis scrupulosa nimiumque repetita istiusmodi percolatio tandem aquas redderet effœtas, ut in Cinnamomi aqua hoc observatum fuit. Quæ ex tenerrimis floribus, oleo æthereo carentibus, vulgari lege parantur, raro multum virtutis possident; si anodynos excipis, quorum aqua, exempli gratia florum papaveris rhœados, anodyna deprehenditur. Aquæ etiam destillatæ plurimorum purgantium vi purgante levissima gaudere dicuntur. Pro diversitate compagis vegetabilia adhibentur aut integra (folia cochleariæ,) aut scissa (herba menthæ, radix levistici,) aut tusa (semina anisi;) male autem in pulvem succulenta tundi, existimo. Inutiliter aquæ destillatæ decoctis parandis inserviunt, dum propria dote sic privantur. Optimæ aquæ destillatæ lactescunt, indicio abundantis olei ætherei.

AQUÆ DESTILLATÆ COMPOSITÆ.

Hæ cum pluribus vegetabilibus parantur, & cum prioribus coincidunt quoad operationem, in eo autem discrepant, quod loco aquæ vinum sumi soleat merum, aut spiritus vini cum aqua. Sola fere hic aromatica corpora conveniunt, ut redeant huc etiam omnia, quæ

circa aquas destillatas simplices dicta fuerunt. In compositis hisce est igitur præterea ipsa virtus spiritus vini, & ab hoc reddita actuosior ipsorum aromatum virtus. Aliis hinc vehiculis dilui solent, dum præscribuntur, nimis per se plerumque fortes. Castoreum & similia ex animalibus etiam aquas compositas apte ingrediuntur. Quid autem de ineptissimis typhis & corde cervinis, de radice bardanæ, cichoreo, lactuca, brodio caponis, hirundinibus, picis, in aquis compositis judicandum sit, vel Chemiæ tyro docebit; quod jam suo tempore Zwelferus notavit. Si turbidæ sint, & lactescant aquæ compositæ, plerumque arguunt nimiam debilitatem ob defectum spiritus vini, qui si debita copia adfuisset, solvisset particulas illas, nunc semipræcipitatas, & aquam turbidam reddentes. Fortiores limpidæ sunt.

B A L S A M A.

Balsamum vocabatur apud veteres nobilis succus de arbore balsamifera, quæ Linnæo Amyris opobalsamum dicitur, destillans, hodie sub nomine Balsami de Mecca notus. Postea alii similes succi de diversis arboribus orti hoc etiam nomine salutati fuerunt; uti Balsamum Copaiivæ, Balsamum de Tolu, Balsamum Terebenthinæ &c. Atque ultra itum est, dum etiam artefactæ

compositiones, consistentia & odore Balsamis nativis similes, Balsama appellata fuerunt. Tandem ne consistentia quidem amplius aut grati odoris habita ratio fuit, & compositiones unctuosæ solidiores, & ipsum sulphur cum oleis pressis in massam foetentem unitum, olea pressa cum plumbo, Balsama fuerunt; & sic Balsama, unguenta, linimenta & alia confundebantur. Nomina recepta mutare foret arduum, nec forte conveniens; ut tamen Balsamum definiam, distinguam in duas classes, in nativa & arte facta. Nativa semper lentam fluiditatem habent, saltem recentia, nam Balsamum de Tolu, apud nos in Europa plerumque solidissimum, in America in origine sua æque fluidum est ac copaiva, sed brevi sponte solidescit. De his in hoc tractatu non agitur. Arte facta Balsama, communiores hodiernam Balsami idæam secutus, voco sola illa, quæ constant ex oleo pressio cum aliis corporibus intime unito in massam unguentis solidiorem, molliorem emplastris, ergo fere cerati consistentia. Quod basin illis dat, ut plurimum est oleum nucis moschatae expressum, ex se jam unctuosum & spissum, quocum miscetur sine igne aut igne valde leni oleum æthereum ad unam tertiam circiter vel quartam partem, ut sic exurgere tot balsama queant, quod numeramus olea ætherea, balsamum Lavandulae, Caryophyllorum, & sic porro. Aut plura olea ætherea simul cum oleo nucis moschatae pressio com-

binantur, qualia habemus balsama composita apoplecticum, Saxonicum, Cellense, &c. Si oleum pressum aliud fluidius sumitur, tunc ad dandam soliditatem axungia addi aliqua potest; si nec hæc sufficiat, etiam cera. Si vero corpus solidius ingreditur aliud, temperatur nimia soliditas oleo v. g. amygdalarum. Solent quandoque hæc balsama tingi fuligine, ut nigrescant; cinnabari, ut rubeant; croco &c. Reducam huc non minus balsamum sulphuris, quod ex oleo amygdalarum, aut nucum, aut alio simili, paratur, calefacto cum sulphuris una duodecima parte in vase terreo amplo super igne leni non flammante, & adstante semper operatore, atque agitante interdum materiam tumens, ut ne in incendium erumpat. Atque hoc balsamum sulphuris Rulandi simplex est. Alia, quæ nomen ab oleo æthereo adhibito gerunt, balsamum sulphuris anisatum ab anisi oleo, terebinthinatum ab oleo terebinthinæ, &c. potius leni parantur digestionem ex balsamo sulphuris simplici jam antea parato & ex addito oleo æthereo. Omnia alia sic dicta balsama amando ad genuinas suas classes, balsamum arcæi ad unguenta, balsamum commendatoris ad tincturas, balsamum embryonis ad aquas destillatas compositas, balsamum Schauerianum ad spiritus aromaticos, &c.

CATAPLASMATA.

A græca voce *καταπλάσσω* (illino) nomen habent. Duplex est, *coctum* & *crudum*. *Coctum* Cataplasma est medicamentum topicum, molle, consistentia pultis; ex farinis, pulpis, oleis, unguentis, pulveribus, herbis, aliisque, inter se mixtis coctisque constans; externe corpori calide applicandum. Etiam *Puls* vocatur; Galeno quoque *Epiplasma*. Quum scopus medicus cataplasmatum tam diversus est, dum emolliendo, resolviendo, calefaciendo, excitando, dolores sedando &c. agere debeant, hinc etiam diversissima corpora pro cataplasmatibus conficiendis in usum trahuntur. In genere hæc duplicia considerari possunt; liquida & solida. Illa sunt aqua, lac, hujus serum, vinum, succi pressi, aceta, olea, unguenta, & sic porro. Solida sunt simplicia quæcunque, imprimis illa, quæ cum liquidis memoratis in consistentiam debitam redigi possunt. Itaque debent aut mollia esse; aut coctione mollescere tota, & penitus contabescere posse: quare durissima, uti ligna, radices, cortices, excluduntur, nisi in pulverem comminuta. Quin ipsæ etiam herbæ recentes prius forfice aut cultro conscindi, eadem exsiccatæ pulverisari, bulbi contundi, &c. debeant. Cataplasmata vesica vel pannis lineis solent excipi, atque sic calida applicari;

ut ergo requiratur consistentia talis, quæ, quo minus pannos transmeare queant, impediat. Hinc lentor quidam cohæſionis inducitur per farinam lini, feminum ſcœnogræci, radicis althææ, &c. additam, ſi illo careant. Si vero lentor adest nimius, aut ſiccitas, aquoſis, oleoſis, aliisve corrigitur. In coctione empyreuma cavendum eſt agitatione & repetita ab igne remotione. Aromata, aliaque, quorum dos medica reſidet in parte volatili, durante coctione peritura, adduntur cataplaſmatibus ſub finem, dum reliqua jam debite cocta ſunt, ſic autem antea præparata, ut ne conſiſtentiam requiſitam mutant, adeoque aut in pulvem redacta ipſa, aut in minutum pulverem. Pinguia, ut olea, byturum, axungię, vel unguenta, ſæpiſſime ingrediuntur cataplaſmata, cum ob proprias vires, tum ne tam cito hæc areſcant. Proportio vix determinari poteſt, quod ſponte patet; quam ob rem ſæpe ingredientis alicujus doſis relinquitur pharmacopœo ad lubitum. In univerſum tamen cataplaſmatis dari idea poteſt ex herbarum, florum, ſimiliumque partibus quatuor, farinarum duabus, & pinguium una, dum priora cum aquæ debita quantitate coquuntur omnia antea in pulvem, cui pinguia addantur. In officinis nunquam parata cataplaſmata proſtant, cito nempe corrumpenda.

Cataplaſma *crudum* in eo differt a priori cocto, quod hic nulla coctio accedat, ſed ſola miſtio in multi-

formem massam, quæ tusione imprimis obtinetur; sic herbæ recentes, radices bulbosæ, & fructus molies, per se soli, cataplasma crudum tusi constituunt. Ex adverso plurima corpora unita in cataplasma crudum formari possunt, ut sit tunc fere electuarium externe applicandum. Cataplasma crudum plerumque applicatur frigide, raro calide. Neque hic tanta massæ molities & æquabilitas requiruntur, aut facile obtinentur. Reliqua reduci ad priora possunt, & discrimina sponte intelligi.

C E R A T A.

Emplastra molliora vocantur *Cerata*, quæ cum nulla in re alia ab emplastris differant, non merentur seorsim exponi. Sed ipsa tamen hæc molities ceratorum facit, ut nequeant, emplastrorum adinstar, manibus subigi, redigique in magdalidas sive cylindricas massas; unde super chartam effunduntur, ut frigescant, ferventurque in frustis tabellatis. *Vide emplastra.*

C L Y S M A T A.

A græco κλύζειν, eluere, derivatur *Clyisma*; dictum quoque Ε^{νέμα} *Enema* sive injectio; Latinis *Lotorium* vel
La-

Lavamen; unde lata significatione designat omnem injectionem in partem quamvis corporis, ut sunt anus, uterus, vesica, auris, fistula, &c. Hodie tamen proprie injectionem in intestinum rectum denotat. Apud Galenum instrumentum, quo Clysmata injiciebantur, erat vesica madefacta, corneam fistulam alligatam ori gerens; quæ vel hodie in nostris regionibus vulgo in usu est. Aut sacculi erant coriacei loco vesicæ. Omnium autem commodissime fit ope fistulæ, vulgo syringæ, uti in officinis. Ultro intelligimus, Clysma esse liquidissimum debere, ut transpirari possit per tubuli angustum canalem aut foraminula. Hinc decocta herbarum, aliaque, clysmatibus adaptanda, a solidis rite separanda veniunt. Cautè quoque injicienda sunt, nec impetu nimio, aut præcipiti celeritate, ut, si quod obstaculum in intestinis non prævisum hæreat, illud percipiatur ab injiciente, abstinenceque tum potius ab ulteriore injectione, donec causa obstaculi cognita doceat, quid sit agendum. Hinc patet, evenire casus posse, ubi, ob intestinum rectum partesve adjacentes morbose affectas aut læsas, ad clysma bene tutoque injiciendum aliqua Anatomes & morbi cognitio esse utilis possit; atque propterea, uti injectiones reliquas, hanc etiam operationem ad Chirurgum potius spectare quam ad Pharmacopœum, ad quem, nescio, quo jure deveniret? Ad situm ægri, qui lateralis sit, aut dextrum aut

sinistrum, nec adeo attendi solet aut potest, etiam si hic in oppositas sententias abierint autores. Post Clyisma vero receptum dorso tranquille incumbat. Potest Clyisma diversimode nocere, frigore vel calore; quare præstat, si calorem corporis humani habeat; quod optime tentatur, applicando dorso manus aut genis aut palpebris per aliquot minuta secunda syringam vel vesicam liquorem clysmatis continentem, si hujus calorem commode ferunt. Potest etiam fumus tabaci injici loco Clysmatis. In officinis parata non præstant, sed præscripta parantur.

COLLYRIA.

Cataplasmata quaecumque, linimenta, unguenta, & plura alia, si oculis applicantur, vocantur antiquis proprio nomine *Collyria*, solo diversa applicationis loco, non re ipsa, ut supervacaneum sit, pluribus de collyrio agere. Hodie tamen obtinuit, ut sub Collyrii nomine solum veniat medicamen liquidissimum. Id unice monendum, tenerrimam & nobilissimam esse corporis partem, cui immediate applicantur; oportere igitur, cum medicum in præscriptione, tum pharmaco-
pœum in præparatione, prudenter & accurate agere.

CONDI-

C O N D I T A.

Vegetabilium partes solidæ faccharo incorruptæ seruari possunt, fierique hoc duplici modo in officinis solet, prout aut partes illæ sunt duriores aut teneriores. Ex durioribus, ut sunt radices, cortices, caules, fructusque, fiunt *Condita*; ex tenerioribus, quales sunt flores & folia, aptius parantur *Conservæ*. Ut seruari vegetabilia condita diu possint, debent faccharo ad intima usque penetrari; propterea non sint nimis crassæ, sed conscindantur exempli gratia radices crassiores secundum longitudinem, aut transversim in orbiculos; deinde coctione ante emolliantur quam condiantur syrupo. Molliores autem hisce præmittendis non egent, sed possunt una in syrupo & mollescere magis & condiri. Scopus condiendorum etiam est, ut palato placeant; hinc amara, nimis acria, aut ingrata sæpe diu maceranda sunt in nova repetitis vicibus affusa aqua, uti nuces juglandes immaturæ, stipites angelicæ, &c. Quædam macerantur in aqua falsa, ut firmitatem aliquam retineant. In genere condiendorum sequens norma præstare videtur. In summo suo vigore collectæ vegetabilium partes decoquantur ad debitam mollitiem. Fiat syropus spissus ex optimo faccharo, cui coctæ immergantur. Sequenti die, attracto ex condiendis humido syropus diluitor erit;

quare vegetabilibus exemptis denuo inspissetur; repentanturque hæc, donec spissitudinem syrupus fervet. Relinquantur tunc per plures paucioresve dies condienda in syrupo, ex quo ultima hac vice exempta imponantur craticulæ, ut syrupus destillet ac defluat; immergantur tunc saccharo puro ad consistentiam tabulati cocto, ebulliant parum, tollantur, siccantur in loco calidissimo, & servantur in usum. At vero abunde elucet, vegetabilia sic perdere magnam virtutis suæ partem, sæpe hanc integram; & sic parum a conditis sperare medicum posse; ut ad palatum magis quam ad medicinam facere videantur. Quam ob rem & pauca in dispensatoriis reperiuntur, & ex provinciali Austriaco cuncta sunt exclusa. Nec tamen condita semper inertissima sunt, uti patet ex conditis aurantium corticibus: sed facile pauca hæc compositionibus aptioribus refarciuntur. Ut autem ætuosiora condita evaderent, præstaret, aquam decoctionis primam adhibere ipsam pro syrupo conficiendo, nec hanc abjicere.

C O N S E R V Æ .

Longe aliter comparatum est cum *Conservis*, in quibus dos integerrima plantæ remanet, nisi in quantum sola tusio mutare hanc valeat, a conservando merito
 sic

fic nominatis. Hic partes vegetabilium recentes & teneræ, folia & flores, in pulvem in mortario marmoreo contusæ, simplici mistione cum saccharo sicco in subtilem pulverem redactò uniuntur. Folia antea a crassioribus petiolis mundantur, & conscinduntur, ut ne filamentosæ conservæ evadant. Copia sacchari diversa est, plerumque dupla ratione plantæ; etiam tripla, si succosior est, uti in conservis cochleariæ & nasturtii aquatici. Quin contra sicciores etiam in tusione additionem aquæ poscant, ut flores tunicæ. Scilicet talis massa exoriri debet, quæ molliuscula quidem est, nec tamen liquecat: nimis enim mollis, in fermentationem prompta, brevi corrumpitur. Nec omnis motus intestinus qualiscunque præverti potest; hinc conservæ jam paratæ induntur vasis fictilibus cylindricis amplis, ut locum dent massæ, brevi tumentis inque molem multo majorem assurgenti, ab aëre de planta fracta se extricante, materiemque tenacem spongiosè elevante. Accidit etiam non raro, ut liquidior pars, syrupi adinstar, superficiem conservæ paulatim petat, quæ, ibidem hærens sola, corruptioni est obnoxia. Propterea primi mensis hebdomadibus singulis conservæ sunt movendæ spathula, ut iterum omnia commisceantur. Quum vero de contractis tantopere herbis in vasis fat amplis & negligenter clausis facile & cito multum pereat de principiis volatilibus plantarum, & plurimarum conservarum plantæ tales sint, quæ vo-

lati-

latiles has partes habent actuofas, hinc recentiores conservæ optimæ sunt, vetustæ sæpe plane inertes. Quas itaque plantas, (quas inter nasturtium aquaticum & cochlearia sunt,) sæpius intra annum recentes legere pharmacopœus poterit, harum paucam, sed iteratam, faciet conservam. Usus conservarum est multiplex; ut hyemali tempore integras possideamus herbarum vires; ut consulamus palato; ut hi confractæ, deglutitæ, a propriisque ventriculi liquidis solutæ, æquabili & durabili operatione agant; ut alia medicamina composita apte ingredi queant.

DECOCTA.

Decoctum proprie sic dictum est medicamentum internum liquidum, quando aqua, aut rarius aquosus alius liquor, exempli causa, serum lactis vel ipsum lac, igne ebullitionis cum simplicibus agitata, horum solvit principia activa, sibi que unit. Vocatur etiam *Apozema* a ζέω ferreo; & si simplicius est, paucioribusque constat ingredientibus, *Pisana* quoque audit. Materies apta decoctis petitur præcipue ex regno vegetabili, rarius ex animali, rarissime ex minerali, ubi antimonium & mercurius fere sola occurrant. Nec ex vegetabili qualiscunque, sed omnis tamen illa, cujus virtus extrahenda &

aquæ

aquæ concedenda sita est in principiis plantæ tam fixis, quæ a vaporibus & calore aquæ ebullientis in altum rapi & dissipari nequeant. Eapropter etiam vinum, aquæ destillatæ, &c. frustra adhibentur in decoctis, dum dos illorum liquorum durante ebullitione pereat; ut, si tamen similia in decoctis quis requireret, addi demum sub finem ipsum deberent. In decoctis numerosa animadvertenda veniunt; generaliora duntaxat attingam.

1) Simplicium duriorum præparationem præcedere aliquam oportet, ut aqua faciliorem ingressum inveniat. Conducit huc scissio, rasura, aut alia in partes minores divisio, qua corpus majore superficie actioni aquæ pateat, ut in ligno guajaci, cornu cervi, &c. 2) Ob ipsam hanc rationem in durioribus digestio, vel ipsa infusio protractior, apte præmittitur, quo pori calore hocce moderatori sensim efficacius aperiantur. 3) Tempus decoctionis valde variat pro firmiore vel minus firma textura ingredientium, dum alia coctionem per quatuor & plures horas postulent, aliarum coctio intra horæ quadrantem absolvatur; ut nihil hic in univèrsum statui queat. 4) Variat etiam pro vetustate eorundem ingredientium, dum recentes radices longe promptius largiuntur aquæ principia sua, quam eadem vetustæ. 5) Iterum variat pro scopo partis extrahendæ. Aqua certe, protracta coctione, tandem extrahit de corpore, quidquid hoc continet in aqua solubile. Sed differunt

sæpe hæc omnia quam maxime inter sese, ut alius sint naturæ principia illa, quæ prima leviori ebullitione, quam quæ extrahantur fortiore & protracta. Si itaque scopus est, extrahere sola priora illa, brevior sit coctionis mora; & vicissim. Tum considerandum hic est quam maxime, quantumvis diuturnior decoctio virtutem plurimorum corporum mutare haud videatur, posse tamen nocere quibusdam in casibus. Solvere tandem incipiet, vel potius in putrilaginem vertere, ipsum corporum parenchyma, quod sic decocta turbidiora & lentiora, nobiliores etiam extractas jam partes veluti inviscando reddet inertiores. Quin alias quoque & novas vires vegetabilia quædam ex nimis protracta decoctione adipiscuntur; sic myrobalani purgare solum, obiter decoctæ; diutius autem decoctæ simul adstringere dicuntur. Rheum perdere decoctionis mora tantum de vi sua purgante, quantum adstringendi dos augetur. Sennæ folia infusa optime purgare; decocta non tantum purgare debilius, sed etiam ob resinosas extractas particulas facere tormina. Liquiritiæ decoctum prima sua dulcedine gratissimum, tandem acris & amari quiddam junctum accipit. 6) Aquæ copia respondeat moræ decoctionis, indoli ingredientium, & indicationi meracioris vel debilioris decocti. Decoctio futura diuturnior plus aquæ jam in principio exigit, quia plus aquæ dissipabitur in auras, quæ depauperatum decoctum nimis evade-

ret meracum. Ingredientia porosa, in aqua tumentia, valde bibula, in majore aquæ copia coquantur. In decocto futuro diluto etiam plus aquæ adsit, necesse est. 7) In decoctis compositis, ingredientia illa, quæ longiorem cœctionem ad virium extractionem poscunt, primo decoquantur sola, adduntur tunc successive reliqua.

Decocta, debite colata, inprimis si hoc factum cum expressione est, ex se turbidula, ut gratiora ad adspexitum fiant, (nam meliora certe hinc illa fieri non credo,) solent interdum depurari, quod *clarificari* vocant. Subsidencia frequentius hæc clarificatio, & aptius, obtinetur, dum parva mora a sæcibus, ad fundum præcipitatis, leni vasis inclinatione decoctum decantatur. In manica Hippocratis nimia mora est. Aut albumine ovi, ope paucae aquæ in spumam verso, in ipsa decoctione una indurato, heterogenea (sæpe & actiosa quædam) inviscantur. Certe si vim plantæ, in resinosa parte hærentem, in decocto fervare animus est, omnis depuratio decocti nocet præter solam illam, quæ fit, dum fervidissimum decoctum per linteum densum colatur. Quin vel ipsa tunc ebullitio in decoquendo fortior adverteretur scopo, qua scilicet particulæ resinosæ, antea aliis irretitæ & sic ab aqua susceptæ, nunc expeditæ, & ab irretientibus derelictæ, iterum excidant. Nec medici crediderint, clarificationem decoctorum quorundam per albumen ovi tam esse facilem; sunt enim talia, quæ vel turbidiota inde evadunt.

ELÆOSACCHARA.

Est ab oleo & saccharo dictum medicamentum internum, quando oleum æthereum unitur cum saccharo. Duplici modo hæc unio obtinetur. Aut enim oleum æthereum ipsum ad guttas duas vel tres terendo in mortario vitreo aut marmoreo combinatur cum sacchari drachma una, & sic in lagenula bene obturanda servatur; aut cortices citri vel aurantiorum fricantur ad frustum sacchari, donec hoc corticum odore & sapore probe imbutum sit, quando cultro imbuta sacchari superficies abraditur. Finis est hujus operationis, 1) ut oleorum æthereorum acredo obtundatur ope sacchari, & sic possint illa impune assumi interne. 2) Ut evadant in aquosis liquidis solubilia, possintque sic alia medicamina aptius ingredi. 3) Ut olea ætherea volatilia quædam, si lubet, sine virium jactura diutius meliusque servari queant. Plerumque autem magistraliter præscribuntur.

ELECTUARIA.

Electuarium, forte ab electione, quum plura simplicia electa adhibentur, vel forte loco Electuarii, quod Cælius Aurelianus habet ab ἑκλεγμα linctus, dictum, est
me.

medicamentum internum, compositum ex quibuscunque simplicibus, quæ mediante melle, syrupo, succo, pulpa, aut alio apto liquido, simplici mixtione in massam redacta sunt mollem, solidulam tamen simul & cohærentem, melli spissiori vel conservæ molliori similem; ita ægrotantibus exhibendum, ut in plures a semet ipsis vel ab adstantibus, nec a pharmacopœo, divisum doses assumant; si enim unica sit dosis, idem medicamentum *Bolus* vocatur. *Opiatum* proprie est electuarii species, quam opium simul ingreditur; etiamsi & electuaria, opio omni destituta, quandoque opiata autores salutaverint. Electuarium mollius etiam *Confectionis* sub titulo venit. Consistentia electuarii quamvis mollis sit, talis tamen requiritur illa, ut post exactam miscelam omnia maneant in eo, in quo tunc hæreant loco, nihilque suo pondere fundum petat; quo vitio si laborarent opiata proprie sic dicta, posset alteri ægro offerri portio, in qua vis desiderata plane deficeret; alteri offerri talis, quæ occideret. Hinc drastica ponderosissima, qualia fere metallica sunt, ex electuariis exulent. Illa autem miscelæ constantia obtinetur liquidis glutinosis cohærentibus, quare ferme semper mel, syrupi vel ipsum saccharum, quæ reliqua excipiant, larga adduntur dosi. Tum etiam hæc corpora contra corruptionem, imprimis contra putrefactionem, quum ipsa vix putrescibilia sint, tanquam condimentum præservant cæ-

tera; & si qua gustui minus grata interveniant, horum obtundunt saporem & acedinem. Et propterea etiam, quod sæpe sola præscribi soleant, odore & sapore nimiope molesta sunt in electuariis vitanda. Minus etiam conveniunt facile acescentia aut putrescentia, quæ corruptionem promovent. Tum etiam fructus & semina oleosa. Ufus electuorum in officinis pharmaceuticis asservatorum (nam & magistraliter medici præscribere plurima alia solent,) præcipuus esse videtur, ut fiat plurimorum inter se miscela; mistorum conservatio in longum tempus, nonnunquam etiam in annos; novæ virtutis exordium, non præexistentis in singulis, sed ex unione cunctorum productæ; ut aliis additis simplicia quædam nimis drastica temperentur; tandemque ut tale medicamentum semper in promptu sit præscribenti, ubi mora in damnum iret; formaque gaudeat illa, qua commode ingeri possit. Atque hinc tanta electuorum cohors officinam medicam intravit. Si vero rem attente examinare lubet, in electuariis componendis a scopo aberratum crebro fuisse, intelligemus, & in nullo forte medicamento magis, quam in hoc, se medicos ostentationis & ignorantia reos fecisse. In electuariis valde compositis quanta coeunt? quam toto sæpe cælo diversa? Sic in theriaca Andromachi & in mithridatio, maximæ olim famæ pharmacis, obtinuisse se, credebant medici, quo plerosque morbos profligarent, omniumque, tanquam

universali antidoto aliquo, venenorum vim eluderent. Ab ipsa illa ingredientium diversitate spem hanc suam concipiebant, dum in tanta simplicium congerie unum aliudve saltim præsto esset, quod faceret ad casum. Sed ex omnibus hisce simul mistis, fermentationis non imitando auxilio (nam pleraque electuaria asservata fermentant, & hæc quidem fermentatio in theriaca intra annum spatium plene absoluta ante usum requiritur,) in unam homogeneam massam unitis, videtur nasci medicamentum, cujus vires non adeo sint vires adunatae singulorum ingredientium, sed novæ, genitæ ex intima unione omnium, per fermentationem, quoad agere hæc in vegetabilium virtutem potuerit, mutata. Certe fermentationis calore & motu plurima dissipantur aëruosa de vegetabilibus; quæ restant principia, afficiuntur inde haud mediocriter, novamque naturam inbuunt; ut difficile sit ex virtute cognita plantæ recentis judicare de virtute ejusdem fermentatæ; impossibile de tot simplicium fermentatorum combinatorumque congerie. Sic theriaca remedium præbet fragrans, amarum & calidum, in quo opii simul vis dominatur, hinc ex hoc scopo non inefficax remedium. Sed præter hæc frustra in illa quærimus singulorum ingredientium dotem propriam; quæ si daretur etiam adesse, hanc, in tantilla quantitate, qua cum ob ingentem ingredientium numerum, tum ob exiguam ex opii potentia exhibendi dosin, adsunt

singu-

singula, vix ullius esse efficaciam posse, existimamus: ut itaque aromata calida cum opio magistraliter prescripta omnem theriacam virtutem absolvant. Electuaria quadam alia, imprimis quae succos vegetabiles majore copia continent, obnoxia sunt mucori, quem in superficie contrahunt, a quo passim inundentur. Patet ex omnibus hisce, sine incommodo & damno officinas carere electuariis plerisque posse, quae convenientius magistraliter medicus prescribet.

E L I X I R I A.

Elixirium, cujus nominis origo obscura videtur, est tinctura composita, sed meracior, maxime saturata, & hinc etiam magis opaca, minusque eleganter colorata, quum major susceptarum particularum colorantium copia nigredinem apparentem inducat. Caterum haud adeo scrupulose autores a tincturis elixiria distinxerunt, quin promiscue haec nomina adhibuerint. Quare omnia huc reduci possunt; quae dicta de tincturis fuere; quas consule.

E M P L A S T R A.

Ab ἐμπλάσσω, illino, nomen trahunt. Est medicamentum topicum, externum, in frigore solidum, ad
ignem

ignem liquefcens, ductile in leni calore, &, dum in ufum vocatur, fupra alutam linteum vel fericum extendendum, atque cuti fic applicatum illa donatum tenacitate, ut facile firmiterque adhæreat. Non eft igitur theriaca, fupra alutam extenfa, dicenda emplaftrum, quum foliditas & tenacitas deficiant. Emplaftrorum generalior fcopus ad bina referri capita poffe videtur. Aut enim primo tenacitate fua agunt fola, dum exempli gratia apparatus vulneri impositum in debito fitu retinent; ipfa vulneris labia ad invicem adducta firmant; cranium depreffum in junioribus elevant; partes vicinas muniunt contra corroſiva medicamina applicata; crines evellunt; & fic porro. Vel poffunt præter hanc tenacitatem, femper in aliquo gradu requiſitam, poffidere virtutem fingularem ab ingredienti tali, quod fic cuti applicatum, & calore corporis humani motum redditumque actuoſum, fe infinuet in vafa cutanea, balneo vaporis ab emplaftro tegente repercuffi bibula nunc facta magis & laxa, atque ita imprimis agat in partem emplaftro ſubjectam, & deinde miro sæpe modo in totum corpus; uti hoc clare videmus in emplaftris veficatoriis, aromaticis, mercurialibus, &c. Emplaftrorum confectio, dum omnia ingredientia debite præparata funt, confiſtit fere in ſola mixtione omnium, mediante moderato ignis gradu. Baſin emplaftris dant cera, refinæ, pix, terebinthina, axungia, oleum preſſum & co-

Etum, butyrum, unguenta, calces plumbi, & alia similia. His peculiarem in scopum adduntur herbæ, flores, radices, cortices, semina, in pulverem tenuissimum tusa; succi herbarum expressi, & ad mellis consistentiam inspissati; extracta ope aquæ pultriformia redita; mucilagines; gummi & gummirefinæ, quæ ante in aceto soluta & denuo inspissata cum terebinthina mixta, reliquæ emplastris massæ, jam factæ & semirefrigerata, sub continua agitatione injiciuntur, uti dum galbanum, gummi ammoniacum, similiaque ingrediuntur. Quædam etiam ex regno minerali, uti flores zinci, lapis hæmatites, bolus armena, &c. in pollinem antea redacta; tum alia. Pulveres vegetabilium sub finem tandem adduntur. Resina, cera, oleum, similiaque, simul ad lenem ignem liquefacta, per colum trajici solent, ut ab immunditie liberentur, atque his tunc alia successive admisceri. Cera præcipue emplastris dat soliditatem, ut una pars ceræ meliora hic præstet, quam sex partes picis, aut alterius resinæ. At vero quum cera per solum ignem mollescat, muteturque in butyrum oleumque ceræ, non ultra solidanda, propterea ne sic affici cera possit, calor & sit moderatus, & quam fieri possit brevissimus. Plurimam quoque consistentiam faciunt calces plumbi, dum ab oleosis solvuntur. Semper autem hæc emplastra fusca aut nigra sunt, nisi singulari artificio utamur, dum ille color a fortiori ignis

gra-

gradu, & forte intimiore unione oleosi cum plumbo pendet. In emplastri albi cocti præparatione additur aqua, quæ successive evaporata restitui debet, ut sic operatio veluti in balneo aquæ peragatur, quando emplastrum obtinetur albissimum. Emplastrum diachylum simplex colore tantum cineritio gaudet, nec tamen albo, quia mucilagines adhibitæ, factæ pro hoc emplastro dilutiores, aquæ vicem imperfecte agunt. Sic etiam emplastri saponati color in albidum vergit, quia minio oleoque in coctione per vices acetum additur, & albedo per admistum saponem augeri videtur. At vero in emplastro de minio, ut rubro sit colore, minium liquefactis jam ceræ terebinthinæ oleoque demum additur, & movetur massa, donec frigescat, ne minium fundum petat; quare vix plumbi vera solutio hic adesse videtur. Et sic quodlibet fere emplastrum normam suam habet. Hæc in officinis parata prostant, quum conservari incorrupta diu possint, & nimium tempus exigant, ut magistralter præscripta conficiantur. Et profecto nihil hic habet, quod desideret medicus, quin potius hærebit dubius, quid feligat?

E M U L S A.

Nullum *Emulsum* in officinis prostat, quum brevi corrumpatur, sed a medico magistralter præscribitur.

Est medicamentum internum, liquidum, lactescens, constans oleo & mucilagine ope liquoris aquosi de corpore, tale oleum & mucilaginem in se continente, emulctis. Duo itaque necessario requiruntur, ex quibus emulsum fiat, liquor aquosus & istiusmodi corpus. Reliqua accessoria sunt, quæ in scopum peculiarem suum medicus addit. Aqua simplex pura, destillata plantarum, infusum & decoctum aquosum, optima præbent liquida pro emulsis. Semina vegetabilium, cucumerum, melonum, cucurbitæ, citrulli, papaveris albi, amygdalarum, &c. tusa tritaque in mortario in pulvem, additis dein inter ulteriorem triturationem successive modo memoratis liquidis, oleo quum scatent & mucilagine, hæc una cum partibus subtilissimis farinaceis detritis sic suscipiuntur a liquidis, iisque lactescentiam inducunt. Aptissime dein per densum linteum colantur, & purgantur a fœcibus farinosis. Semper caute pharmacopœus eligat femina illibata, nec rancida, quum rancor, utpote in oleo feminis residens, transeat in emulsum, hinc pessime afficiendum, etiam in damnum ægri. Tum etiam vitellus ovi, & ipse abundans oleo & mucilagine, cum aqua in emulsum abire potest. Istiusmodi emulsa in usum sunt, dum scopus est, balsama nativa, resinas, & hujus indolis alia, in aqua miscibilia reddere; quæ optime subiguntur per vitellum ovi, nec ex emulso postea excidunt. Proportio feminum ad liquidum
omni-

omnino valde variat pro medici voluntate & scopo; sin vero ille liquidum haud determinet, sed relinquat pharmacopœi arbitrio, ad aquæ libram unam sufficere se-
scuncia feminum poterit.

E P I T H E M A T A.

Vide Fomentum.

E S S E N T I Æ.

Essentia est tinctura simplex vel composita, sed magis saturata, minus tamen quam elixirium, quod inter & tincturam medium obtinet. Sed neque hic autores certos limites agnoverunt, quin promiscue dicta tria nomina usurpaverint; quare vide Tincturam.

E X T R A C T A A Q U O S A.

Extractum proprie sic dictum in officinis est infusum vel decoctum magis minusve ad siccitatem evaporatione inspissatum; omne actuosum, quod solutum in infuso decoctove hæsit, parva sub mole collectum servans & incorruptum; hinc summi usus in arte medica. Unde

sponte patet, duntaxat talia simplicia ad bona atque utilia paranda extracta adhiberi posse, quæ extrahendam virtutem in partibus fixioribus in evaporatione non evoluturis, locatam possident. Posse igitur cinnamomi decoctum dare utile extractum, in quo quidem frustra stimulans nobile aroma, quod volatile perit, quæres; sed in quo invenies alteram cinnamomi vim adstringentem, quæ fixa in evaporatione perstitit. Regnum vegetabile numerosam, animale paucam, nullam minerale materiem pro extractis præbet. In genere extractum ratione menstrui duplex censetur, scilicet *aquosum* & *spirituosum*. De aquoso prius agemus. Fit hoc plerumque per decoctionem, dum cum aqua pura solito more decocta parantur. Hæc, siquidem totam corporis virtutem fixam, cum quæ in resinosis, tum quæ in gummosis principiis residet, extrahere velimus, consultius sola percolatione fervida depurantur, quando extracta dabunt magis actiosa, quam si subsidentia aut albumine ovi depurata fuissent, minus tamen erunt hæc extracta in aqua iterum solubilia, quando in medicaminibus compositis aquosis præscribentur; sed virium excellentia hoc leve incommodum facile superat. Corpora quæcunque apta sunt bonis decoctis, etiam dabunt bona extracta. Decoctio corporum gummiresinosorum sine valida ebullitione fit optime. Inspissatio decoctorum peragitur in vasis æneis, igni nudo impositis; dum vero

liquor

liquor lentescere incipit, ne ambustum extracta oleant, ab igne removetur, & balneo mariæ imponitur, in quo perficitur adjuvante agitatione evaporatio ad finem. Stannea vasa tunc sunt præferenda. In æneis ne frigeant, aut frigefacta relinquantur. Ipsa extracta loco sicco servanda, quum humescant facile, quo sicciora, eo melius conservanda. Sed omnia eadem siccitate non gaudent; unde alia generalis extractorum divisio est, in *sicca* & in *mollia*. Tertia aliqua divisio est in extracta *simplicia* & *composita*. Compositi exemplum dat extractum amaricans dispensatorii nostri, quod radices, herbæ & flores simul ingrediuntur, una decoquenda & inspissanda. A succis inspissatis extracta differunt, quod in his pro extractione aqua adhibita fuit, in illis neutquam. Sic succi quidam, inspissati dicti, ad extracta proprie pertinent, uti succus inspissatus liquiritiæ. Opium & aloë bene adnumerantur succis. Opium depuratum vero & aloë lota extractis.

EXTRACTA SPIRITUOSA.

Extracta spirituoſa dicuntur illa, in quibus pro menstruo adhibetur spiritus vini vulgaris. Hic infusio aut digestio locum habet; dein decoctio & evaporatio omnis liquidi, quæ institui in vasis clausis eo usque solet, donec pars magis spirituoſa in excipulum transferit, quæ
 sic

sic fervari in alios similes usus potest; ut itaque hæc in evaporatione frustra ne pereat, inque auras diffletur. Postea in vasis apertis, optime stanneis & in balneo mariæ, absolvitur inspissatio ad usque siccitatem. Quare possent omnes tincturæ, essentia, &c. quæ nullam extracti corporis partem volatilem continent, in extracta mutari, in quibus hæreret ipsa tincturarum vis, dempta tamen dote spiritus vini. Sal essentialis corticis peruviani nihil aliud est, quam extractum spirituosum sive resinofum hujus corticis, & contra rei naturam sal appellatur. Corpora mere gummofa, mucilaginosa, similiaque, nihil valent pro extractis spirituosis; sed illa, quæ resinosis & balsamicis abundant partibus, optima sunt; in quæ spiritus vini vim agendi validam possidet. Sumitur spiritus vini vulgaris, nec alcohol sincerum, ut etiam aquæ, in spiritu vini hærenti, suæ dentur in folvendo partes, quæ nimirum agat in principia gummofa ejusdem corporis, quo fit, ut in extracto spirituofo lateant una cum resinosis & balsamicis partes plures aliæ, quæ fuerant in aqua solubiles. Extracta spirituofofa etiam vel *simplicia* vel *composita* sunt.

FÆCULÆ.

Si sedimentum, quod succi expressi vegetabiles deponunt, succis decantatis, exsiccat, vocatur *Facula*.

Ut

Ut plurimum quidem saporem virtutemque succi sui fœculæ retinent, difficile autem determinatu est, utrum validiores sint, an debiliores? quia differre illas, credibile est, ratione discriminis partium, ex quibus vegetabile componebatur, tum etiam ratione illius partis, in qua præprimis dos medica residebat, quæ aut excidere mora de succo potest, aut ex adverso magis firmiter eidem suspenfa inhærere. Ex fractis tritu solidorum particulis constare quam maxime videntur. Paucissimæ autem in usu pharmaceutico fœculæ sunt; ex radicibus ari, bryoniæ, iridis nostratis, & pœoniæ, quæ recentes succo adhucdum turgidæ, mundatæ, ab externis pelliculis liberatæ, rasæ, tusæ in mortario marmoreo cum addita aqua, preloque per saccum lineum actæ, dant succum lactescentem, post aliquot horarum moram fœculas depositurum; quæ exsiccata, & in pulverem tritæ in lagenis bene obturandis servantur ad usum. Amylum est fœcula tritici.

F O M E N T A.

Fomentum, *Fotus*, a fovendo, vel *Epithema* ab ἐπιθεῖν imponere, dictum, est medicamentum externum, quod aut liquidum cum alterius corporis tanquam apti vehiculi interventu, aut corpori applicatur

ficcum; unde duplex fomenti species exurgit, *liquida* aut *secca*. Epithema quidem, generaliori significatione acceptum, pleraque medicamenta externa includit, magis autem restricta solum fomentum indicat. Fomentum nullum in officinis prostat sub hoc titulo, quod igitur a medico magistraliter præscribi oportet. Sed pleraque medicamenta officinalia liquida, uti aquæ destillatæ, spiritus, olea, aceta, succi, lixiviana, aliaque evadunt per se fomenta, quando applicanda ceu fomenta a medico præscribuntur. Sic etiam pleraque medicamina magistralia, etiam interna, fomenta esse possunt, ut decocta, infusa, emulsa, mixturæ, &c. Quaecumque corpus liquidum, sive simplex sit, uti lac, aqua, vinum, urina; sive arte compositum ex his aut ex aliis, externe applicatum, erit fomentum liquidum. Hoc itaque a cataplasmate differt, quod plerumque, si qua solida adhibita fuerint in medicamine non dissoluta, ab his abjiciendis separetur liquor diluitor usurpandus; cataplasma vero semper solida servat, cum liquido in pulvem mutata. Vel, si tamen, quod nonnunquam accidit, ipsæ solidæ partes non separentur in fomento a liquidis, tunc saltem pulvem non faciunt, sed manent solida cum plurimo diluente liquido, ut in lotionibus sæpe fit, aut dum herbæ, exempli causa, decoctæ, aut aqua decoctionis adhuc dum madidissimæ, lineoque sacco inclusæ, applicantur corpori, quando tunc ipsæ proprii decocti, hic agentis, sunt ve-

luti

luti vehiculum. Nam alias panni linei, melius lanei, etiam quadruplicati, vel stupæ, aut spongix, fomento imbuta & satura, vehiculum præstant aptissimum. Possunt etiam applicari sine omni vehiculo, dum pars corporis aliqua fomento immergitur, quando fomentum *Lotio* vocatur; aut dum immergitur corpus totum, quando *Balneum*; aut solummodo ad umbilicum, quando *Semicupia* dicitur. Si fomentum ex alto in corpus decedit, uti in thermalibus quibusdam aquis, est *Embrocatio*, ἀπὸ τῆς βροχῆς vehemente pluvia. In fomentis liquidis non adeo, atque in similibus medicamentis internis, aut coloris aut odoris aut limpeditatis ratio habetur.

Fomentum five *Epithema siccum* constat herbis aut aliis simplicibus siccis in pulverem mediocriter tenuem comminutis, & corpori applicatis vel sine omni liquido, vel ab aliquo irroratis. Nonnunquam aliud epithema liquidum sicco superimponitur, quo hoc reddatur actuosius. Hi pulveres, ut rite applicentur, induntur faculis ex panno lineo, minus bene laneo, confectis; tum, ut parti se accomodent aptius, duntaxat femipennis; vel etiam per fila transversim adacta firmatis, ne pulveres in unam delabantur partem. Forma & amplitudine variant respectu partis corporis, cui imponuntur, & nomen etiam proprium sic obtinent; uti *Sacculi* & *Sacci* generalius pro variis corporis partibus, pro mem-

bris, serobiculo cordis, ano, &c; *Cucufæ*, *Pileoli* vel *Cuculli* pro capite; *Frontalis* pro fronte; *Scuti* pro pectore & abdomine; *Lectuli* & *Pulvinaris*, dum his æger incumbit. Si dosis aliqua pulverum in scopum medicum sufficiat, nec tamen sacculum sufficienter impleat, tunc pulveribus paleæ permiscetur; aut gossypium vel lana, si molliorem sacculum pars corporis exigat teneior vel sensibilibior. Cæterum fomenta, sive humida, sive sicca, aut calida, aut tepida, aut frigida in usum prærahuntur.

G A R G A R I S M A T A.

Gargarisma & *Gargarismus* a γαργαρίζειν gutture forum edere, vel *Diaclisma* a διακλύζειν, colluere, vocatur medicamentum liquidum, quod cavo oris continetur aliquandiu, in faucibus movetur, quod proprie gargarizare vocant, & postea exspuitur: si tranquillum in ore hæret sine gargarizatione *Collutio* vel *Collutorium* sæpe audit. Omne igitur medicamen liquidum, decoctum, infusum, emulsum &c. si in hunc scopum præscribitur, evadit gargarisma.

G E L A T I N Æ.

Si unguæ, cornua, ebur, ossa, ligamenta & carnes animalium in aqua diu cocta fuerunt; colatura dein
 aut

aut jam parca superest , aut per inspissationem ulterio-
rem parca redditur ; in calore quidem liquidum præsta-
bit decoctum , quod autem in frigore coibit in massam
tremulam , pellucidam , consistentem , vasculi continen-
tis conservantem figuram , non ducendam in fila , sed
rumpi & disturbari facilem . Est itaque *gelatina* sapa a-
nimalis , in qua reperitur omnis substantia illa , quæ in
coctione suscipi potuit de parte animali cocta . Plerum-
que rasura cornu cervini adhibetur . Nonnunquam cla-
rificatur gelatina per albumen ovi , & quum ex se sit fa-
tua , addito vino , succo citri , saccharo , aliisve gratior
redditur ; vel diluenda & solvenda in potu communi
præscribitur . Citissime putrescit æstivo calore . Magi-
straliter tantum præscribitur . Sapa ribesiorum simili-
umque , saccharo condita , improprie quoque gelatina
vocatur .

I N F U S A .

Infusio , chemice sumpta , latius patet , & indicat
omnem operationem , per quam aliquid ex corpore quo-
cunque ope cujuscunque liquidi ceu menstrui extrahitur ;
ut vel sic digestionem aliasque operationes includat .
Pharmaceutica autem proprie dicta infusio est medica-
mentum internum , & restringitur ad solum aquosum li-

quorem, adjuvante plerumque moderato calore, vel falsim illo, qui ebullientis aquæ est, minori; quum infusio frigida proprie *Maceratio* vocetur; & illa, quæ calore fit lenissimo, dicatur *Digestio*. Infusio cum vino peracta est vinum medicatum; cum aceto acetum medicatum; cum spiritu vini tinctura est, vel spiritus aromaticus &c. de quibus vide suo loco. Quæ cum omnia gaudeant suo in arte pharmaceutica nomine, a consuetudine sancito, longe melius sola infusio aquosa, alio titulo non donata, infusionis nomen possidebit. Infusionis itaque menstruum aut aqua simplex erit, aut quaedam herbarum destillata, aut etiam decocta; cui si tamen levis aliqua vini portio adderetur, nomen propterea non mutabit. Infusionibus apta sunt simplicia omnia illa, quorum præcipua vis medicata in tenerioribus partibus consistit, modica ignis actione per aquam extricanda & extrahenda. Et regnum quidem vegetabile ferme solum omnem hic materiem largitur. Quoniam vero aromaticæ, aliæque herbæ, quæ volatili virtute pollent, hunc in usum imprimis veniunt, solent & debent infusiones perfici in vasis clausis. Lentius, etiam si sæpe melius, agit calor infusionis in simplicia, quam decoctionis; unde plerumque infusio protrahitur diutius, ita tamen, ut semper simplicium habenda sit ratio, petita ex accurata illorum cognitione, dum flores exempli causa tenelli citius faciliusque dimitunt substantiam

extra-

extrahendam, quam cortices; ut sic in simplicium præparatione, in infusionis mora, aliisque recurrant pleraque, in decoctionibus jam ante memorata. Quantumvis de infuso nihil deperdatur in infusione protracta, potest tamen ultra modum protrahi, ut vitio laboret. Longe alia extrahuntur ab aqua de herbis in primo infusionis stadio, quam quæ extrahentur in protractæ ultimo; quo contribuere etiam caloris gradus major poterit. Si hæc differunt virtute medica, uti differunt ut plurimum; & si ultima illa aut agent contra scopum medici, aut ingratum reddent infusum; omnino limitanda infusio est, & moderandus calor. In infusione vulgo continentur omnia illa, quæ sunt in aquis stillatiis; tum saponi, saponacei, mucilaginosi, &c. portio aliqua minus austera, minus crassa, sæpe nobilior. Sed omnia hæc pendent ab indicatione medici non minus. Infusum aut *simplex* aut *compositum* est. Infusa magistratim præscribuntur, & non raro pharmacopœus solam præparat materiem, dum infusio ipsa apud ægrum ipsum illis, qui ægro assistunt, facienda relinquitur. Quiete, filtro aut colatura depurantur. Aliis additis gratiora & efficaciora reddi queunt.

I N J E C T I O N E S.

Quaecunque medicamentum liquidum in cavum corporis aliquod, foras patens, sive hoc naturaliter ad-

sit,

fit, uti auris, vagina, urethra, sive præter naturam fuerit formatum, ut fistula, vulnus, abscessus &c. injicitur, *Injectio* vocatur; dum quæ ano & ori dicatæ sunt proprio gargarismatis & clysmatis gaudeant nomine, de quibus vide suo loco. Utrobique tamen etiam quandoque injectio vera locum habet, quando in fauces ope syringæ liquor injicitur, & in anum, ut fistula eluatur, nec clysmatis in scopum. Infusa, decocta, emulsa, fucci & alia medicamina injectionibus idonea sunt; in quibus ita pharmacopœus nihil adeo peculiare observandum habet, dum præscriptæ a medico, & a pharmacopœo præparatæ, aut chirurgo dentur, qui injiciat, aut adstantibus ægro.

JULAPIA.

Julapium vel *Julepus* modo est syrupus simplicior, dilutior, plerumque tactus ex aquis stillatitiis odoratis & saccharo, uti in dispensatorio Viennensi *Julapium rosatum*, *Julapia violarum*, & *capillorum veneris*; modo est mixturæ species dilutissima, quam plura ingredi queunt. Sed semper in *Julapiis* habenda ratio est saporis, coloris, & odoris, quibus placere debent. Hisce observatis, cætera congruunt cum syrupis aut mixturis, de quibus ex professo est actum.

L I N C T U S.

Loboch arabicum, *Eclegma* græcum a λελχῶ, latine *Linctus*, est medicamentum inter syrupos & electuaria molliora medium consistentia; a lingendo dictum, quod olim, & quandoque adhucdum hodie, liquoritæ bacillo raso & in altera extremitate contuso, seu cochleari, delingeretur, & sic assumptum per vices in ore sensim deliquescat, & deglutiatur. Tum etiam, quod præprimis ad asperæ arteriæ vitia adhibeatur, vocatur Ἀσθηριακόν. Certe in morbis pectoris, faucium & interni oris, frequentius præscribitur. Miscela simplex syruporum interdum *Looch* appellatur. Ut plurimum vero syrupis admiscentur mucilagines gummi arabici, tragacanthæ, mel, vitellus ovi, olea pressa blanda, aliaque simplicia pectoralia. Quam maxime pharmacopœus attendat, ne, si oleosa addi jubentur, rancida adhibeat, memor teneritatis partium, quibus linctus destinatur. Propterea haud valde approbo, quod looch in officinis prostent jam parata; minime probo, si diu asserventur, cum quod sat cito fermentent, & corrumpantur, tum quod facile præscribi magistraliter & componi possint. Quantum possibile est, in linctu solida rudiora non solubilia sunt vitanda, quia tandem solida ori inhærent, dum reliqua a saliva solvuntur; quare

L

cura

cura fit pharmacopœi, si tamen solida talia addenda veniant, hæc ut optime comminuantur, & subigantur. Pharmacopœo etiam sæpe spissitudinis norma relinquitur, dum ad lubitum quoddam ingrediens præscribitur, ut & ejus intersit consistentiam linctus probe nosse, quæ tamen leviter variare potest.

L I N I M E N T A.

Linimentum vel *Litus*, ab illinendo dictum, est medicamentum externum, quo pars corporis nostri aliqua illinitur sive inungitur cum accedente nonnunquam frictione, consistentiæ mollioris quam unguentum, nempe mediæ inter hoc & oleum; ita ut, si unam unciam ceræ solvas in quatuor unciis olei, obtineas linimentum, si cum solis tribus olei unciis combines, habeas unguentum. Hodie tamen sæpenumero unguentum & linimentum confunduntur, dum vera quædam unguenta sint, quæ litus vocentur; nec litui quoque maneat semper spissitudo sua, dum plura diversa olea, simpliciter mista, sub linimenti titulo interdum præscribantur. Quæ dicta de unguentis sunt, huc referri omnia possunt.

MAGISTERIA.

Pleraque *Magisteria* propriè sic dicta in officinis sunt simplicia corpora soluta in liquido, atque inde iterum per aliud corpus præcipitata, tenuissimi sub-polinis forma. Solvuntur corallia, margaritæ, lapides cancrorum, cornua cervi, aliaque simplicia terrestria indolis calcareæ, in sufficiente aceto, spiritu falis, acido nitroso, aut in spiritu menstrualis dispensatorii nostri, qui ex theoria processus est spiritus falis cum aceto mixtus. Ex filtrata limpidaque solutione per oleum tartari præcipitantur. Præcipitata a liquido decantato separata, aqua pura sæpius edulcata, exsiccataque, vocantur magisteria. Habetur etiam hic pollen tenuissimus, ut in iisdem corporibus, dictis simpliciter præparatis; sed, quoniam ex chemia notum est, ferme in omni præcipitatione, corpori præcipitato aliquid de corpore adhærere tam præcipitante quam antea solvente, quod ablui planissime vix ulla possit edulcatione; hinc docemur, differre quidem ratione hujus adhærentis plusculi, sed differre tam parum, ut operæ pretium minime solvatur, atque ex officinis ejici sine ullo damno possent. Si tamen ferenda forent, illud ferendum nequam est, ut promiscue pro præcipitatione, loco olei tartari, adhibeatur aut spiritus vitrioli, aut oleum

trioli, aut aluminis aqua, quod quidem contra principia chemia in dispensatoriis atque alibi permittitur. Quid enim, obsecro, gypsum (nam tale genuinum sic nascitur, dum acidum vitriolicum terram calcaream præcipitat,) ager in primis viis? Nocere poterit, prodesse nunquam. Aut fiunt hæc magisteria simplici abstractione acidi solventis per evaporationem sine prævia præcipitatione ulla, quando solum acetum adhiberi solet, utpote quod facilius a terris illis iterum avelli se patitur. Sed non avellitur totum; ut semper sic restet sal neuter terrestris, suis viribus agens, vix absorbere potens, uti magisteria per præcipitationem parata, sed simillimus oculis cancerorum sic dictis nutritis, dum hi succo citri saturati salem medium terrestrem, omni absorbente vi deleta, constituunt.

Magnesiae nitri & muriæ, tanquam vera magisteria, huc omnino pertinent; & illa quidem, dum ex primo lixivio nitroso, in quo soluta ab acido nitroso tanquam sal hæret, per cineres clavellatos præcipitatur, genuina terra calcarea est, non diversa, nisi puritate plerumque minore, dum a matrice nitri etiam aliis terrestribus partibus inquinata esse solet, hinc rarissime tota quanta in acidis solubilis. Alia antea methodo parabatur ex illo nitri lixivio, quod a crystallisatione nitri ultima remanet, sola inspissatione, tantaque dein calcinatione, etiam a pharmacopœo repetita, & per aquam edulcatione

tione, ut a priori non differret, si non tædiofiore processu. Magnesia vero muriæ paratur apud nos ex sale amaro; in aqua soluto, per præcipationem ope salis lixiviosi, quando terra serpentina, quæ cum acido vitrioli unita in sale amaro hæferat, excutitur; terra a priore diversa, quod in calcem vivam uri nequeat, adeoque non proprie calcarea, solubilis tamen uti illa in omnibus acidis, & solubilis, quia purissima, tota quantà, constituens cum illis salei terrestrem medium, minore dōsi idem præstantem. Si pro præcipatione sōda hispanica adhibetur, lixivium crystallifacum largietur salei Glauberi mirabilem, ex uno labore obtinendum.

Magisteria gemmarum inutilissima, & priorum temporum ignorantiam testantia, omitto.

Fiunt etiam magisteria, dum vegetabilium aut animalium infusa digeruntur cum oleo tartari, iisdemque filtratis & limpidissimis infunditur deia aqua aluminis. Præcipitatur sic terra aluminis, nunc tincta plerumque colore infusi adhibiti, & sistit magisterium coloratum, quale est magisterium coccinella.

Resinæ extractæ per artem ex vegetabilibus resinosis; sub titulo magisterii etiam sæpe veniunt, cujusmodi habemus magisteria radicum jalapæ, mechoacanæ, scamnonii, ligni guajaci, &c. In hunc finem seliguntur hæc vegetabilia mag's resinosa & melioris notæ, quæ in pulverem redacta in affusa sufficiente boni

spiritus vini copia digeruntur per paucos dies lenissimo calore. Spiritus tinctus decantatur, & novus priori corpori affunditur. Repetitur hoc, donec ultimo affusus spiritus haud ultra tingatur. Commixti tunc spiritus destillationi submittuntur, qua partes circiter spiritus duæ tertiæ abstrahantur, ferventurque similes in usus. Concentratæ reliquæ parti, quæ essentiam meracam nunc fistit, de cucurbita exemptæ, colatæque, injicitur plurima aqua frigida, qua debilitata demittit omnem, quam tenuerat, resinam, quæ posteaquam debite subsedit, ceu massa tenacissima & terebinthinæ consistentia, a liquido decantatione separatur, exsiccat, & servatur, nunc dura & subfragilis, Magisterii vel Resinæ nomine. Liqueor autem decantatus, quum partes in aqua solubiles non dimiserit, evaporatione ad siccitatem protracta, extractum ejus corporis gummosum dabit.

Tandem Magisterium sulphuris, quod etiam lac sulphuris vocatur, fit, quando ex solutione hepatis sulphuris, in aqua ebulliente peracta filtrataque, præcipitatur sulphur per acetum additum, quo destruitur hepar in simplicia sua, dum sal alcalinus nubis aceto, sulphur sub forma pulveris albicantis excidit, quod debite nova aqua ablutum, magisterium audit, certe haud diversum a floribus sulphuris vulgaris, si ablutio rite accesserit, alioquin a salibus forte adhærentibus impurius; quo carere ars possit.

M A S T I C A T O R I A .

Masticatorium a barbaro verbo masticare pro mandere, quia mandi solebat & inter dentes teri, vel a mastiche ortum, quia hæc resina imprimis in hunc scopum adhibebatur; aliis græco *Apophlegmatismi* vocabulo, ab ἀποφλεγματίζειν aquam abducere, salutatam; est medicamentum, quod in ore detentum pituitam & salivam copiosam prolicere, in os derivare, & abstergere, valet. Qualecunque igitur pharmacum hunc effectum producit, nec nimia acredine sua, aut alia proprietate contraindicata simul nocet, in hunc usum trahi, & titulum masticatorii ferre meretur. Inter medicamina externa numeratur, quia expuitur postea. Apophlegmatifinus apud aliquos latius patet, dum hic sub se comprehendit pharmacum sive siccum sive humidum; masticatorium vero solum siccum. Solent enim in eundem salivandi, abstergendi, & excitandi finem medicamenta etiam humida, vel liquida, uti electuarium. decoctum, mixtura, &c. in usum vocari, & vocantur quandoque necessario, dum mandre æger aut non vult, aut ex debilitate vel ex morbo nequit. Tunc aut in orevolvuntur, aut illinuntur palato, &c. Masticatorium siccum triplici modo exhibetur; vel enim manduntur primo simplicia integra aut parum tantum

concisa, ut mastiche, radix pyrethri, &c; vel secundo conscissa & contusa, nodulo ex rariori sed forti linteo involuta; vel tertio trita in pulverem, dein excepta a materie tenaci, uti terebinthina, mastiche, cera, &c. & compacta formataque in trochiscos; aut cum aliis alio modo. Fumus etiam tabaci ore attractus huc spectat.

M E L L I T A

Mellitorum medicaminum apud veteres vulgatio-
 rat usus, qui cessavit plurimum, posteaquam saccha-
 rum innotuit; majorque ejus copia in Europam trans-
 vehi cœpit. Habent tamen, (ut de pretii mediocrita-
 te taceam,) quibusdam in casibus egregiam & saccha-
 ro fere præstantiorem virtutem, quare ex officinis per
 saccharum plane extrudi nec potuerunt, nec debuerunt.
 Mel ipsum in officinis prostat despumatum sive depura-
 tum. Certe mel vulgare, non virgineum seu sponte
 effluens de favis, multas in se heterogeneas partes ha-
 bet a cera favorum, ab apibus ipsis, aliisque; a qui-
 bus depurari ante debet, quam in usum pharmaceuti-
 cum traha ur. Additur pauca melli aqua, & deco-
 quitur sic mel dilutum. Spuma enata, in qua conti-
 netur illud heterogeneum omne, tollitur: & mel vo-

catur tunc despumatum sive depuratum. Dissipantur quidem sic una de melle partes quædam gratiores & nobiliores; sed propterea in despumatione festinandum, & validior inhibenda ebullitio est, ut minor jactura fiat. Mel optimæ notæ pro depuratione additamento aquæ minime eget, quæ inutiliter operationem protraheret, & protrahendo mel redderet deterius; quandoquidem mel tale exiguam spumæ copiam ejicit, heterogeneis partibus vix inquinatum. Optime igitur pharmacopœus mella distinguet, nobiliora reservans compositioni medicaminum internorum imprimis illorum, quæ diurnam coctionem non exigunt. Quando mel depuratur per decoctionem cum dimidia parte aceti, vocatur Oxymel; quod simplex est, si acetum fuerit simplex; aut nomen ab herba habet, quæ in aceto infusa fuit, cujusmodi est oxymel scilliticum. Sunt alia in officinis mella, cum simplicia, tum composita, veluti mel mercuriale, mel rosatum, mel anthosatum, mel pectorale, &c. quæ parari solent ex succo expresso vel ex infusis aut decoctis aquosis dictarum plantarum & melle vulgari mistis, atque per subsequam decoctionem despumatis & in syrapi consistentiam inspissatis. Quæ decoqui se plantæ patiuntur, optimæ virtutis sic mella dabunt; at illæ, quæ in decoctione dotem amittunt, aut saltem magnam dotis partem, melius omnino cum ipso melle jam despumato, ope additæ aquæ in syrupum

redactō, atque ad ebullitionem calenti, per aliquot horas infunderentur & digererentur, quando tota vis medica maneret in melle colato.

MIXTURÆ.

Mixtura, quæ semper magistraliter præscribitur, est medicamentum liquidum internum, quod sola missione medicaminum, quæ in officinis jam præparata prostant, conficitur; unde liquida omnia, interne assumenda, huc pertinent, spiritus, essentiæ, fyrupi, sales, succi, extracta, imprimis vero aquæ destillatæ. Pulveres etiam, in mixturæ liquido non solubiles, moderata dosi addi possunt; tum pinguia, resinæ, olea, & alia, quæ subigi ab aliquo corpore, verbi gratia, a vitello ovi, aut saccharo, aut sapone, ita queunt, ut solubilia in liquido reddantur. Maneat tamen semper sua mixturæ liquiditas. Minus hic licet esse, quam in Julapiis, attento ad saporem, colorem, & id genus ad gratiam spectantia alia, attento tamen semper, ut ne æger mixturam respuat.

MORSULI.

Vide Tabulas.

MU.

MUCILAGINES.

Mucilago est medicamentum, quod tam externe quam interne exhibetur, modo solum, modo dilutum, vel syrupis aliisque mistum, a Gelatina proprie sic dicta in eo diversum, quod illa animalis sit, mucilago autem vegetabilis. Si ergo infusa vel decocta meraca cum aqua fiunt ex plantis glutinoso succo abundantibus, ex radicibus althææ & consolidæ majoris, ex feminibus lini, cydoniorum, psyllii, fœnogræci, ex gummi tragacanthæ, arabico, & ex similibus; aut si hæc decocta debite inspissantur, obtinetur liquor viscidus, consistentia albuminis ovi, ductilis, fila agens, qui mucilago vocatur. Simplicia ante ab adhærentibus fordibus probe purgantur. Decocta vel infusa calide per linteum colantur, mota & pressa ope spatulæ, quo melius transeant. Quum mora attenuentur & corrumpantur, non asservantur in officinis, sed pharmacopœus præparat demum illas, quando aut magistraliter præscriptam formulam ingredi debent, aut compositionem quandam præparandam officinalem, exempli gratia, unguentum althææ.

OLEA ÆTHEREA.

Olea ætherea, vel *stillatitia*, vel *essentialia*, vel *destillata*, (nam omnibus sub hisce nominibus veniunt,) sunt olea nativa plantarum, quæ plerumque (apud nos semper) ope aquæ ebullientis una cum hac de planta aut integra, aut de aliqua ejusdem parte, elevantur, & ex vesica ænea stannoque intus probe obducta, vel ex cucurbita vitrea, transeunt per alambici rostrum in excipulum appositum. Sunt igitur hæc olea ad aquæ ebullientis calorem volatilia; nec de plantis ullis tale oleum hæc operatio prolicere potest, in quibus non jam antea illud vere nativum contineretur. Odor aromaticus, imprimis fortius inhærens, ut plurimum præsentiam hujus olei arguit: & nulla hic plantæ pars excluditur, sive radix fuerit, sive semen, aut folia, flores lignum, cortex, vel ipsa etiam plantarum excrementa balsamica, & alia. Plane inodoras hoc oleo carere, credibile est, quum nullum sic largiantur. Quædam oleo ditiores, prima destillatione illud copiosum, ut tolli possit, dimittunt; pleræque egent cohobatione. Compagis durioris corpora ante destillationem macerantur vel digeruntur in apparatu clauso. Digerenda etiam sunt sicca leviora, uti folia exsiccata, ne in destillatione elevata turbent operationem; sic enim penetrata ab aqua
hujus

hujus fundum petent, nec elevari poterunt. Olea ætherea sunt alia semper fluida; alia, nisi caloris aliquot gradus accedant, butyri consistentiam habent. Hæc ultima singularem cautelam in destillatione exigunt, qua serpens in dolio refrigeratorii, aut rostrum longius alambici, (si dolium abest,) semper in calore debito retineatur, ne congelascere in serpente oleum queat; hinc optime talia destillantur ex cucurbitis vitreis. Olea hæc omnia acria sunt; sed est insigne acredinis discrimen in diversis, ut alia sint acerrima & ignea, alia gaudeant acredine moderata, in aliis experiamur hanc valde exiguam, ut sint ferme blanda. Olei quantitas etiam in eadem planta discrepat; cujus quidem diversitatis causæ sunt plurimæ, uti anni temperies sicca vel humida, soli nativi indoles, culturæ ratio, &c. quarum cognitio pharmacopœo rarius proderit; sed illud tempus, quo plantæ in universum oleo quam maxime abundant, nosse ipsum juvat, ut illo collectas tempore destillet. Sic radices effodiet in olei obtinendi scopum ipsa hyeme, aut saltem sero autumno. Hyeme etiam secari ligna curabit. Folia leget herbamque integram in ætate adulta plantæ, dum foliis maxime abundat, fere post florescentiam absolutam. Flores carpet, explicationi omnino proximos, aut modo explicatos. Fructus perfecte maturos. Et sic porro. Quandoquidem protracta & diuturna destillatione opus est, ut hæc olea obtineantur,

propterea pharmacopœus omnia illa in promptu habeat, quæ in dispensatorio enumerantur, ut præscribenti medico faciat fatis; sed nec ob id ipsum alia quam in officina prostantia olea medicus præscribet. Olea ætherea ab aquis destillatis suis separantur variis modis, aut ope gossypii contorti, aut infundibuli vitrei, aut alterius vasis, vel instrumenti idonei, ubi olei gravitas major minorve ratione aquæ, & obtenti copia, considerandæ veniunt. In principio sæpe deponunt sedimentum quoddam, atque evadunt tunc limpidiore. Conservantur in lagenulis optime clausis, nec præter necessitatem aperiendis; sed ætate solent tamen semper fieri spissiora, minus odorata, deteriora, eoque magis, quo sunt lagenulæ minus plenæ; quare conducit aqua implere illas, in quibus servantur olea aqua leviora; nam aqua hic nihil impediet, quominus oleum guttatim ad usum rolli queat. Plura olea pharmacopœus ipse non parat, cujusmodi sunt indica, quæ ex Indiis ad nos transferuntur, quæ caro quum constant pretio, mangonio obnoxia sunt. Adulterantur vel oleo presso, vel spiritu vini, vel oleo æthereo vilissimi pretii, aut eodem alio jam effæto. Additamenta spiritus vini & olei ætherei effæti virtutem oleorum quidem haud mutant, sed infringunt & diminuunt, ut evadant minus efficacia. Quin parcissime affusum alcohol, præterquam quod oleorum vim debilitet duntaxat parum, olea a contrahenda spissi-

tudine etiam præservat, redditque durabiliora: sed adulterantibus spe lucri non est modus. Olei pressi additi fraus omnium facillime & certissime detegitur, si charta, guttula una alterave olei examinandi illinita, exponitur tali caloris gradui, ut oleum æthereum inde avolare possit, quod si sincerum fuerit, nullam pinguem & transparentem in charta maculam post se relinquet; quæ certo aderit ab oleo presso mixto, sic non volatili. Sincerum oleum æthereum quoque in alcohole solvi posse debet, dum pressum spiritus vini respuit; quod alterum hujus fraudis est criterium. Quando fucata spiritu vini sunt, guttulæ aliquot, ex alto immixtæ in aquam tepidam, lactescere hanc facient in punctis at-tactus, dum alcohol, ab aqua avide attractum solutum-que, extricavit se ex oleo, quod sic tenuius hic hærens divisum, antequam denuo coëat, momentaneam opacitatem sive lactescentiam aquæ inducit. Oleum terebinthiæ vilissimum pretiosis immixtum cognoscitur ex odore, si linteum oleo hocce fucato madens exponitur subito aëri vel foco exsiccandum, quando gratus pretiosi olei odor primo aufugere assolet, remanente diutius ingrato terebinthiæ odore. Olei ætherei effecti additio vix cognoscitur, nisi ex probe cognita ipsius olei sinceri indole ratione saporis, odoris, spissitudinis, &c. Ex colore oleum nullum cum certitudine judicabitur, quoniam ille in plurimis tantopere variat, nec idem

idem semper eidem oleo color constet. Anni tempe-
 stas varia, locus natalis, calor in destillatione applica-
 tus, & alia hunc sæpe mutant; quin oleo recenti non
 raro alius color est, quam quo deinde conspicitur. O-
 lea ætherea magistraliter cum interne tum externe ad-
 hibentur guttatim & aliis immixta semper, quum acre-
 dine nocerent sincera. Sic in mixturis, confervis, pi-
 lulis, elæosaccharis, emulsis, balsamis artificialibus,
 linimentis, &c. Ingrediuntur etiam varias composi-
 tiones officinales.

OLEA EMPYREUMATICA.

Quæcunque olea per simplicem destillationem in
 balneo arenæ ex retorta de corpore aliquo vegetabili
 aut animali (quibus etiam minerale regnum adjici pos-
 set,) obtinentur sine prævia additione aquæ, *empyreu-
 matica* sive adusta ob ambusti odorem vocantur; aqua
 enim in destillatione olei ætherei & in eductione olei
 cocti facit, ut ne hæc olea ultra aquam ebullientem
 incallescere possint, ultra hunc caloris gradum ambu-
 renda & sic mutationem passura aliquam. Sunt itaque
 olea empyreumatica origine tenus ætherea vel unguino-
 sa, sed igne magis minusve mutata. Quum tamen
 nullum detur corpus vegetabile aut animale, ex quo
 oleum

oleum empyreumaticum non eliciatur, etiamsi plurima sint, ex quibus nullum oleum sive æthereum sive unguinosum educere valeamus, quæstio chemica moveri potest, sitne pars olei empyreumatici artis & ignis nova productio, an potius oleum unguinosum alia ratione de corpore haud evolendum? cujus solutio non est hujus loci. In destillatione horum oleorum industria singularis non requiritur. Hoc tamen notatu dignum occurrit, debere apparatus non exactissime esse occlusum, sed aut foramine exiguo pertusum esse excipuli ventrem, aut instructum rostro, aut tubulum vitreum inter commissuras locari, quo aëri summa vi erumpenti pateat subinde exitus, ne apparatus displodatur. Amplitudo excipuli huc quam maxime conducit. Atque hæc cautela tum usui venit, quando corpora duriora majorive copia sic tractantur, uti ligna, cornua, tum etiam tartarus. Pleraque olea empyreumatica odorem ingratum habent; pauca tolerabilem, cujusmodi sunt olea ex resinis & balsamis. Separatio horum oleorum a liquidis, commistis ex destillatione, facilis est, dum infundibulum chartaceum prius aqua vulgari penitus madefactum transmittit hæc liquida sola. Si sal volatilis solidus inhaeret, aqua ante solvitur, ut permeare etiam chartæ poros valeat. Pauca prostant in officinis hæc olea, quum virtute medica parum discrepent, nihil retinentia de dote propria adhibiti corporis. In genere

per multoties repetitam destillationem evadunt penetrantiora, fluidiora, minusque fetida, & si ex animalium partibus sunt, tunc oleum animale Dippelii appellantur. Si unumquodque regnum oleum empyreumaticum suppeditat unicum, hæc tria omnium ferme adinstar esse possunt, ex ligno buxi vegetabile *primum*, ex cornu cervino animale *alterum*, *tertium* fossile ex fuccino. Gratoris odoris adjici *quartum* potest ex resina benzoës. Externe non minus quam interne præscribuntur, interne autem semper cum aliis unita, & oleum buxi quidem rarissime, oleum cornu cervi multoties reëtificatum sive oleum animale Dippelii rarius, oleum vero fuccini præsertim in compositionibus frequentius. Oleum ceræ, quod nescio, an recte ad empyreumatica revocem, externe solummodo applicatur; in cujus præparatione, uti etiam in fuccino, amplior sit retorta, ut ne in excipulum materies intumescens transeat, quod arena addita non minus præcavebitur.

OLEA EXPRESSA ET COCTA.

Olea expressa sive *pressa* & *cocta* conveniunt indole & viribus medicis. *Unguinosa* in genere vocari etiam solent. Sola differunt præparationis methodo, petita ex varia illorum consistentia; scilicet fluida exprimuntur

tur

tur prelo, ut oleum amygdalarum, lini, papaveris, nucum, &c.; coctione autem eliciuntur illa, quæ butyracea consistentia gaudent, qualia sunt oleum baccarum lauri, butyrum cacao &c. Semina & nuclei imprimis hoc oleo turgent, ac propterea in hunc usum trahuntur. Tusa in mortario marmoreo ope pistilli lignei in massam pultaceam, induntur sacco lineo denso & forti; atque sic inter duas laminas ligneas aut ferreas parumper calefactas committuntur prelo, dum validissima pressione oleum trans saccum exsudat, & colligitur. Si levis feminum torrefactio præcedit, olei major copia acquiritur. quia per torrefactionem destruitur mucilago, oleum invisicans, ut facilius dein semina dimittant. Sed ipsissima hæc mucilago est, cujus magna alias portio oleum effluens comitata auget egregiam ejusdem vim demulcentem & emollientem; ut adeoque torrefactione tantummodo copiosius obtineatur, quod deterius sit. Quare torrefactio, nisi præcise & absolute necessaria sit ad oleum obtinendum, prudentius omittitur. Magna semper pharmacopœi cura sit, tunc vero maxima, quando interne (nam utroque modo aut sola aut cum aliis mixta exhibentur,) & ab infantibus aut delicatulis assumenda sunt, semina feligere recentia, nec ullo modo corrupta aut rancida, quæ rancidum & acre oleum darent. Et optima hæc olea, quandoquidem pleraque incorrupta diu non perstant, imprimis vero calida tempe-

state sæpe pessime rancescunt, magna nunquam simul copia parabuntur, sed aut recentissima erunt ad manus, aut jam præscripta demum exprimentur. Olea hæc recentia plerumque turbidula sunt a nimia mucilagine, forte etiam a detritis particulis farinaceis, quas paulatim ad fundum deponunt. Vitelli ovorum ad duriciem cocti oleum pressum quoque largiuntur, quod externo usu officinale est. Sed hi ante expressionem omnino torreri ad lenem ignem & sub continua agitatione debent, donec inter digitos triti oleum sponte fundant. Coqui autem debent semina illa, quorum oleum spissum & butyraceum prelo exprimi minus est aptum. Sic coquuntur semina cacao, quæ torrefactionem ante subire debent. Decoctum frigefactum crustam olei butyro solidiorem in superficie gerit, facile separandam & depurandam. Baccarum laurinarum decoctum fervidum colatur, fortiterque exprimitur, cujus frigefacti superficies oleum dabit, &c. Etiam omnia hæc semina prius tundi oportet. Decoctio sit moderata, nec longa nimis, ut olei prævertatur jactura, & ne ab igne præter necessitatem illud afficiatur.

OLEA INFUSA ET DECOCTA.

Olea infusa & *decocta* sunt medicamina externa, rarius interna, in officinis omnino jam parata, nec magi-

gistraliter præscribenda, composita ex oleo quodam presso, infuso vel decocto cum corpore vegetabili aut animali, rarissime cum adjecto insuper minerali. In genere duplicia sunt, *simplicia* cum unico corpore vel *composita* cum pluribus. Numerosa istiusmodi olea officinas onerare solent, uti patet ex dispensatoriis aliis, miris titulis condecorata, quæ provinciale contraxit merito ad paucissima. Jam antiquis erant frequenti in usu, qui vocabant unguenta, tum etiam, acopa, a κόπος labor & lassitudo, quod lassus ab itinere illis inungerentur. Luxui etiam inserviebant pretiosa & grate odorata. Sed solis digestionibus, aut lenibus repetitisque infusionibus vel macerationibus, sapienter antiqui unguenta hæc sua sive olea parabant, nec ebullitione, a qua methodo posteri male declinarunt in plurimis oleis. Scopus medicamenti est, ut vires ingredientium insinuent sese oleo, quocum tractantur. Utut concedere debeamus, sæpe olea pressa mirifice in se trahere virtutem plantæ, ibidem nunc quasi irretitam, & tenacitate olei coercitam, uti in oleo jasmini aliisque manifeste cognoscimus; sequiturne inde, oleum esse menstruum rerum illarum omnium, quæ cum oleis infunduntur? Contrarium omnino probatum est. Propterea prius hæc simplicia infundi curarunt in aqua, in aceto, aut in vino, atque hæc infusa cum oleo presso mixta ebullitioni & evaporationi commisere ad humidi aquosi con-

sumptionem; quo certe calore, si quid actuosum volatile fuit, avolare debuit, si fixum, destrui, quum oleum ebulliens tandem omnes vegetabilium animaliumque partes destruat, & mutet penitus. Longe itaque melius qualemcunque prægressam infusionem aquosam vel spirituosam in hisce oleis præparandis dispensatorium provinciale omisit; & unicam duntaxat alteramve ebullitionem præscripsit, qua humor corporis ingredientis natus dissipetur. Si sola infusione & decantatione hic uti possemus, omnino forent præferendæ. In genere corpora illa meliora olea infusa dabunt, quæ scætent oleo stillatio & partibus resinosis, utpote principis ab oleis ceu menstruo solvendis.

P E S S A R I A.

Pessus græce, hinc *pessarium*, est medicamentum solidum externum, digiti fere crassitiem & longitudinem habens, quod vario scopo vaginæ muliebri inmittitur, exempli gratia, ad sananda, & detergenda ulcera vaginæ. Fieri potest ex ligno levi aut subere, inuncto linimento, aut alio medicamine ad scopum faciente; vel ex sacco lineo aut serico, idoneis medicamentis sarcto; aut ex alia apta materie in memoratam figuram efformata; vel ex melle cum ladano aliisque
in

in debitam consistentiam cocto. Tale autem semper pessimum esto, quod humore loci nimium intumescere nequeat; quod superficie gaudeat æquabili, ne partes in applicatione aut extractione lædat; & quod facile extrahi, ubi opus, possit, quo tæniola pesto alligata & foris propendula quam maxime facit.

PILULÆ.

Pilula, vel a græco καταπίπειν deglutire *catapotium*, est medicamentum internum siccum, pressu tamen sequax, ex materie cohærente in globuli formam coactum, hinc etiam σφαιρίδιον sphaerulæ Galeno dictum, atque sic integrum deglutiendum, nec ullo vehiculo, ne quidem ipsa saliva, diluendum. Ex qua definitione data elucet, quod ferme omnis materies medica pilulas ingredi possit, modo apta sit, aut per se, aut cum aliis, in massam cogi pilulis propriam, & simul in aëre constantem; sed pilularum præscribendarum scopus & assumendarum norma hic sponte indicant faciendum delectum, dum plurima excludunt. Sic inutilissime pilulas ingreditur omne corpus, cujus ingens requiritur quantitas, ut notabilem effectum edat, quandoquidem ipsæ pilulæ parca dosi assumantur. Nunquam igitur pilulæ inutili materie onerentur. At vero si tenacitas & mollities in-

in-

ingredientibus genuinis defunt, tunc materie, vel cæterum inefficaci, addita debitus lentor inducitur, syrupo, melle, succo balsamico, tinctura, vitello ovi, mucilage, aliisque pro diversa indole ingredientium; cum horum copia determinanda relinquatur arbitrio & experientiæ pharmacopœi, nam medicus hic falleretur sapissime. Multiplex formæ pilularis finis est: *primo* ut ingrata vel nauseosa & fetida sic facile & sine fastidio devolvantur in ventriculum; *secundo* ut quæ alias essent in transitu suo nocitura faucibus acrimonia sua, impune deglutiantur; *tertio* ut in ventriculo pharmaca hæreant & in primis viis diutius, dum sensim solvantur; sic tamen compositæ sint, ut solvantur, cum alias onerarent has vias, & sic in delicatioribus nocere possent; *quarto* ut satisfiat agris, qui plures sub hac forma medicamina facile assumunt, licet tamen alii respuant; & sic porro. Atque hi fines ut impetrentur certius, pilulæ pulvere obvolvuntur glycyrrhiæ, cinnamomi, lapidum cancrorum, &c. & cum hoc pulvere in scatulis exhibentur; aut auro argentove obducendæ præscribuntur, quod fit, dum in pyxide inter auri vel argenti folia leniter moventur. Pilularum magnitudo & pondus diversa sunt ratione ingredientium, ætatis, ægri, consuetudinis in diversis regionibus, & scopi medici, qui semper hæc determinat. Apud nos dosis pilulæ esse minor solet, scilicet a dimidia parte unius grani ad

qua-

quatuor grana, ut duorum granorum sint vulgares, dum alibi in pilulis ad decem & plura grana ascenditur, figura tunc ovali donatis, ut melius deglutiantur. Pilulæ magistraliter præscribuntur. Prostant tamen in officinis etiam *massæ* sic dictæ *pilulares* compositæ, ex quibus ad præscriptionem medici momento pilulæ formari possunt, dum aut solam hanc præscribit, aut alia addit. Sola autem plerumque eodem liquido, quo ipsa antea massa subacta fuerat, de novo tantisper subigatur, dum conservata siccessere & lentorem perdere suevit. Et hic iterum multitudo nos obruit similium massarum, quarum paucae usus eximii in dispensatorium provinciale intraverunt, dum reliquis sine incommodo carebimus.

PRÆPARATIONES.

In *Præparationibus* simplicium brevis ero, quum nihil adeo sit, quod notari mereatur, sed per se singulæ intelligantur. Sic præparantur lapides cancerorum, dum in pulverem, quam quidem in mortario apte fieri potest, tenuiorem rediguntur. Ita tussi, cribrique ope a rudioribus partibus separati, supra porphyriten teruntur, affundendo successive paucam aquæ quantitatem, donec tandem inter dentes haud ultra strideant, vel ma-

nui affricati pulverem cyprium amulentur blanditiæ. Exsiccati deauro, asservantur sub titulo lapidum cæncri præparatorum. Eodem modo preparari margaritæ, mater periarum, cornu cervi ustum, corallia, aliæque similia plurima solent. Duriora autem corpora, ut lapis calaminaris & tutia Alexandrina, igniuntur, & in aqua frigida extinguuntur; quæ ignitio & subsequa extinctio ter quaterve repetuntur, ut calcinentur & mollescant magis. Præscribebatur olim inter terendum aqua plantæ destillata aliqua, sed quæ certe nullam terreis hisce corporibus virtutem singularem addebat, tum quod præscribi solebat etiam talis, quæ vix ipsa virtutem possidebat, ut aqua borraginis, liliorum convallium, plantaginis, taraxaci, &c. Harum præparationum scopus in primo casu esse videtur, ut tenuior pollen majorem acido, in primis viis nidulanti, superficiem offerat, quo facilius citiusque absorbeat, liberetque has vias ab acida saburra. In altero casu per hanc divisionem sola obtinetur facilior applicatio.

Liquamen vel oleum mustelæ fluviatilis paratur, dum hepar recentissimum mustelæ vitreo cylindrico vasculo immissum in balneo arenæ, aut hyemali tempore in margine furni cubicularis, calori non nimis forti, nec tamen nimis debili, exponitur, atque oleum, sic successive enatum, successive etiam tollitur, inque lagenu-
lam effunditur.

PUL-

PULVERES.

Pulveres in officinis vocantur quæcunque partes vegetabilium, animalium, fossiliumque, tusione & tritu in minimas particulas comminutæ, unde respectu tenuitatis triplex exurgit pulverum divisio, *rudis*, (*grossum* barbæ dicunt,) *subtilis*, & *subtilissimi*, qui ultimus etiam *alcohol* audit. Dein aut *simplices* sunt, aut *compositi*. Simples quidem in officinis plures habentur, uti cortex peruvianus in pulverem tusus, glyzyrrhiza, sales medii, & alia, quæ dum frequenter præscribuntur in pulvere, jam talia in usum commodiorem suum pharmacopœus præparavit. Sed de foliis agitur hic pulveribus compositis, qui sub hoc titulo cum addito epitheto, plerumque a virtute medica vel aliunde petito, officinas nimis luxurianter onerant, cujusmodi sunt pulvis antispasmodicus, pulvis marchionis, pulvis cephalicus albus, pulvis bezoardicus Sennerti, &c. Aliorum usus internus est, aliorum externus. Hi in tres subdividi species possunt, in *Dentifricia*, quæ foliis dentibus fricando applicantur, in *Erythina*, quæ naribus attrahuntur, & in *Aspergines*, quæ in usu chirurgico imprimis locum habent ad mundanda ulcera, &c., & cui aut ulceribus insperguntur. Compositionis horum omnium ratio eadem est. Fiunt ad faciliorem misce-

lam simplicium inter se; dein ut divisa medicamenta, sic aucta superficie dum corporis partes tangunt, majori efficacia & celeritate agant, uti patet evidenter ex pipere integro aut contuso assumpto; tandem ut in plures doses exactius dividi possint. Pulveres sicco loco in vasis exacte clausis servandi, quia ex contritis virtus facilius evanescit, quam maxime, si aromata continent. Etiam si corpora quaedam ex se ad constituendum pulverem sint ineptissima, uti amygdala, quæ in pulvem mutantur, balsama, extracta, camphora & similia, tamen ingredi pulveres queunt, si ingredientia aridiora alia, & indole & copia sua, efficere valent, ut priora sibi interposita dispareant, secumque in pulverem sic una abeant. In pulveribus concinnandis hinc sæpe pharmacopœi dexteritas requiritur, dum varia, quæ observet, habet. Quæ nondum satis friabilia sunt, sole vel igne siccentur, modo sine virium dispendio id fiat; sic gummosa pura antea ruditer tusa, dein fortiter exsiccata, ferunt ulteriorem triturationem. Acrìa dum tundit, mortarium corio aut alio denso panno tegat, ne ex pulvere elevato sibi ipse noceat; quin etiam os & nares linteo muniat. Alia triturationem duntaxat exigunt, uti resinae; alia validissimos ictus, ut ligna, cortices, &c. Et plura ex his prius radi oportet, quo fibræ melius fecentur, ut tusioni evadant aptiores. Quin ipse nimis fibrosus cortex quandoque demitur, aliunde

vix actuosus, sicut in glycyrrhizæ, althææ & enulæ radicibus. Ex adverso fibrosa & tenax medulla melius tollitur in ipecacuanha, dum sola exterior pars tusa fervatur. In foliis majoribus, exempli causa nicotianæ, nervi majores abijciantur. Singula seorsim, quantum fieri potest, in pulverem conterantur, atque tunc legitimis suis dosibus ponderata commisceantur ope triturationis. Quæ autem per se in pulverem tundi nequeunt, tundantur in pulvem, cui dein sicciore alii, jam parati, pulveres successive admisceantur. Quæ omnia peritiam pharmacopœi exigunt. Cribro etiam plurimi pulveres transmittendi sunt.

R O O B.

Vide Succos inspissatos.

R O T U L Æ.

Vide Tabellas.

SALES ESSENTIALES.

Sal essentialis est sal contentus in variis plantis, iisque imprimis aut acidis, aut dulcibus, aut acido-dulcibus, & plerumque saporem vel acidum vel dulcem ipsius plantæ habens. Paratur ex succo recens expresso plantarum in pulvem contusarum, qui una cum fibris suis per aliquot dies in quiete relinquitur, in loco frigido; depuratur dein, mediante filtratione; ad medietatem circiter aut ultra pro ratione spissitudinis suæ evaporatur in vase vitreo; infunditur in lagenam angusti colli, ut hæc ferme impleatur; oleo amygdalino tegitur, ne aëri accessus detur; tandemque in loco frigido iterum reponitur, donec crusta salina crystallina vasi accreta appareat, qua separata a liquore, evaporatio & reliqua repetuntur, quam diu sal novus nascitur. Hic collectus frigida leviter ac subito abluitur, in charta exsiccat parumper, & servatur in usus. Pauci istiusmodi sales in usu sunt; ex foliis acetosellæ, fructibus berberum, pulpa tamarindorum. Et saccharum omnino huc pertinet. Succi glutinosi per fermentationem prius debent attenuari, si salem inde extrahere velimus. Interne præscribuntur, plerumque cum aliis mixti. Sal essentialis corticis peruviani, falso sic vocatus, ad extracta amandandus est.

S A L E S F I X I.

Per *Sales fixos* in officinis intelligimus illos, qui de plantis per combustionem parantur. Scilicet comburitur planta in albos cineres, qui in crucibulo calcinati ope aquæ elixantur. Lixivium filtratum & ad siccitatem inspissatum dat salern fixum, qui in vitreis vasis bene obturandis servatur. Atque hi sales simplices sunt, vere *alcalini*. Si vero jam ita parati calcinentur ab integro cum sulphuris sufficiente copia, dicuntur *cum sulphure parati*, suntque naturæ mediæ. Tunc calcinari diu debent, donec color cinereus pereat, nec ullum ultra spirent hepatis sulphuris odorem; dein aqua solvi, & hac debite evaporata crystallifari; falsi nunc & amari saporis, vere neutri, nec alcalini, nec acres. Utroque confecti modo servantur in officinis cum addito plantæ nomine adhibitæ, uti sal *absinthii*, sal *genistæ*, &c. Et hic certe prodiga fuere dispensatoria, dum longa serie enarrantur hi sales. Ex chemica tandem luce cognovimus, omnes uniuscujusque classis sales inter se ne vel minimum differre viribus medicis. Primæ enim classis omnes, absque sulphure confecti, nulla nota discrepant a cineribus clavellatis depuratis; salern polychrestum autem verum constituunt illi ex class'e sulphurata altera: qui sal uterque quum aliunde habeatur in
offi-

officinis, patet sponte, omitti illos sine damno vel minimo omnes posse. Ut tamen consuetudini daretur aliquid, in dispensatorio provinciali relicti quatuor primæ, & secundæ classis tres fuerunt; cum hac subjuncta admonitione, dum talis sal simpliciter præscribitur, aut a vulgo expetitur, semper hunc dandum esse medium, five cum sulphure paratum, nunquam dandum alcalinum, nisi expresse alcalinus præscribatur; hic enim acredine sua ac vi rodente quam maxime nocere posset, & solummodo hinc cum aliis mixtus interne assumitur.

S A P Æ.

Vide Succos inspissatos.

S A P O N E S

Sapo est unio olei cum sale alcalino in homogeneous corpus. Vulgaris, quo uti pharmacopœus debet, fit ex sale alcalino fixo, per calcem caustico reddito, & oleo presso. Quo oleum purius est, magis sincerum, nec odore aut sapore ingratum, eo sapo melior exurgit, & ad usus medicos magis accommodatus. Hinc pro usu interno seligitur sapo albus, scissilis, venetus. Si-
gna

gna boni saponis sunt, quando in aqua æquabiliter solvitur, nec olei supernatantis quidquam dimittit; quando non humescit in aëre libero, etiam humidulo; nec falis alcalini notam linguæ imprimit; tandem si nec odore nec sapore gravis est. Hic quidem sapo a pharmacopœo non paratur, sed confectus emitur. Raro præscribitur solus, sed cum interne, tum externe, cum aliis mixtus, forma pilularum, in fomentis, &c. Inservit etiam reddendis aliis corporibus in aqua solubilibus. Si saponis cum oleis æthereis fiant, conficiuntur a pharmacopœo, qui sali alcalino fixo caustico, fervido adhuc, in pulverem trito, superaffundit oleum terebinthinæ etiam calefactum, ut supernatet, quo aëris ad falem accessus arceatur. Vas leviter tectam in cella ponitur. Disparente oleo, novum calefactum affunditur; repetiturque hæc affusio, donec in massam saponaceam mollem totum abiverit. Offa helmontiana, quæ in dispensatorio Danico jam habetur, ex alcohole vini & fale alcalino volatili composita, ad saponis referri posse videtur.

S P E C I E S.

In officinis *Species* dicuntur plura simplicia conscissa aut ruditer nec in pulverem contusa, & commixta, in

P

ul-

ulteriorem usum sub titulo suo asservata. Olim etiam veri Pulveres Speciebus adnumerabantur, quales sunt species aromaticæ pro morsulis imperatoris, species hieræ picræ, & aliæ, quæ in Pharmacopœa Austriaca provinciali ad pulveres merito sunt relatæ. Omnia igitur corpora sicca, nec deliquium patientia, speciebus apta sunt; quæ ex regno vegetabili petuntur frequentissime, rarius ex animali, rarissime ex minerali, uti sunt radices, ligna, cortices, fructus, femina, folia, flores, rasura cornu cervi, succinum, &c. Omnia hæc seorsim comminuuntur in frustula æqualis magnitudinis, ut melius misceri, mista manere, & portiones inde desideratæ aut per manipulos aut per pugillos, proportionem observata ingredientium ad invicem debita, nimirum tali, quæ circiter in tota massa sit, tolli queant. Nam stricte hoc quidem possibile non est; quare etiam drastica quævis de speciebus exulent. Species inserviunt pro parandis infusis, decoctis, fomentis, gargarismate, aliisque cum externis, tum internis, formulis; & propterea summum commodum afferunt pharmacopœo, quod habeat in promptu jamque parata simplicia expetita; medico, quod uno verbo præscribere plura possit; & ægroto, quod citius medicamen obtineat. At tamen in ipsis componendis speciebus iudicio opus est. Quæ infusionibus dicantur, has ne ingrediuntur talia, quæ sola decoctione vim suam cum aqua

com-

communicant. Inutilissime ex adverso adduntur speciebus decoquendis aromata. Quæ virtutem nullam habent, ad scopum specierum compositarum facientem, inepte species onerant, &c. Et profecto sic multa in speciebus officinalibus venirent corrigenda.

SPIRITUS AROMATICI.

Spiritus aromaticus est medicamentum internum vel externum, constans spiritu vini & aromate. *Simplex* vocatur, si aroma unicum est; *compositum*, si plura adhibita fuerunt. A tinctura differunt, quod destillatione parentur; tum quod plerumque sint multo debiliores. Possunt etiam fieri ex tempore sine destillatione, oleum æthereum solvendo in alcohole. Optima methodo ad conficiendos hosce spiritus procedimus, dum sumimus spiritum vini vulgarem cum corpore aroma continente, & destillamus, abstrahendo duas tertias spiritus adhibiti partes, quæ in lagena optime claudenda servantur, dum abijciuntur reliqua. Aut miscetur spiritus cum sufficiente (circiter una quarta parte, si bona est,) aqua stillatiua ejusdem corporis, & pergitur eodem modo. Maceratio in apparatu clauso, per aliquot horas protracta, præcedere cum successu solet. Quæ calor minor est, quo spiritus vini purior, & ab omni

heterogeneo odore magis ante purgatus, eo meliores evadunt spiritus. Si simul abstractio inhibetur præcoctus, & nova destillatione rectificatio instituitur, erunt nobilissimi; nam spirituum aromaticorum pungens fortitudo ad linguam nimia boresitate eorundem raro, abstractionem vitiosam nimiamque fere semper indicat. Interdum hi spiritus vocantur *Aquæ*, uti aqua reginæ Hungariæ. Meliores ætate fiunt; recentes raro optimi

S U C C I E X P R E S S I .

Hos succos officinis regnum vegetabile suppeditat, cujus quidem licet producta omnia magis succulenta, dum prelo fortiter aguntur, aut etiam manuum pressione per cribrum setaceum aut linteum trajiciuntur, tales succos largiantur, soli tamen fructus in usum adhiberi diuturniorem assueverunt, cujusmodi habemus succos berberum, mororum, ribium, myrillorum, &c. Scilicet quum vix ultra paucos dies incorrupti asservari illi succi possint, qui ex herbis recentibus v. g. ex nasturtio aquatico aut ex cochlearia fiunt, hi duntaxat parantur ad ipsam præscriptionem medici. Utroque consideranda veniunt sequentia. Ante pressionem valde succulenti fructus in mortario teruntur, optime ligneo, aut saltim lapideo cum pistillo ligneo; herbæ succulen-

æ minutim scinduntur, & tunduntur in pulvem. Si vero ex ficcioribus aut glutinosioribus succum elicere lubet, hæc prius infusione vel decoctione in aqua emolliuntur, quam prelo committuntur. Et profecto nisi succo vegetabilia turgeant, raro per solam pressionem ex illis vis omnis exhauritur, quin sæpe in reliquiis remaneat; quare plurimorum fervida infusio aut levis coctio, succorumque ex infusis vel decoctis expressio, præferendæ videntur. Haud recte ex tenerrimis floribus rosarum, violarum, liliorum alborum, similiumque, succus exprimitur, qui careret gratissima illa ipsorum florum dote; nam per tusionem atque pressionem omnes plantarum succi confunduntur, ut longe alius ex chelidonio majore humor prelo exprimatur, quam ex eodem vulnerato effluat. Herbarum succi recens pressi plerumque turbidi sunt, virides, nec ægris grati, qui nihilominus forte vel tales melius exhiberentur. Ægrorum in gratiam a limosa sæce per subsidentiam liberati, decantati, limpidique, succi *depurati* appellantur. Quæ quidem depuratio celerius obtinetur, si succi ad ebullitionem usque calefiant, ut per pannum laneum a concreta nunc in grumos sæce purgentur; modo coctionem ferant sine virium jactura. Frustrum succi, per longum tempus servandi, infunduntur in lagenam angusti colli, atque oleo superaffuso, ut aëri accessus negetur, ne fermentent, locantur in cella subterranea. Si pau-

cos tantum dies fervari debeant, sufficit, si lagenæ, quibus excipiuntur, fumo sulphuris accensi imbuantur. Pharmacopeus in succorum expressorum præparatione nosse debet, quousque tusio fructuum locum habeat? Sic leni duntaxat trituratione vel pistilli rotatione baccas fanibuci diffringit & conterit, ne fortibus ictibus una femina contundat, difficulter postea a pulpa separanda.

S U C C I I N S P I S S A T I

Solent ex prioribus succis expressis aliqui per evaporationem partis aquosæ inspissari, quando pro re nata aut *Succi inspissati*, aut *Sapæ*, aut *Gelatinae*, aut *Roob* vocantur. Ad primum genus siccum succus acacie pertinet. Succus uvarum recens pressus, ad duas tertias usque partes inspissatus, *Defrutum* dicitur, ultra inspissatus ad solam unam tertiam partem residuam *Sapa*. Porro ad mellis consistentiam prolongata inspissatione perductus succus arabico forte nomine *Roob* vocatur. In inspissatione horum succorum, imprimis dum *Roob* parantur, sollicitissime cavenda ambustio est, qua ingratus illis sapor conciliatur. Illa evitatur additione sacchari optimi & purissimi, (nam hic clarificatio locum non habet,) quod ad triplam portionem ascendere poterit, & quo simul gratissimum saporem nanciscuntur.

Tunc

Tunc applicetur ignis coctionis violentiffimus nec interruptus, & inter coquendum despumentur accurate. Saccharum facit, ut consistentiam debitam acquirant sine multa evaporatione; etiamsi enim validam ebullitionis vim hi succi ferant illibati, non ferunt vim continuatam, quin mutantur colore, & leve empyreuma contrahant; unde roob sambuci, sine saccharo paratum, plerumque nigrum evadit, & ambusti indicium monstrat. Ex eodem etiam principio, quod ignis minus diu in hos succos agat, meliora roob parantur minori quantitate. Si tali proprietate donati sint succi, ut eorum Sapa & Roob cum saccharo tremulam massam constituant, vocantur etiam ab aliquibus tunc *Gelatinæ*, uti in ribesii, aut *Mivæ*, uti in cydoniorum carne.

Pulparum cassiæ, prunorum, tamarindorum, aliarumque præparatio etiam huc spectat. Scilicet pulpæ hæ nativæ premuntur per cribrum setaceum, ut purgentur a seminibus, corticibus aut pelliculis, & dein ad lenem calorem solvitur in illis diversa sacchari quantitas.

S U F F I T U S.

Ab applicatione nomen est, ita ut quacunq; sub formula exhibitum medicamentum, eo sine, ut igni injectum

jectum fumum medicatum edat, *suffitus* vocetur. Pulveres, species, trochisci, candelæ, & alia huc spectant. Omnia naturæ regna materiem suppeditant, aromata suaveolentia, fœtidissima, salem ammoniacum, succinum, &c. diverso fine diversa. Aut magistraliter præscribuntur, aut quædam in officinis jam prostant. cujusmodi sunt plures pulveres fumales.

S U P P O S I T O R I A.

Suppositorium, a supponendo dictum, est medicamentum externum, oblongum aut conicum, teres, solidum magis minusve, glabrum, duos & ultra transversos digitos longum, quod intestino recto intruditur plerumque ad sollicitandam alvum. Glandis olim forma præditum *Glans* vocabatur. Subrotundi dum sunt, *Globuli carminativi* vulgo dicuntur. In officinis quædam asservantur composita; alia, inter quæ simplicia, magistraliter præscribuntur. Materies valde diversa est; nam vel suppositoria agunt sola mole sua, quatenus corpus extraneum, inhærens intestino recto, semper ad tenesmos provocat; vel præterea agunt virtute propria simplicium adhibitorum. In primo casu fieri ex solo lar do possunt, ex ficu inversa, ex sebo, cera, candelâ, farina cum aqua cocta, caulibus & radicibus quarum-

rundam herbarum, uti beta, brassica, &c. ex terebinthina cocta, amygdalis saccharo obductis, saccharo ipso, ex ebore & ligno sic figurato. Omnia enim hæc oleo inuncta immitti ano commode possunt, & mole sua irritare. Quæ autem stimulo agere debent, fiunt ex sapone Veneto, aliisque; omnium autem frequentissime ex melle ad debitam consistentiam & duriciem inspissato, cui, antequam refriguit, alia simplicia actiosa & facientia ad medici scopum addenda atque immiscenda præscribuntur. Servari possunt hæc suppositoria oleo immersa, ne mel ad aërem diffluat. Sed frequentius parantur ex tempore, dum expetuntur. In ano mel deliquescit, & evolvuntur admista, quæ successive agunt.

S Y R U P I.

Syrupus, ab arabica lingua ortus, dum aliqui a græco *σύρω* traho & *σνός* succus derivarunt, antiquis tamen incognitus, est medicamentum internum, constans ex dupla circiter parte sacchari soluti in una parte cujuscunque infusi, decocti, vel succi expressi. Plurima itaque virtus sacchari est in omnibus syrups. Regnum vegetabile dat syrups materiem, rarissime animale & minerale. Syrups aliis medicamentis adjiciuntur;

fi foli agris dantur, fere ad linctus pertinent. Omnes in officinis jam prostant, nec ullus magistraliter præscribitur. Certe syruporum nimia multitudo officinas onerat; qui enim virtute propria manifesta & probata haud pollent, paucissimis exceptis, qui pro edulcandis vel colorandis mixturis, infusis, decoctis, similibusque aptius adhiberi possint, ex officinis merito forent expungendi. Et inter actuosos soli fere illi essent ferendi, sane nobilissimi & egregii, quorum parva quantitas corpus humanum efficaciter mutare valet, ut syrupi purgantes, emetici, &c. quum parva duntaxat dosi assumi queant, atque eo minore, quo aliis medicamentis magis diluantur. Huc etiam referuntur plantæ illæ, quæ patiuntur, coctione vires suas in compendium redigi, ut emollientia, adstringentia, &c. Ex aromaticis legitime parati fient etiam optimi. Rubi idæi succus, florum violarum infusum, &c. egregios dant & necessarios syrupos, quoniam integra virtute hæc medicamina vix aliter conservari queunt. Cinnamomi optimus syrupus est, sed nulla adest necessitate, quum aqua cinnamomi & saccharo addito idem omni tempore præstare valeamus. Omnino & quam maxime ratio ingredientium est habenda, ut pharmacopœus suos rite syrupos paret. Selecta quædam adnotabo. Ubi nulla decoctio locum habet, vel quia virtus liquidi avolaret, vel quia per decoctionem mutaretur, sacchari copia ili-

co debita, plerumque dupla respectu liquidi, addatur. Saccharum quoque hic seligatur purissimum & albiſſimum, quandoquidem nulla alia clarificatio, quam levis despumatio, institui citra virtutis damnum potest. Cum decoctis longe aliter comparatum est, quibus si minorem sacchari quantitatem adjicimus, per novam protractam coctionem aquam abigimus, ut denique legitima proportio utriusque redeat. Et hic saccharum pinguius & minus depuratum nec nocet, quum clarificari licet, contra forte convenientius est, utpote minus pronum in crystallisationem; nam syrups cum depuratissimo saccharo confecti crystallifatum saccharum ad fundum deponunt, quod calore leni ope digestionis in balneo maris denuo solvi oportet, ne syrups corrumpantur; quo vitio itaque syrups priores laborabunt. Saccharum, quod in majore aque copia dilutum, in fermentationem tam prompte abit, ut inde vinum paratur, in syrupsorum proportione liquores fermentabiles ipsos a fermentatione protegit. Mucilago in syrups vitanda est, nisi precise requiratur, ut in emollientibus; nam citius fermentant. Herbae siccae syrups minus mucilaginosos faciunt, quam eadem recentes & succulentae. Syrups confecti non prius infundantur in vasa, quam probe refrigerint, ne halitus de syrupo per calorem elevatus se affligat lateribus superioribus vaporibus; ibidem densatus, unde ad syrupsum refluat,

summam ejus superficiem diluat, atque in fermentationem ducat. Servandi in loco frigidus sunt, inque vasis terreis vitratis. Syrupi *simplices* sunt vel *compositi*.

TABELLÆ, ROTULÆ, MORSULI.

Tabellæ vel *Tabulæ*, aliis *Electuaria solida*, *Morsuli*, *Morselli*, *Rotulæ*, *Tessellæ*, *Lozangiæ*, &c. (nam omnia hæc nomina fere promiscue usurpantur,) sunt medicamentum siccum internum, quod ex saccharo paratur cum admistis aut succis aut variis speciebus. Triplex autem compositionis modus est, & si vellemus rebus non plane iisdem distincta & definita nomina dare, possemus forte priora magis recepta nomina certius & determinatius figere, ut electuaria primæ compositionis dicerentur *tabellæ*, secundæ compositionis *rotulæ*, & tertiæ *morsuli*. Ex figura male determinarentur, quum illa inconstans sit. In nostris quidem regionibus obtinuit, ut electuaria solida orbicularis figuræ dicantur *rotulæ*, oblongo-quadrata figuræ *morsuli*; sed ipsæ aliquot formulæ dispensatorii nostratis cum hisce obtinendis figuris minus quadrant. Omnium princeps ingrediens est saccharum, maxima copia præfens.

Tabellæ sive electuaria solida primæ compositionis fiunt absque omni igne, dum saccharum in pulverem sub-

subtilissimum tritum cum mucilagine gummi tragacanthæ, arabici, althææ, aut alia, una cum aliis admistis etiam antea in pollinem redactis depfendo in pastam redigitur, ex qua ope radii super charta extensa formari tabellæ quadratæ, rhomboideæ, aut mediante instrumento proprio aliter figuratæ, possint, quæ chartæ impositæ in locum calidum transportantur, ultro exsiccandæ, & dein excusso leniter superfluo adhærente amylo conservandæ; quum enim pasta illa glutinosa est, hinc radius, charta, & reliqua, pastam immediate tangentia, amylo insperguntur, ne pasta ipsis adhærescat. Tales in officinis tabulas de althæa habemus. Magistralter solent raro præscribi ob moram.

Rotulæ fiunt ex saccharo & liquido ope ignis. Saccharum in pulverem tritum, in vase ex orichalco incalescit ad ignem cum continua ope spatulæ agitatione, donec digitus immissus calorem sacchari ultra ferre nequeat, semper cavendo, ne fluat. Huic tunc instillatur subito liquor, exempli gratia, succus berberum, aut citri, aut alius similis, cavendo, ne latera vasis tangat ob ambusti periculum. Pergitur in celeri agitatione, & simul ac omnia nunc soluta sunt, effunditur massa per parvulas portiones super tabulam marmoream in orbiculos sive rotulas, brevi refrigerio densandas. Ad unam unciam sacchari circiter una drachma succi requiritur. Aut saccharum in liquido prius solutum coctio-

ne evaporatur ad eandem usque consistentiam, & simili ratione effunditur. Sic ex sola aqua & saccharo fiunt rotulae, vulgatissimi usus, & forma diversi. Ex infusis, emulsis, aquis destillatis, similibusque, tum etiam ex eleosaccharo parari non minus possunt. Sed ex natura liquidi cognita patebit, quousque ferre calorem hujus operationis valeant sine mutatione.

Morsuli, electuaria solida tertiae compositionis, conficiuntur ex saccharo & ex simplicibus solidis in pulverem tuis, vel ex speciebus, etiam ope ignis. Saccharum in dimidia circiter parte aquae super igne solvitur, depuratur ope despumationis, inspissaturque, donec spatula, ferventi liquido immissa, & dein educta, filamenta solida in aere pendula dimittat. Tunc pulveres vel species in saccharum injiciuntur, & spatulae ope exacta mixtio efficitur. Projicitur massa super chartam oleo inunctam, nisi machina ex ligno apta sit ad manus; concutitur machina, ut melius extendatur; & solidata ex refrigerio proprio, scinditur cultro in morsulos quadratos, aliosve. Saccharum rosatum & tabulatum ad rotulas potius amandarem. Magistraliter etiam praescribuntur.

Ufus electuاريorum solidorum est, ut quaedam ingratiore minori famantur fastidio ob ingentem sacchari copiam. Aliorum, ut sensim soluta in ore ab affluente saliva fauces, linguam, & vicinas partes immediate

diate afficiant. Ut portatilia habeantur medicamina, diuque duratura. Sed ex ipsis hisce causis facile deliquescentia sunt vitanda omnia, & saccharum optimum est seligendum. Valde ingrata vitanda similiter. Etiam duriora, nisi minutissime contrita. Tum illa, quibus saccharum vires obvolvit & obtundit. Fœtida omnia, nisi indicatio peculiaris talia exigat, & æger admittat. Adfit cum soliditate fragilitas.

TINCTURÆ.

Tinctura, *Essentia* & *Elixirium* promiscue adhiberi solent a chemicis & medicis pro significando eodem medicamento; quandoque differunt saturatione, dum tinctura magis diluta est, hinc minus colorata; essentia, quæ sæpe tinctura cohobata est, saturatior & coloratior; saturatissimum autem & profunde coloratum elixirium, quod etiam semper plura ingredientia habet; ubi priores aut simplices esse aut compositæ possunt. Quæ igitur de tincturis propriis dicuntur, applicari ad essentias & elixiria possunt. *Tinctura*, a tingendo dicta, est medicamentum internum, compositum ex spiritu vini solutas tenente quasdam partes de corpore cujuscunque regni extractas per simplicem macerationem vel digestionem. Est igitur nihil aliud, quam

quam infusio spirituosa. Excludo sic tincturas aquosas, quæ potius infusiones meracæ forent vocandæ, uti tinctura laccæ; tum spiritus aromaticos, qui fiunt ope subsecutæ destillationis, & in quibus adeoque sola simplicis pars volatilis hæret, dum in tinctura est, quidquid solvi a spiritu vini potuit. Excludo sic etiam omnes alias solutiones, ubi spiritus vini abest. Tandem extracta, in quibus menstruum denuo aufertur, ut in sale essentiali perperam sic dicto corticis peruviani, in extracto croci, angelicæ, &c. Est duplex virtus in omnibus Tincturis, altera, quæ ab ipso vini spiritu, altera, quæ ab ingrediente soluto pender. Spiritus vini feligitur, quia diu fervari in officinis hæ tincturæ solent cum illibata virtute. Ille autem modo vulgaris, modo rectificatus, vel summe alcoholisatus, adhibetur, ratione habita indolis & solubilitatis earum rerum, quæ ingredi debent. Sic considerandum est, vulgarem vini spiritum acturum quoque, respectu aquæ in se contentæ, in talia, in quæ alcoholisatus nullam efficaciam exferet. Hic ex adverso mere resinosa simplicia adoriuntur validissime. Solæ & meracæ rarissime dantur agris, utpote nimium fortes, sed ad guttas vel paucos scrupulos aliis dilutæ. Quoad simplicium preparationem regulæ dari generales nequeunt; quas particulares indicabit legitima singulorum simplicium cognitio. Sic tinctura sive essentia succini exigit; ut succinum in polli-

nem

nem tenuissimum antea teratur, aperiaturque lege artis per falem alcalinum fixum. Pro tinctura anodina spiritus vini sumatur vulgatissimus vel hoc debilior, qui melius in opium aget. Ut tinctura tartari obtineatur bona, alcohol debet esse sincerissimum, & sal tartari, qui hic præfertur causticus, adhuc calere ab igne, dum superaffunditur ille. Alia solummodo macerantur, alia digeruntur brevis vel diutius; quædam per plurimos dies; aliqua calore ad ebullitionem fere protracto. In universum observatur, ne sive in maceratione, sive in digestionem phialæ obturentur penitus, sed saltem in charta operiente foraminulum sit, ut, tam ipsi spiritui, quam aëri se extricanti, detur exitus. Tincturæ paratæ depurantur colatura, quiete & decantatione, vel filtro. Filtrum vero minus aptum est, quia tempore filtrationis multum de tinctura avolat; quæ jactura prævertitur maximam partem, si limpidior pars ab infima turbida decantatione separatur, & sola turbida filtro purgatur. Plurimæ tincturæ, scilicet resinosæ, quando cum aquosis miscentur, resinas dimitunt; aliquæ sub forma pellicularum, quas mixturæ repudiant; aliæ ceu pulverulentam subtilem materiam in mixturis suspensam hærentem & has solummodo turbidas reddentem. Si antea cum saccharo aut syrupo tantisper terantur, separationis illa vis imminuitur. Atque hæc de tincturis sufficiant in nostrum scopum.

T R O C H I S C I.

A τροχός rota *Trochisci* dicti sive rotulae, quia forma orbiculari olim in officinis habebantur, vel *Pastilli* a pasta, ex qua formantur, vocati, sunt medicamentum siccum solidumque, compositum ex materie sicca in pulverem redacta & cum liquido in pastam coacta, quæ, divisa in parvas portiunculas, figura varia donantur, orbiculari, triangulari, conica, tessulata, rhomboidea, cylindrica, vel quavis alia præter globularem. Ferme igitur dixeris pilulam non globosam. Alii officinales sunt, alii magistraliter præscripti parantur. Etiam si externe quoque in suffitione locum habeant, plerique interne adhibentur, retinendi in ore, ut ibi paulatim solvantur, ad faucium, asperæ arteriæ, vicinarumque partium morbos, ad fatorem halitus, & ad prophylaxin a contagio. Unde patet, ingrata esse quam maxime vitanda, nisi saccharo aut aliis debite succentur. Trochisci officinales sæpe vel in pulverem tusi, vel cum aliis misti præscribuntur, uti dum exempli gratia ex trochiscis cum additis aliis fiunt pilulae. Quin aliqui etiam trochisci in officinis tusi sub pulveris forma asserventur, uti trochisci anhandali, quoniam semel fortiter exsiccati, postea ob gummi præsentiam difficulter tunduntur. Ut plurimum mucilago gummi

mi tragacanthæ vel arabici sumitur pro defensa massa; tum etiam liquida alia; syrupus vero, imprimis in officinalibus, vitandus est; mel semper; quum facile tales ad aërem humescant. Trochiscorum officinalium scopus fuisse videtur, ut plurima ingredientia simul mista, interposito glutine compacta, & hoc etiam, vel balsamo aliquo, obvoluta, ab aëris injuriis defensa, conservarentur diutius. Ut acriora quædam isto glutine mitigarentur. Sed ex eo ipso perpenso intelligimus, nos in officinis magno trochiscorum numero non egere; & hinc etiam in dispensatorio provinciali soli fere trochisci bechici, quorum vulgaris usus est, remanserunt. Trochisci a morsulis rotulisque facile distinguuntur, quod fiant sine igne. A tabellis distinctio ferme precaria est; nam trochisci quidem plurimi aut saccharo carent profus, aut parcam solummodo ejus copiam habent; sed bechici tamen hoc abundant. Figura, utrobique arbitraria, docet nihil. Signum imprimi trochiscis aliquod solet; at si hoc destituantur, evadentne ^{tabellæ?} ut tabellæ signatæ fiant trochisci?

U N G U E N T A .

Ungu
die medical ab unguendo nomen habet, & est hominum externum, consistentia butyri vel

R. 2

mei-

mellis, quod externa corporis parti, leni frictione, vel linteo, corio, similibusque exceptum, applicatur. Componitur ex cera, melle, oleis, & pinguedinibus, medicatis redditis per addita simplicia, herbarum infusa, balsama, pulveres, &c. Raro unguenta interno usui inserviunt, quum rancori sint obnoxia, & iagrati saporis. Materies igitur fere eadem est cum emplastris, sed ea proportione ad invicem, ut mollior inde massa exurgat; ut itaque temperari, dum magistraliter prescribuntur, ingredientia solidiora oleo, molliora cera, formarique in unguentum queant; quare emplastrum addito oleo, & oleum addita cera, evadunt unguenta. Consistentia autem talis sit, ut nec frigore solidescant, nec temperato atmosphaerae calore diffuant; calore autem leni ad ignem liquefiant; verbo axungiae molli aemula. Interdum omnis pinguedo abest, ut in unguento aegyptiaco, ubi oxymellis inspissati species formam unguento praebet. Raro unguenta sine igne parantur; cum igne officinalia pleraque. Si vegetabilia recentia aut succi herbarum adduntur, coqui cum pinguibus ad humiditatis consumptionem debent, ut vix credibile sit, illibat⁴ similibus virtutem hisce unguentis nunc inherere, ^{an-}dem ante inhaeserint, nam pingua sola mihi ^{apta} videntur, quae ex plantis virtutem multam ^{habent.} A vegetabilibus siccis rudioribus unguenta ^{ione &} expressione liberantur. Unguenta officinali ^{nis mul-}ta

ta prostant, quæ aut sola præscribit medicus; aut ex his cum additis aliis, scopo suo utile, magistraliter format novum.

V I N A M E D I C A T A .

Vina in universum respectu artis medicæ considerari quadruplicia possunt; nempe primo *vina vulgaria simplicia*, quæ pharmacopœus parata emit; secundo *vina pharmaceutica saccharata*, quæ pharmacopœus parat ipse; uti etiam tertio *vina cum simplicibus fermentata*; & quarto *vina medicata* proprie sic dicta. Vina vulgaria simpliciter fiunt ex uvis. Pharmaceutica fiunt ex succis ribium, rubi idæi, cydoniis, similibusque, solito more fermentatis cum addita prius uncia una alterave sacchari ad quamlibet succi libram; deinde in lagenis plenis cum superfuso oleo amygdalarum loco frigido fervanda; qualia in officinis habentur. Vina cum simplicibus fermentata, antiquitus usitata, nunc ferme ex-
^{averunt} ^{ut} ^{vini} ^{mane} ^{antiscor.} ^{huc pert.} ^{verunt} ex arte, & solis fere mensis hodie dicantur, ut ^{um} absinthites. Per fermentationem vegetabilia, ^{idita} ^{addita}, mutantur pleraque, ut pristina dos raro ^{Cerevisia}, cui tempore fermentationis plantæ ^{adduntur}, ut evadat magis antiscorbutica, huc pert.

Vina medicata in officinis raro pro-

stant, quum corruptioni sint obnoxia, sed magistraliter præscribuntur. De his folis hic agimus. Sunt vina vulgaria, in quibus maceratione vel digestionem infunduntur simplicia plura vel pauciora, & quæ tunc porriguntur agris, tamquam medicamentum, diversis dosibus bibenda. Sunt itaque vera infusa vinosa, vel tincturæ debiles, ut omnia illa, quæ de infusionibus & tincturis dicta fuere, hic applicari quadantenus possunt. Depurantur, si opus est, filtro, quiete, &c. Materies potissimum desumitur ex regno vegetabili; tamen etiam ex animali desumi potest, & ex fossili. Quum vina vulgaria aqua constent plurima, acido, & spiritu vini, patet illorum actio in corpora immissa multiplex. Plerumque interne exhibentur.

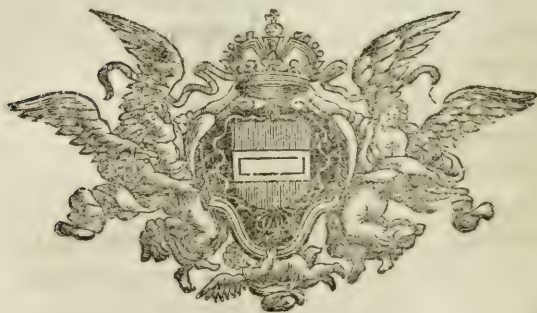
INDEX

MEDICAMENTORUM.

<i>A</i> ceta.	pag. 37	Gargarismata.	pag. 72
<i>A</i> quæ destillatæ simplices.	38	Gelatinae.	72
<i>A</i> quæ destillatæ compositæ.	40	Infusa.	73
Balsama.	41	Injectiones.	75
Cataplasmata.	44	Julapia.	76
Cerata.	46	Linctus.	77
Clysmata.	46	Linimenta.	78
Collyria.	48	Magisteria.	79
Condita.	49	Masticatoria.	83
Conservæ.	50	Mellita.	84
Decocta.	52	Mixturæ.	86
Elæosacchara.	56	Morsuli.	86
Electuaria.	56	Mucilagines.	87
Elixiria.	60	Olea ætherea.	88
Emplastra.	60	Olea empyreumatica.	92
Emulsa.	63	Olea expressa & colta.	94
Epithemata.	65	Olea infusa & decocta.	96
Essentiæ.	65	Pessaria.	98
Extracta aquosa.	65	Pilulæ.	99
Extracta spirituosa.	67	Præparationes.	101
Fæculæ.	68	Pulveres.	103
Fomenta.	69	Roob.	105

Ro-

<i>Rotulæ.</i>	pag-	105	<i>Suffitus.</i>	pag-	115
<i>Sales essentielles.</i>		106	<i>Suppositoria.</i>		116
<i>Sales fixi.</i>		107	<i>Syrupi.</i>		117
<i>Sapæ.</i>		108	<i>Tabellæ.</i>		120
<i>Sapones.</i>		108	<i>Tincturæ.</i>		123
<i>Species.</i>		109	<i>Trochisci.</i>		126
<i>Spiritus aromatici.</i>		111	<i>Unguenta.</i>		127
<i>Succi expressi.</i>		112	<i>Vina medicata.</i>		129
<i>Succi inspissati.</i>		114			

III.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN
**SEMPERVIVUM SEDIFORME
 MONSTROSUM.**

Uti animalia, sic habent etiam plantæ monstra sua. Ita degeneravit ante paucos annos Sempervivum sediforme Jacq. hort. bot. Vindob. pag. 35. tab. 81. descriptum depictumque, in olla positum, cujusmodi in tabula hac quinta delineatur. Caulis erectus terminatur hic in racemos ternos, floribus pedunculatis parumque remotis & una serie introrsum spectantibus pluribus onustos, elongatos, teretes, nitidos. Horum duo supra exortum sunt bifidi; in quorum dichotomia, ut & in media divisione priorum, flos solitarius locatur. Omnes hi racemi ultra flores producuntur in ramos foliosos, duo in bifidos, qui tandem trium unciarum longitudinem adepti fuerunt. In floribus hoc solum fuit observatione dignum, quod aliqui petala quatuordecim haberent.

Posteaquam Sempervivum hocce meum jam Systemati suo in editione Murraana inferuerat, scripsit mihi illustris Linnæus anno elapso ante morbum, qui illum misere affligit, Sempervivum hoc esse Sedum suum rupestre. Magna certe est similitudo inter figuram meam, Sedique rupestris Dillenianam, quod æque ob stamina sæpe duodecim ad Semperviva esset amandandum, siquidem in staminibus diversitas hæcce numeri Seda a Sempervivis genere divellat, contra Halleri sententiam. Novi omnino Sedum rupestre; quod a viginti jam annis, sive a tempore, quo hortus conditus fuit, in illo colitur juxta Sempervivum sediforme. Ut ne itaque alius in eundem illum errorem delabatur, discrimina, quæ plura sunt, sola tria eaque notabilia adferam. In Sedo rupestri folia paulatim in acutum apicem attenuantur, uti optime expressit Dillenius, quod minime obtinet in Sempervivo meo. Tum petala in Sedo sunt lutea, quæ albida Sempervivum habet. Tandem in hoc caules omnes perpetuo & constanter ab ipso exortu ad perfectam florescentiam usque strictissime stant erecti, dum in Sedo rupestri caulium pars magna superior, donec bene floreat, semper valde incurvata nutet; ut eminus hinc dignoscantur.

Merito etiam illustris Hallerus hist. helv. num. 964. Sedum, in Floræ Danicæ tabula 59. pro rupestri propositum, rupestre esse negavit.

IV.

NICOLAI JOSEPHI JACQUIN
FUNGI QUIDAM
 SUBALPINI.

In itinere alpino ad Schneeberg, quod mense Julio hujus anni 1777. suscepi; comitibus clarissimo Jacobo à Well Historiæ naturalis professore, expertissimis Medicinæ doctoribus Joanne Jaskiewicz, Paulo Czenpinski, Polonis, & Ignatio Josepho Langmayer, tum filiolo meo Josepho, in undecimo ætatis anno jam tertium summas alpes ascendente, ejusdem præceptore Nicolao Molitore, & Francisco Scheidl pictore, invenimus in summis umbrosis udisque sylvis, quæ nudas alpes circumdant, numerosam fungorum, muscorum lichenumque cohortem, ex quibus fungos imprimis aliquot, rariore mihi visos, hic describam, & quoniam describi atque intelligi sine figuris difficulter possunt, fistam depictos.

I.

Et prima quidem planta sit fungulus sane elegantissimus, quem habeo pro CLATHRO DENUDATO, *stipitato, capitulo oblongo volvato*, Linnæi, pro *Trichia gregaria, purpurea, petiolata, capitulo sphaerico*, Halleri hist. 2164. tab. 48. fig. 6., & pro *Clathricide purpureo, pediculo donato*, Michellii gen. pag. 214. tab. 94. fig. 1.; etiamsi capitulum sphaericum in adolescente plantula dumtaxat adsit, in adulta semper ovatum vel oblongum; & quantumvis illa, quæ laudati autores de volva sive testa fungulum includente scribunt, minus quadrent in illum.

Copiosissime se mihi obtulit in destructæ putridæque fagi trunco cavo interno, per ambustionem crusta carbonacea obducto, quam aggregatim per intervalla vestiebat. Unusquisque fungulus proprio insistit stipiti, erecto, superne in breve receptaculum expanso; atque hinc in capitulum attollitur, primo globosum, dein oblongum vel ovatum, magnitudine capitis spinulæ majoris. Totus rubet cum solo vertice fusco. Dum maturus est, cortex capituli, ante glaber, incipit brevi hirsutie undique (solis vertice fusco receptaculoque exceptis) exasperari, ut pilorum extremitates de cortice egredi credas. Sic tandem cortex disparet totus, nec fecedit aut decidit, sed in similes pilos ipse evol.

evolvitur, ut nunc supersit merus glomus filorum admodum intertextorum, ejusdem, sed paulo amplioris, circumscriptionis, per quem integer oculo transitus pateat, sine ullo sustentaculo medio, sed vertice illo fusco coronatus illibato. Ingens tunc simul feminum minutissimorum vis ex tota illa compage filamentosa ejicitur. Et hæc & illa etiam rubra sunt. Si fungulum, maturitati proximum, microscopio quis exponat ad radios solares, miram istam mutationem, pauca intra minuta absolvendam, facillime observabit. Videtur mihi hinc fungulus cum affinibus suis a Clathro Linnæi cancellato esse genere disjungendus. Trichiaæ sane Hallerianum nomen ἀπὸ τῶν τριχῶν aptissimum est. In tabula sexta conspicitur congeries fungulorum in naturali magnitudine; dein ad duplum aucti gregarii pauci, unusque solitarius; tandem auctus multoties unus, idemque in fila jam solutus.

II.

LYCOPERDON PISIFORME Linnæi, cujus nullum synonymum illustris vir habet, nec ego apud autores inveni, eodem in ambusto trunco cum priore Trichia crevit; tum etiam aliis in putridis lignis inter muscos. Fungulus pisi magnitudine, aut paulo hanc superans, sessilis, subrotundus, aggregatim ve-

tans, atque hinc a proximis quandoque compressus, constat cortice unico, tenuissimo, semper fuscescente, verruculis minimis toto exasperato, quæ forte loco corticis exterioris sunt. Maturus ore rotundato in vertice dehiscit, nonnunquam etiam ultra lacerate aperitur a vi prorumpentis farinæ carneæ, totam fungi cavitatem occupantis. Lycoperdo Epidendro Linnæi est valde affine; verum illi corticem duplicem ill. Hallerus tribuit; & cl. Gleditsch, etiamsi fungi superiorem partem, extra terram conspiciendam, interdum obscure terream observaverit, inferiorem tamen asserit miniatam vel rufo-auream. Tabula septima repræsentat varietatem majorem magisque fuscam in ligno muscoso putrido; dein aliam pallidioram in crusta carbonacea trunci ambusti; & fungulum ad lentem auctum.

III.

Tabula octava exhibet fungum, in *Agarico nigro reticulato compresso* &c. Michellii pag. 125. tab. 66. fig. 3. (quod lichenis puto speciem) inter delapsa fagi folia & terreas sordes crescentem & frequenter obvium. Ad primum intuitum est substantia mollis, pultis fere adinstar digito prementi cedens, figuræ indeterminatæ, ætate paulo firmiter reddita, in superficie parumper mammillaris. Ad microscopicam

examinatus constat meris fungulis globosis, vel magis compressis & hinc latioribus, densissime gregatis, uti patet ex inferioribus tabulæ ejusdem auctis duobus fungulis solitariis, iisdemque dein pluribus coacervatis. Omnes lutei sunt, glabri, pulpa lutea pleni; tandemque ore rotundato fusco ad apicem perforantur. Quapropter pertinere ad Lycoperda arbitror, etiamsi farinam non viderim, forte in non bene maturis. Vocabo LYCOPERDON *luteum, gregarium, subrotundum, glabrum; ore perforato fusco.*

IV.

Fungulum parasiticum, ligno carioso vel putrido inhærentem, passim habuimus obvium, figura quidem & magnitudine variantem, sed nullum notabiliter abludentem ab illis, qui in tabula nona varii representantur. Sunt gelatinosi, tremuli, lactei, semipellucidi, undique minimis denticulis asperi; figura terete, vel triangulari, aut subrotunda, vel gibbosa, aut difformi alia. Tota substantia adeo cum Hydno gelatinoso flor. austr. tab. 239, cujus etiam maximum specimen Floræ Danicæ tabula 717 sistit, congruit, ut, quantumvis figura differat, non ausim separare, dicturus HYDNUM GELATINOSUM MÔNSTROSUM *aculeis totum fungum obsidentibus.*

V.

Singularis hujus fungi specimina plura in loco quodam valde umbroso inveni, figura, colore, laciniisque, nisi quod hæ numero & magnitudine differrent, inter se convenientia. Ad limbum usque sectum intra terram recondebantur, dum basi sua accrescebant ligno putrido ibidem hærenti. Pezizis ex Halleriani generis definitione adnumerari omnino merentur; ut sit PEZIZA CORONARIA *cyathiformis, utrinque glabra; limbo laciniato, erecto.* Loco radice tuberculum exasperatum habet. Figura ampliter campanulata sive cyathiformis est; limbo erecto & inæqualiter diviso in lacinias plures subovatas vel lanceolatas planas obtusasque. Color intus fuscus; foris pallidus. Substantia carnosâ, fragilis valde, intus alba, compressa, succum aquosum stillans, utrinque vestita epidermide separabili & glabra. Odor fungo paucus & nauseosus; sapor nullus. Tabula decima exhibet fungum cum latere compresso in medio utrinque intropresso, cujusmodi plusculi erant; tum tantillam portionem partis infimæ fungi transverse sectam, ut summa ejusdem crassities *a c* innotescat.

VI,

In tabula undecima depingitur fungus, quem BOLETUM voco MEDULLAM PANIS *crustaceum*, *album*, *effusum*, *difformem*; quo fere nomine apud Hallerum in hist. helv. num. 2272. citatur, *Polyporus crustaceus*, *effusus*, *farinosus*, *albus*. Est *Agaricum terrestre*, *medullam panis referens*, Michellii pag. 121. tab. 63. fig. 2, unde nomen triviale mutuavi. Nec credo, varietatem alterius Boleti monstrosam esse posse, sed cum Hallero Michelioque, vere distinctam speciem constituisse. Halleriana quidem descriptio brevissima est; Michellii nulla; nec ampliorem ego in fungo tam simpliciter dare potero. Scilicet crusta nivea, (exsiccatione leviter flavescens, magis induranda, & persistens,) ligno putrido vel etiam ipsi nudæ humo increfcit; accommodans se superficiæ, ac si ceram liquefactam superfudisset; hinc admodum difformis, cum in ambitu, tum in tota utraque facie; & ab una linea ad plures easdem crassa. Adhæret satis firmiter matrici, ut ab hac difficulter in integrum purgetur. Substantia in principio, & forte ob locum natalem udum & umbrosum, molliuscule est, firma tamen; dein durior, & perpendiculariter dirumpi facilis. Pori cylindrici, exigui, numerosissimi, plerumque parumper obliqui, totam faciem superiorem, nec supinam, perforant, pe-

netrantque ultra dimidiam substantiam, sive tenuis fuerit illa sive crassissima. Odor fungo gratus, qualis edulibus esse fungis solet. Sapor idem. Ad laus tabulae exhibetur pars fungi aucta ad lentem.

VII.

BOLETUS LEPTOCEPHALUS *stipitatus*; pileo plano, tenui, supra cervino, subtus albo, fistitur in tabula duodecima. Ad Boletum Linnaei perennem accedit, sed multoties inventus fascias nunquam illas diversicolores habuit. Increfcit ligni putridi ramis. Totus coriaceus est. Stipes circa medium plerumque contractior, ceterum teres, brevis, & pallidus aut partim fuscescens, rarius ceavo pilei inseritur, sed magis ad laus, ut quandoque ipsi margini sit vicinus. Pileus orbicularis, modo integerrimus, modo repandus, tenuis, utrinque planus & glaber, supra cervinus idque aetate saturatius, subtus albus & poris minutissimis densissime refertus.

VIII.

TREMELLA MESENTERIFORMIS *in variis plicis intorta*; quae Hallero est *Agaricum gelatinosum, intortum, & mesenteriforme*, hist. helv. num. 2261.

Agar-

Agaricum gelatinosum, membranaceum, aureum, sinuatum & crispum Michellii gen. pag. 124. *Elvela membranacea, multiplex; membranis sessilibus, fimbriato-plicatis*, Gleditschii fung. pag. 51. *Nostoc luteum, mesenterii forma*, Vaillantii bot. pag. 144. num. 4. tab. 14. fig. 4. *Fungus parvus membranaceus aureus*, Sterb. theatr. pag. 242. tab. 26. & vigesimi quarti fungorum noviorum generis species tertia Clusii hist. pag. CCLXXVIII; apud Linnaeum vero post tot autores non repertienda; depingitur in tabula tertia & decima. Emortuis deciduarum arborum ramis innascitur. Substantia est gelatinosa, tremula, pellucida, humore viscido obducta, in principio alba, dein lutea; unde aut alba tota luteave, aut ex albo luteoque variegata occurrit. Si loco sicco asservatur, contrahitur, & corneam faciem induit. Stipite caret. In plicas, ut Hallerianis utar verbis, contorquetur multiplices, mesenterii similes, potissimum cocti. Cespites sic format diversi ambitus; minorem pingi curavi. Edulem aliqui ferunt.

IX.

Tabula decima quarta representat TREMEL-
LAM RUFAM longitudinaliter dimidiato - infundibuliformem, ad quam crederem pertinere fungos apud Schæf-

T. 2 ferunt

ferum in tabula centesima & quinquagesima quinta depictos, nisi dicerentur coriacei. Nostra enim hæc tota gelatinosa est, firmula tamen, ad solem pellucida, superficie utrinque æquabilis, ex aurantiaco rubra sive rufa, cum suffuso rore albo. Vi diducta est inverse subovata uti in figura *a*; sed cum latera conniveant, vel & se mutuo quandoque amplectantur, & hinc tubum forment magis minusve clausum erectumque, superior vero pars in limbum ampliatur patulum rotundatum & unilateralem, formam sic dimidiato-infundibuliformem acquirit. Substantia ad duas & ultra lineas crassa est. Gregaria ligno putrido innascitur.

X.

Fungus, quem TUBULIFERAM ARACHNOIDEAM *fibris nimirum basi tela arachnoidea connexis* vocabo, quam maxime accedit ad Tubuliferam Ceratum Floræ Danicæ tab. 659. fig. 2., ut ab ipsa separare ausus ne fuisssem, si telæ illius indicium in planta Danica observare, in meaque potuisssem tubulos apertos. Reduxi tamen ad novum Tubuliferæ genus, quia ad aliud reducere non potui. Ligno putrido innascitur, quandoque mediis in muscis. Est fungus gelatinosus, mollis ut difficulter inter digitos tractetur, convexus, subtus planus cum lateribus protuberantibus, pisi magni-

gnitudine vel etiam plus quam uncialis diametri, in superficie exhibens mera minima tubercula. Sunt autem hæc apices totidem fibrarum crassarum, quæ, vere inter se distinctæ, erecto & parallelo situ numerosissima & densissima totum fungi discum occupant, totumque adeo fungum constituunt. Hæc fibræ primo sunt coloris aurantiaci, dein nigrescunt; in quibus tamen tubulosam fabricam detegere non valui, forte non debito tempore a me examinatis. Fibræ omnes insident membranæ cuidam cellulosa albæ, cujus fibrillæ infimæ versus centrum commune aliquod concurrunt, simul hic veluti pedunculum efformantes, quo fungus lignæe matrici affigitur, dum cæterum ubique liber est. Quando fungus jam nigrescit, servaturque loco ficco, contrahitur adhuc tantisper, solidior redditur, & persistit. Tabula decima quinta sistit primo fungum majorem in ligno putrido verticali inter muscos; dein eundem minorem sine muscis; tertium in ligno horizontali; majorem primum supinum, ut tela arachnoidea spectetur; fibras aliquot separatas, ex membrana cellulosa ortas; tandem fungum alium jam nigrescentem, eundemque inversum.

XI.

In tabula decima sexta depingitur fungulus, quem voco TREMELLAM HYDNOIDEM *compresso-planam*,

difformiter digitatam, bifurcatam. Frequenter occurrit, innascens ligno putrido, gregarius, niveus, totus gelatinosus; sed tam exiguus, ut figura ejus nudum oculum fugiat, qui solam in ligno videat maculam elevatam albam ambitus diversi, interspersamque punctis nigris, quæ sunt a transparente subtus inter fungulos ligno. Macula hæc, observata ad oculum armatum, sistit aggeriem minutissimorum fungulorum, qui toti hispidi erectique figuram habent palmatam, dum ex lata & compressa basi abeunt in lacinias teretes, obtusas, longitudinis variæ, quandoque obsoletas. Ruditer tractatus fungus in pulpam collabitur, amylo similem. Inferne tres funguli ad lentem aucti representantur.

V.

REV. FRANCISCI XAVERII WULFEN

PLANTÆ RARIORES
CARINTHIACÆ.

I.

DRABA FLADNIZENSIS. *tab. 17. fig. 1.*

Hanc Drabam apud Linnaeum haud invenio; sed nec Hallero alterive recentiorum notam video pulcherrimam plantulam. In editissimis supra Fladnizenses alpes rupestribus jugis Leitensteig &c.; item in alpibus circa Reichenau, Garten, Koralpen &c. Julio vegetat. E radice fusiformi albido-argillacea, ipsis cauliculis robustiore longioreque, & perenni, cespituli caulium enasci solent quotannis novi cum novis foliorum rosulis sediformibus. Rosularum folia aggregata, imbricata, in circulum patentia, lanceolata, obtusiuscula, integerrima, plana, nitentia, glabra, firma, per oras
sem:

semper villis diffusis longe ciliata. Cauliculi e centro rosularum erecti, simplicissimi, graciles, pollicares, nudi; foliis sparsis, sessilibus, binis aut tribus, pariter lanceolatis, glabris, integris & per oras villoso-ciliatis; oriuntur. Racemus terminalis, pauciflorus. Flosculi singuli pedicellati, a quinque ad octo, & vix plures. Calyx tetraphyllus, foliolis ovatis, concavis, integris, nudis, corolla duplo brevioribus, viridibus. Corolla nivea, petalis quatuor, oblongo-obovatis, patulis, apice parumper emarginatis. Stamina tetradynama, binis oppositis calycis altitudine, quatuor reliquis calycem nec petala excedentibus. Filamenta subulata, alba. Antheræ ovatæ, flavæ. Germen ovato-oblongum. Stylus vix ullus. Stigma fere capitatum, oblongum, crassiusculum. Silicula compressa, oblongo-ovalis, nuda, bilocularis, bivalvis; dissepimento valvulis parallelo, ultra valvulas per latera protuberante. Semina plura utrinque. Odor nullus.

II.

CARDAMINE BELLIDIFOLIA. *tab. 17. fig. 2. Linn. syst. pag. 438. flor. lapp. 206. t. 9. f. 2. Flor. dan. t. 20.*

Cardamine foliis radicalibus petiolatis, ovatis; caulinis ovatis, obtusis. *Hall. hist. helv. num. 476. α*

Hanc

Hanc ideo dumtaxat pingi feci, ut diversitas ejus a Cardamine resedifolia, quacum ceu varietatem illustris Hallerus conjungit, luculentius pateat; tum quia figuræ Linnæi & OËderi, quas quidem exacte respondere individuis Lapponicis ab ipso Linnæo communicatis, Norvegicisque, tu, cl. vir, mihi scripsisti, minus tamen representant plantulas nostrates. Est autem bellidifolia huic Cardamine radix fere eadem, quæ resedifolia, cujus superum caput in caules aliquot semper simplices dividi assolet; qui erecti, teretes, striati, nudi seu glabri, pinnicæ, nonnunquam tamen etiam ad dimidiam usque spichnam alti, & foliosi sunt. Folia radicalia copiosa; longe petiolata, rotunda, ovata, obtusiuscula, integerrima, nonnihil firma. Caulina sparsa, & ipsa petiolata præter suprema sessilia, oblongo-ovata, lateribus nonnunquam repandis. Summa ex oblongo subovata aut ovato-lanceolata & obtusa. Omnia plana & glabra. Racemus terminalis, pauciflorus. Flores pedunculati, erecti; fructus tamen nonnunquam unum omnes latus spectant. Calyx tetraphyllus; foliolis oblongo-ovatis, obtusis, concavis, erecto-patulis, viridibus, tum dilato violæ colore tinctis, denique luteolis & deciduis. Petala quatuor, nivea, oblongo-obovata, calyce longiora, integra, decidua. Stamina tetradynama, corollam non excedentia, ut in Flora Lapponica. Filamenta alba, subulata. An-

thenæ oblongæ, flavæ. Germen subcylindricum, corolla quandoque adhucdum subsistente elongatum. Stylus vix ullus. Stigma luteolum, capitato-truncatum. Siliqua pollicaris, linearis, plana, torulosa ex feminibus protuberantibus, bilocularis, bivalvis; valvulis tandem atroviolaceis nitidisque. Dissepimentum valvulis parallelum, lateribus prominens, & viride. Semina plura, lentiformia. Odor nullus. Julio Augusto & Septembri copiose in apricis gramineis declivibus & duriusculis pratis supremi Taureri Malvizentis crescit.

III.

ASTRAGALUS URALENSIS. *Lim. syst. pag. 499.*

Astragalus scapis aphyllis; foliis ovato-lanceolatis, ferriceis; siliquis turgidis, hirsutis, erectis, styloferis. Hall. hist. helv. num. 410. t. 14.

In alpebus Leontinis Julio; floret autem jam Majo & Junio *in der Au* in insula parva Dravi circa Lienz. Radix magna, lignosa, ramosa, perennis, amplos caulium cespites producit inter folia radicalia copiosissima. Tota planta villo denso incano fericeo nitet. Folia tantum radicalia, pinnata; jugis pinnarum usque ad viginti cum impari. Pinnae lanceolatae, sessiles. Scapi fo-

foliis subæquales, tandem longiores, teretes, aphylli, ad apicem spica florifera compacta brevi ovataque ornati; quæ dein, cum fructus maturatur, elongatur, & fit laxa. Bractææ sunt lanceolatae aut magis lineares, calycum altitudine, erectæ. Ex axilla cujusque bractææ egreditur flos solitarius, breviter pedunculatus. Calyx cylindræco-tubulosus, villosissimus, quinque-dentatus; dentibus lineari-fubulatis, subæqualibus & erectis. Corolla ex eleganti rubro violacea tandem evadit tota violacea. Vexillum duplo longius reliquis petalis, curvate ascendit, apice emarginatum, lateribus nonnihil revolucis, oblique striatum. Alæ arcuato-conniventes, obovatæ, integræ, basin versus albæ, ungui longo insidentes cum accessorio dente pariter albo. Carina alis brevior, obtusissima cum brevi dente sub apice, violacea, circa medium initio fature rubra, ad basin alba. Stamina diadelphæ, simplex & novemfidum, alba. Antheræ aurantiacæ. Legumen villosissimum, cylindræco-fubulatum, inflatum, tandem semibiloculare & nigrum. Semina plura, nigra, rotunda.

Animadversio editoris. *Elegans transmissa figura hujus plantæ omissa fuit, quod Flora Danica sit iconem exhibitura.*

IV.

SAXIFRAGA BURSERIANA. *Tab.* 17. *fig.* 3. *Linn. syst. pag.* 303.

Saxifraga alpina; foliis glaucis, acutis; monanthos; caule folioso. *Seg. ver.* 3. *pag.* 201. *tab.* 5. *fig.* 2. An Sedum alpinum, saxifragæ albæ flore; vel grandiflorum. *Baub. pin.* 284? *Burs.* 16. *num.* 178. *Linn. amæn. acad.* 1. *pag.* 164.

Floret copiose Aprili circa Leontium; at Julio in alpibus Ortenbergensibus prope Spital; *auf den so genannten weissen Wänden*; solo rupestri calcareo. Una de radice multicipite cespites sæpe integri late rupes obtegunt. Caput radice ramose cauliferum est. Caulis fere pollicares, steriles alii, alii florigeri, hique annotini; undique foliis imbricati erecto-patentibus, juniperinis sive subulatis, supra planis, subtus convexis, lævibus, glaucis. Scapus e centro rosulæ foliorum erigitur, unius duorum triumve pollicum altitudine, erectus, teres, gracilis, sanguineo-ruber, albo villosulus, foliis (an potius squamis?) brevibus subulatis villosulis rubris cum apice virescente inordinate & laxè sparsis oblitus. Flos terminalis, solitarius, ratione plantulæ magnus. Calyx inferus, sanguineus, albo vil-

villosulus, quinquepartitus; laciniis ovato-acutis. Petala quinque, calyce duplo longiora, alba, magna, obovato-subrotunda, integra, oris fere subcrispatis, striata, striis ex ungue baseos divergentibus, nonnunquam ex albo flavescens, quandoque etiam subpurpurascens, plerumque tamen excoloribus. Stamina decem, subulata, petalis breviora, alba, rarius rubra. Anthera flavent. Germen ovato-acutum desinit in stylum primo simplicem brevem & dilute flavescens; sed hoc demum bifariam dehiscens, styli tunc divergentes & rubelli capsulam bicornem efformant. Stigmata capitata, truncata. Odor nullus.

Animadversio editoris. *Amicissimus autor caules unifloros semper vidit. Illustris Seguiet, unicum caules florem proferre, asserit. Quin Linnæus a cau'e unifloro plantulam elegantissimam desinit. Quid igitur statuendum erit de Saxifraga illa, quam celeberrimus Hallerus in Historia stirpium Helveticarum sub numero 983. describit, cui caulem semipedalem floribusque a tribus ad sex onustum attribuit, nullam de caule unifloro injiciens mentionem?*

De hac eadem illustris Linnæus loqui videtur in observatione, Saxifragæ Burserianæ adjecta. Et uterque pro hujus varietate illam habet. Clarissimus autem Vandelli, a quo plantam accepisse se, Linnæus monet, in opere manuscripto de rebus naturalibus territorii Mediolanensis, quod

perlustrare mihi contigit, autoptes utramque plantam distinguit, alteram semper unico in quolibet caule flore donatam, multiflorum semper alterius esse caulem, affirmans; utriusque etiam ibidem adjungens delineationem. Addit in manuscripto clarissimus Vandelli hæc verba: „ Synonymum „ a cel. Linnæo Burserianæ appropriatum magis convenire „ videtur huic (multifloræ) saxifragæ, quia sedum saxi- „ fragæ albæ flore vel grandiflorum C. Baubini, delineatum a Lobelio sub nomine Sedi alpini minimi ic. 376., „ & a Morifone hist. 3. p. 476. s. 12. t. 8. fig. 1., „ convenit aliquatenus magis cum mea quam cum Burseriana. „ Et profecto vel ipse Burserus synonymum Baubini non nisi dubitanter proposuit; quod tamen nec ad suam multifloram Saxifragam referre Hallerus voluit ob dubium a loco natali ortum; ut Baubiniana plantula adhucdum maneat incerta.

V.

RANUNCULUS PYRENÆUS. tab. 18. fig. 1. Linn. syst. edit. 137 pag. 428. mant. 248.

Ranunculus radicibus fasciculatis; imo caule reticulato; foliis gramineis. Hall. hist. helv. num. 1180.

Ranunculus foliis linearibus, caule subnudo, radice fasciculata comosa. Ger. prov. pag. 384.

Ranunculus pumilus , gramineis foliis. *Raub. hist.* 3.
pag. 850.

Copiosus in pratis Leontinis alpinis occurrit. Caulis vix dimidiæ spithamæ , simplicissimus, erectus, teres, a medio ad apicem molliter pilosus; folio unico circa mediam altitudinem instructus sessili, lanceolato-lineari, striato, integerrimo; apice uniflorus; rarissime ex axilla folii caulini pedunculo monantho altero auctus; basi bulbiformis; bulbo ovato-oblongo, solido, albo, vestito squamis oblongis imbricatis fuscis tanquam reliquiis foliorum radicalium tabescentium præteritorum. Radiculae fibrosæ, teretes, albidæ, crassulæ, quatuor aut paulo plures, e bulbilli basi enasci amant, & horizontaliter potius quam perpendiculariter diffundi, in centro communi, a quo divergunt, constringentes bulbillum alterum minorem spheroidicum nigricantem & fibris, nescio quibus, reticulatum, quem, cum deciderit, pictor haud expressit. Folia radicalia aliquot, erecta, medio caule altiora, similia, foliis plantaginis lanceolatae, tamen magis acuta, nuda, læcius virentia, lineis saturatoribus striata, integerrima, in petiolum decurrentia. Flos pro ratione plantæ magnus; calyce pentaphyllo; foliolis ovato-lanceolatis, per oras albis, dorso pubentibus, primum viridibus, dein ex albido subluteolis, deciduis. Petala quinque, magna, obo-

vato-

vato-rotundata, nivea, integra, basi ad unguiculum fovea nectarifera subtubulosa dehiscente notata. Stamina plurima, tota cum antheris flava. Germina in capitulum ovatum collecta, multa, sessilia, nuda, ovata, abeunt in stylum brevem, extrorsum aduncum; stigmate simplici. Receptaculum conicum, obtusum. Odor nullus.

VI.

CINERARIA ALPINA *Linnaei. tab. 17. fig. 4.*

Plantam hanc abunde tu * quidem in altero tuo stirpium Austriacarum volumine demonstrasti, neque alia ex causa ad te mittendam hanc iconem judicavi, quam ut videas ejusdem adhuc dari varietates, sane non inellegantes, (qualis hæcce est,) ab omnibus tuis non parum diversas. Crescit autem illa varietas integrifolia lanuginosa flore ex rubro aurantiaco sat copiose ad *Maria Elend* in Carinthia. In essentialibus cum differat nihil, inutili amplioris descriptionis labore supersedeo. Tuas illas abunde in pratis declivibus montis Loibl, item in humidis Pladnizensium alpium pascuis, alibique legi. Minor autem hisce omnibus est, magisque igno-

bi-

* Quum rev. autor cum editore observationes suas in epistolis communicat, hinc allocutionis rationem lector intelliget.

bilis, alia varietas, quam olim Goriciæ initio Maji in sylvula ad pedem colliculi, vulgo Madonna di Grad, inveneram. Sed nunquam sine voluptate illius meminero, iterum aliter variantis, quam in fummis Carnicæ prope Lithopolin alpibus (*Steinralpen*) quindecim abhinc annis primum conplexi, & ex defectu pictoris figura ad naturam facta illustrare neglexi. Flores erant aurei, ut fere in Senecione abrotanifolio; folia vero supra subtusque, una cum caule toto, eo albo densoque tomento obsita, quo *Agrostemma coronarium* Linnæi, uti in hortis solet cultum, ut nil viroris in tota planta spectaretur.

Animadversio editoris. *Habitus caulis & foliorum figuræ missæ convenit exacte cum Cineraria mea integrifolia alpina, quam tabula Floræ Austriacæ centesima septuagesima nona representat. Flos colore præprimis differt, quare hic solos sculpi curavi flores.*

VII.

AURICULA URSI SECUNDA. tab. 18. fig. 2. *Clus. hist. pag. 303.*

Floret copiose jam Aprili circa Pregraten, ferius in alpibus cognominibus. Odor flori suavissimus. Est *Primula* hæc eadem cum *Primula villosa*; colore dum-

taxat corollæ differt, qui in hac varietate eleganter & f. ture ruber est, velut byssinus, annulo flavo faucem tubi coronante. Folia magis longa esse solent, & velut in petiolum planum radicem versus decurrere; at nota hæc communis est & Primulæ villosæ floribus ex rubro violaceis cum corona faucis alba. Et licet non tam villosa sint folia, quam in alia, tamen villis minimis non carent, maxime circa oras videndis.

Animadversio editoris. *Sive varietas sit Primulæ villosæ, sive distincta species, quod contra autoptam rev. virum sustinere non aulm, meretur figura bona Botanicis innotescere, in qua ob villorum minutiam hos pictor omisisse videtur, qui tales in speciminibus sicis transmissis ad lucem & lentem adesse conspiciuntur. Et liceat mihi hic enumerare ac definire Primulas illas omnes, quæ ita descriptæ apud autores extant, ut vix superesse dubium possit super earundem vera diversitate, quum Linnæanæ aliorumque determinationes in tanta specierum augmento haud ultra stare possint.*

1.) PRIMULA ACAULIS foliis rugosis, dentatis, subtus hirsutis; scapis unifloris. Flor. dan. tab. 104.

2.) PRIMULA ELATIOR foliis rugosis, dentatis, hirsutis; scapo multifloro; floribus exterioribus nutantibus; medio erecto. Flor. dan. tab. 434.

3.)

3.) PRIMULA OFFICINALIS foliis rugosis, dentatis, subtus hirsutis; scapo multifloro; floribus omnibus nutantibus; corollæ limbo brevi Flor. dan. tab. 433.

4.) PRIMULA FARINOSA foliis rugosis, crenatis, glabris, subtus farinosis; umbella erecta. Flor. dan. tab. 125. Propter limbum corollæ planum & alia quædam Hallerius Arctiis hanc associat.

5.) PRIMULA CORTUSOIDES foliis rugosis, lobatis; scapo multifloro. Gmel. sib. vol. 4. tab. 45.

6.) PRIMULA VILLOSA foliis planis, serrulatis, hirsutis. Flor. austr. app. tab. 27.

β. PRIMULA PUBESCENS foliis planis, serrulatis, subvillosis. Misc. austr. tab. 18. fig. 2.

7.) PRIMULA LONGIFLORA foliis serratis, glabris; umbella nutante; corollæ tubo longissimo. Flor. austr. app. tab. 46.

8.) PRIMULA GLUTINOSA foliis serrulatis, glabris, glutinosis; involucri foliolis maximis. Flor. austr. app. tab. 26.

9.) *PRIMULA AURICULA* foliis serratis, glabris, inverse ovatis; scapo multifloro, circiter longitudine foliorum. Flor. austr. tab. 415.

10.) *PRIMULA GIGANTEA* foliis serratis, glabris, rhomboideo-ovatis; scapo paucifloro, altissimo. Gmel. sib. vol. 8. pag. 84. sine icone, quæ Stelleriana deperdita dicitur. Huic caulis quandoque cubitalis est.

11.) *PRIMULA MINIMA* foliis glaberrimis, nitidis, cuneiformibus, argute serratis; scapo paucifloro. Flor. austr. tab. 273.

12.) *PRIMULA INTEGRIFOLIA* foliis integerrimis, ellipticis, ad oras su' crenato-cartilagineis; umbella erecta; calycibus longe tubulosis, obtusissimis. Flor. austr. tab. 327.

13.) *PRIMULA CARNIOLICA* foliis integerrimis, ellipticis; umbella erecta; calycibus acuis, brevissimis. Flor. austr. app. tab. 4.

14.) *PRIMULA FINMARCHICA* foliis integerrimis, ovatis, longe petiolatis; umbella pauciflora, erecta; corolla infundibuliformi. Flor. dan. tab. 188.

15.) PRIMULA SIBIRICA foliis integerrimis, ovatis, longe petiolatis; umbella pauciflora, nutante; corolla hypocrateriformi. Gmel. fib. vol. 4. tab. 46. fig. 1.

Primulam Vitalianam omitto, ad Aretias nunc passim relatum.

VIII.

GENTIANA NANA. tab. 18. fig. 3.

Crescit abunde in summitate ipsa Taureri Nafseldensis in parte Austriaca ad sinistram, in clivo, qui supra viam confinalem utriusque ditionis attollitur, solo aprico arenoso graminoso inter saxifragam oppositifoliam, veronicam aphyllam & alpinam, sedum atratum flore flavo, cardaminen refedifoliam, arnicam doronicum, pluresque alias rarissimas & elegantes alpinas plantas, speciosissima ipsa. Lætissime florentem nono die Septembris istic reperi, quum hoc anno atque hac tempestate nullis iste clivus nivibus confepultus foret. Ex radice plantulam annuam judico. Est autem illa maxime gracilis, fere capillaris, recta, simplex aut una alterave fibrilla minima aucta, alba & velut ex albo aquosissime luteola, & amara. E radice capite

folia quaterna ex duabus oppositionibus & summa in tellure in rosulam potentia exoriuntur. Hæc obovata sunt, glabra, integerrima, plana, late virentia, ac versus basin in petiolum velut decurrentia. Horum de centro communi caulis attollitur semipollicaris plus minus, gracilis ipse, erectus quidem, attamen quasi ex procumbenti, viridis aut parte aliqua nigro carulescens, glaber, geniculorum trium quatuorve, sæpe totus veluti intra cespitem absorptus, uniflorus plerumque, nonnunquam biflorus, rarissime (ego unicum præcise specimen reperi) triflorus. Folia caulina ad geniculorum dumtaxat internodia, que (si probe inspicias) alterne ancipitia sunt, sibi opponuntur, sessilia, ovata, integerrima, plana, lævia, graminei viridis. Calyx usque ad basin quinquepartitus; foliolis lanceolatis, integris, nudis, viridibus, ad faucem ipsam corollæ pertingentibus & æqualibus. Corollæ fauce violacea seu carulea, tubuloso-campanulata, nec hypocrateriformis nec infundibuliformis proprie. Limbus quinque- & quadripartitus (variat enim;) laciniis æqualibus, ovato-acutis, erecto-potentibus, ad faucem in circulum setose barbatis, setis erectis & albis aut ex caruleo albentibus, duplo brevioribus quam laciniae ipsæ limbi sint. Stamina quinque interno tubi corollæ parieti supra basin inmixta; filamentis albis subulatis

latis & liberis; antheris dilute flavis, acutis, faucem corollæ attingentibus. Germen oblongum, cylindraceo-elliptoidicum. Stylus vix ullus. Stigma orbiculare, album, bifariam dehiscens, faucem corollæ æquans. Capsula similis, unilocularis, bivalvis, polysperma. Odor nullus plantulæ est.

V I.

AGARICUM
OFFICINALE.
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA

A

FRANCISCO RUBEL,
MORAVO - STERNBERGENSI,

VIENNÆ, 20. DIE FEBRUARII. 1778.
EMENDATA & AUCTA.

§. I.

Agaricum, ab Agaria Sarmatiae regione, aut ab Agaro ejusdem urbe vel & flumine deductum, jam antiquis fuisse temporibus in Medicinam receptum, testes Dioscoridem, qui medio primo aerae Christianae seculo vixit, Plinium, Galenum, aliosque habemus. Inde notitia ejus ad nostra usque tempora deluxit. Nulla illius in antiquissimo Cæsareo Dioscoridis manuscripto

CO-

codice figura invenitur. Et ipsi Dioscoridi origo Agarici minus cognita fuisse videtur, dum incertus ait, esse, qui plantæ cujusdam radicem, alios, qui in arborum caudicibus ex putredine nasci fungorum adinstar affirmant. Plinius vero aperte fungum ex arboribus vegetantem vocat. Subsequorum autorum aliqui radicem cum fungo mire combinaverunt, quos inter Galenus Agaricum appellat Agarici radicem, quæ trunco innascitur; & iisdem fere verbis Paulus Ægineta, Agaricum radicem esse appendicem e trunco exortam, præterdit. Quin error ille de radice circa medium sæculum sextum & decimum nondum ex integro dispulsus erat, quum legimus, Jacobum Sylvium in adnotationibus suis ad Mesuen pro tali Agaricum habuisse.

§. II.

Quantumvis mancæ sint descriptiones corporum naturalium, ab antiquis traditæ, credo tamen, pauca illa, quæ Dioscorides scripta de Agarico nobis reliquit, sufficere, ut cum certitudine pronunciemus, nostrum hodiernum veterumque Agaricum, unum eundemque fungum constituere. Κτηδόνες enim illæ ἐνδεύουσαι, sive venæ pectiniformes (aut striæ) rectæ, nunquid boleti Linnæani & Polypori Halleriani tubulos, in dissecto perpendiculariter fungo ad basin, qua terram spectat,

obvios, apprime indicant? Tum sapor singularis ille, in principio dulcis, dein *est* *amarius* ex redditione amarus, sive amarus redditus, (quod aliqui *est* *amarius* ab humectatione scilicet salivæ legendum volunt) quem in alium aptius fungum cadit? Atque hæc omnia a Galeno confirmantur magis, viro pharmacorum perito, dicente, Agaricum primo quidem dulce, sed paulo post subamarum apparere, & acrimoniæ quandam speciem temporis spatio inducere, leviusculæque adstrictionis esse, & consistentiæ laxæ. Quæ omnia optime fungum nostrum exprimunt.

§. III.

Dioscorides, Plinius, alique veteres pro patria Agarico viciniam Bosphori assignant. Ille præterea in Galatia Asiæ inque Cilicia; hic illud etiam crescere in Gallia (Galatia forte melius) asseruit; sed utrobique Bosphorico infirmius. Ex Sarmatia igitur, Bosphoro Cimmerico adjacente, in Græciam atque Italiam per multa secula Agaricum adlatum fuisse videtur, & propterea origo ejus Græcis Romanisque minus fuisse perspecta. Inde demum ad Venetos, maris Adriatici imperio potitos, hæc merx, una cum Græcanicis reliquis, transit; atque hinc in alias Europæ regiones distributa fuit.

At vero an eadem illa adhucdum præcise patria est Agarici, quo hodie in officinis pharmaceuticis utimur? Clarissimus Gulielmus Lewis in sua historia experimentalis materiæ medicæ, Londini anno 1761 anglice edita, etiamsi in Oriente diversisque Europæ regionibus crescere affirmet, determinatam tamen officinalis patriam ignorari, arbitratur. Rondeletius, deterius suo tempore Agaricum in Gallia haberi ex alpibus Galliæ & Delphinatus, quod olim majoribus mittebat Sarmatia. Ex Delphinatu etiam Geoffroy. Lieutaud, ex Orientalibus regionibus adferri Gallicas in officinas. Spielmannus, ex Aleppæ optimum adduci. Valmont de Bomare, illud, quod ex Oriente in Galliam advehitur, venire ex Tartaria, idque esse melioris notæ; cæterum etiam apportari ex alpibus montibusque Delphinatensibus & Tridentinis. Cartheuser, optimam speciem judicari illam, quæ in Sibiria colligitur. Præstare ex Oriente adveſum, Pharmacopœæ Danicæ auctores. Viennenses mercatores ex Veneta ditione sibi mita suum, partim quoque ex Styria sese habere, sc̄ſc̄itanti mihi responderunt. Tyrolenses officinæ ex ipsa petunt Tyroli. Matthiolus in Commentariis suis in Dioscoridem ante ducentos & triginta jam annos, testes appellans mercatores & pharmacopœos Venetos, se compertum habere, asseverat, jam pridem desuisse Agaricum ex Oriente Venetias importari; sed omne

fere Agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus sunt sylvæ laricibus refertæ, partim ex Norico tractu; neque certe unquam se, dum Venetiis ageret, intelligere potuisse, quod Agaricum aliunde conveheretur. Paucis iterum post Matthiolum annis J. Tagault scripsit, optimum sua ætate Agaricum ex Africa afferri, ex Allobrogibus vero non ita asportari bonum, quo tamen in universa Gallia ac Italia utebantur. Dein etiam ex Tridentinis montibus Veronam adferri, cl. Seguier autor est. Quod Massiliæ venale Agaricum est, peti ex Galloprovinciæ montibus du Gapençois, tum ex illis de Colmars, & ex Delphinatus montibus circa Barcelonette, Pedemontio conterminis, Garidellus ait. Schræderus, pharmacopœus Lugduno-Batavus, ante triginta quinque annos scripsit, Batavos suum ex Sabaudia, Delphinatu, & Tridentino territorio habere.

§. IV.

Si vero in universum, & nullo cum respectu ad ejus introductionem in officinas, consulamus autores, qui de regione natali Agarici officinalis mentionem fecerunt, tunc præter Orientem, Italiam quoque, Galliam, Helvetiam, Sabaudiam, Germaniamque indicatam inveniemus. Sed de pluribus certe autoribus suspicio

cio est, cum alienis fungis officinalem confudisse. Agaricum genuinum in Helvetia decerpfit Hallerus *, in Veronensibus montibus infrequentem Seguierus, in Tridentinis Matthiolus, in Galloprovincia Gerardus, copiosum in Carinthia reverendus Wulfen, cui icones huic dissertationi additas & ad recentem fungum factas debemus. Ex Hungariæ montibus Carpaticis accepisse se, illustris Adamus Franciscus Kollarius mihi narravit. Suspicionem modo dictam movet nomen arboris, cui parasiticus ille fungus increfcit. Hallerus, Matthiolus, Garidellus, Dodonæus, Geoffroy, Neumannus, Cartheuser, reverendus Wulfen, aliique ex larice sola decerpserunt, aut decerpi posse autumant. Joannes Bauhinus, se nunquam in abiete observasse. Quin Matthiolus etiam illos culpet, qui in ilice, quercu, abiete, aut alia arbore se vidisse Agaricum prætendant; dum ait: *ipse in tota Hetruria, in aliisque quam plurimis Italiæ locis, denique in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæque provinciis, ubi sylvæ quercubus, cerris, ilicibus, suberibusque refertæ conspiciuntur, non solum nunquam vidi, sed ne quidem audiivi, in his Agaricum provenire; tametsi illis inhærare viderim fungos alios plurimos &c.* Ad

Y 3

hæc

* §. XII. Halleri autoritas, saltem quoad fungi descriptionem, in dubium vocatur; nam in Helvetia certo nascitur, & ex Valleſia Mediolanum mittitur venale,

hæc, quamvis in Tridentinis montibus, præsertimque Ananienſibus, præter abietes, pinos, larices, & piccas, innumerabiles adſint quercus, in nulla tamen præterquam in larice naſcitur. Ut merito Boletus laricis vocetur. Seguius tamen, Botanicus certe inſignis, etiam in abiete Agaricum locat. Sed pace venerandi viri liceat ejus aſſerta hic conferre. Raro (inquit primo) in montibus Veronenſibus provenit, cum pauciſſimæ in hac regione ſint larices. At e ſylvis Tridentinis, ubi eadem arbores annoſæ reperiuntur, Veronam deſertur. Et iterum paulo poſt: Perro illud quo hic (Veronæ) utuntur, non omne ex larice provenit, ſed maxima ex parte, ex abiete decerpitur. Quæ quidem duo aſſerta ego conciliare nequeo; niſi quod Veronenſis agri accuratiſſimus obſervator in primo aſſerto loquatur autoptes, in altero forſitan fide aliena. Gerardum vero hic non moramur, qui, dum ad variarum arborum præſertim laricis caudices enaſci vult, de trium diſtinctarum ſpecierum Boleti, quas ille, varietates ſibi creditas, confundit, arbore matrice ſub uno eodemque titulo loquitur.

Totus Septentrio caret larice, ſed nec Flora Daniæ nec Suecica Agaricum officinale adnumerant ſtirpibus ſuis. Nec inter Alſaticas plantas Mappus, nec inter Anglicas Hudſonius retulit. Omiſit Agaricum in ſungis Bavaricis Schæfferus, Gleditſchius in Boruſſicis ſuis.

fuis. Non reperitur in Flora Carniolica Scopoli, & silentio huc usque præteritur ab Austriacis; etiam si laricem habeant. Tot * ex provinciarum totius Germaniæ conscriptis Floris paucissimæ laricem continent; Agaricum, quod sciam, nulla. Ut itaque paucis bene notum Botanicis sit; & valde videatur ambiguum Linnæo fuisse, qui ne in Systemate quidem suo recensuerit: quam ob rem singulari dignum pertractatione iudicavi.

§. V.

Veteres Agaricum distinxerunt in marem & faminam. Dioscorides utrique eundem saporem tribuit, sed fæmineum præferri Agaricum ait, striis illis (§. II.) donatum; masculinum autem subrotundum asserens, & ab omni parte συμφοές; quod latine compactum, uniforme, sui simile, aut connatum, varie explicant interpretes, & quo verbo Dioscorides, dum id opponit striis faminæ, has strias, sive poros, saltem externe conspicuos, fungo masculo negasse videtur. Plinius marem spiffiorem amarioremque (alii legunt crispioram

ma-

* Schreberi Flora Lipsiensis, Leyseri Halensis, Weigellii Pomarano-Rugica, Anonymi Argentoratensis, Meese Frisica, Ruppini Jenensis, Wulfi Borussia, Gmelini Tubingensis, &c.

majoremque) definit, & assumptum capitis facere dolores. Hinc qualis sit fungus mas veterum ille, utrum ipsius forte fæminæ varietas aliqua, aut monstrofæ, aut nimium fenefcentis, aut alia? anne vero diftincta fungi fpecies? nemo facile hodie determinabit.

Recentiores, qui eadem ufi diuifione fuerunt, videntur durioſiorem, ponderoſiorem, magis ætate cinerifcentem, & ob ſuperficiem diverſimode fiſſam veluti criſpatum fungum, dixiſſe marem; a quo haud multum abludit altera Plinii lectio. Plerique autem inutilem diftinctionem hodie negligunt; dum ſolummodo fungi partem candidiorem, leuiorem, magisque friabilem, trahunt in uſum, uti veteres fæminam ſuam. Quid autem Dioſcoridis *Agaricum nigrum* fit, de quo ceu veneno loquitur in libri ſexti capite triceſimo tertio, haud adeo patet.

VI.

Præmiſſis hiſce, ad Agarici deſcriptionem & ſynonymiam pergemus, Botanicorum more.

BOLETUS LARICIS.

Boletus conicus, pulvinatus, levis, inæqualis, tubulis ſubtiliſſimis. *Ger. Galloprov, pag. 12.* Ubi ponitur tanquam prima varietas Boleti igniarii.

Polyporus fessilis, convexo-planus, annulis discoloribus fulvis; poris ochroleucis. *Hall. hist. helv. num. 2284.*

Agaricum, five fungus laricis. *Baub. pin. 375. Mich. gen. nov. pag. 119. tab. 61. fig. 1. Seguier ver. 1. pag. 21. Garid. prov. pag. 9. & 11. Baub. hist. 1. parte 2. pag. 268. Linn. mat. med. num. 497. Et aliorum.*

Sequentem descriptionem vir reverendus F. X. Wulfen, ad vivos fungos adumbratam, una cum iconibus variisque fungis ipsis, cum cl. Jacquin communicavit.

Nihil minus quam rarus in Carinthia est, quæ laricibus abundat; nec quidem quavis larix, sed certe nec tantum decies millesima, uti Bellonius prætendit, eundem profert. Vidi enim copiosos admodum; majoris aut minoris voluminis; simplices alios, alios ex pluribus aggregatis, sibi que mutuo incumbentibus, compositos. Nunc equi unguam haud male exprimit. Alias conii in apice rotundati refert speciem, cujusmodi maximus in tabula vigesima depingitur. Sed & pulvinatos, hemisphæricos, hemielliptoidicos, imo plane cylindracos, eosque libere de arbore dependentes, qualem in tabula prima & vicesima conspiciere est, vidi. Superficies superior seu dorsi convexa est; inferior pororum

plana, planiuscula, sed & ipsa nonnunquam plus minus convexa. Altitudo fungi latitudinem quandoque excedit; alias latior quam altus est.

Alpium aut subalpinorum montium incola ad humilia non descendit. Inveni illum in Carinthiæ alpidibus Reichenaviensibus prope sanctum Laurentium, tum circa Himmelbergam; rursus in sylva inter Ober-Vellach & Malniz; dein in alpidibus Fladnizensibus prope sanctum Joannem; denique in alpestribus Loiblenzibus, & districtus Hohenburgensis. An sola in larice crescit? Sola in illa obvium habui; nec ausim tamen ex tripode pronuntiare, an non, quandoque saltem, cembrae, piceae, aut abieti alpium superiorum accreverit? Utut hæc res se habeat, in larice parva & juvene nunquam, nec magis in magna humilia incolente, illum observavi. Annosæ plerumque, rimas agentes, altis in montibus sitæ, proceræ & ipsæ, ac amplæ diametri, inter rupestres sylvas, solent esse, de quibus enascitur. Matthiolus & post eum Dodonæus ex inferiore aut medio saltem laricis trunco exortum excudi fecerunt; idque recte. Vidi tamen etiam in resectis & jamjam tabescentibus laricum truncis. Cæterum, apud nos certe, plerumque in majore arboris larignæ altitudine, & potissimum versus apicem crassiorum & procerarum magis arborum, qui speciosiores sunt, prodire

re solent; unde eos vix aliter obtineas quam resecta arbore, aut exploso dextre in eos sclopeti plumbeo globo. Optime propterea eorum acquirendorum negotium committitur aut venatoribus, aut rusticis, qui ad cadenda ligna autumnis vel vere præruptas istiusmodi & faxosas adeunt sylvas, ubi major elegantium laricum datur copia.

§. VII.

Fungus annuus non est, hoc scilicet sensu, ut eodem, quo ex femine enatus sit anno, etiam depereat; imo plures in arbore annos persistit, & pluribus etiam adolescere annis in ea videtur; dum ad majorem forte virtutem medicam denique perveniat; nam ego quidem dubito, an primorum mensium fungus eandem cum adultiore possideat medendi vim. Hoc autem solo sensu dici annuus potest, quod haud dubie quovis anno aliqui horum fungorum in aliquibus novis laricibus proveniant, qui tamen postea in iisdem per plures annos perdurent. Atque hoc ex eo potissimum colligere est, quod specimina viderim eodem tempore recentia, mediæ ætatis, & adulta. Quæ mediæ ætatis, (tabula decima nona talem ex minoribus fungum repræsentat in figura inferiore,) erant sicca, superficie externa integra, plerumque adhuc alba, ad tactum nonnihil mol-

lia, aut parumper indurata. Recentia (eiusdem tabula figura superior istiusmodi exhibet,) ex adverso, five quæ in infantili sunt ætate, lenta potius quam vere coriacea, &, licet tenacia, tamen non omnis expertia humiditatis, ac propterea etiam non siccissima, neque adeo indurata, ut non aliquo flecti potuerint modo. Color in hisce est dilutus malorum aurantiacorum, five subaurantiacus, præprimis versus tubulos. Specimina denique adultorum magis fungorum siccissima, superficie externa maxime indurata, imo & undique diffracta & rimosa, coloris ex albo cinerascens, & ex cinereo plus minus nigricans, aut saltem fuscescens, depinguntur in tabulis 20 & 21.

Color itaque albus vocari princeps potest, utpote qui potissimam ætatis fungi occupat partem. Senescit dein fungus, injuriisque aëris, pluviarum, nivis, caloris, &c. alternantibus expositus, colorem induit, quem dixi, inque contignationes alias aliis altiores aut profundiores subsidet, iisdemque tamen aëris mutationibus non easdem undique partes eodem modo defigurandas objicit; atque hinc jam & fascias five annulos, & annulorum colores obsoletos, & obsoletis obsoletiores, enasci videmus in adultioribus nempe fungis; de aliis enim annulis aut fasciis mihi quidem nihil constat.

§. VIII.

Quo potissimum anni tempore nascatur, quæris, an vere, æstate, vel autumno? Forfan omnibus. Ex propria tamen experientia de vere nihil scio, cum hoc anni tempore nunquam excelsiora sylvarum rupestrium loca, minus alpes ipsas conscenderim. Medium Julii mensis fuit, dum post moderatas pluvias ex Ober-Vel-lach in Malniz, ac inde die altero Taurerum ipsum Nafsfeldensem conscendi. Plurima, antequam Malnizium pervenias, in sylvis datur larix; & fausto plane omine has in sylvas eo adveni tempore, quo haud multo antea e laricibus quibusdam enatus fuerat officinarum Agaricus. Recentissimum itaque isthic vidi, consideravi, adnotavi; sed copiosis jam e regno vegetabili onusto spoliis, & ad rariora in Taurero conquirenda properanti, curæ tum equidem non erat, ut pictori, qui itineris comes erat, pingendum traderem. Media itaque æstate hoc loco & hocce anno prognatum vidimus. Sed verisimile plane est, etiam autumnali tempore; de more reliquorum fere omnium fungorum, suo e semine nasci.

§. IX.

Poris inferior fungi superficies pertusa est subtilissimis. Hi in quibusdam desiderantur, dum nempe infe-

rior superficies veluti epidermide tegitur. Tubuli poris respondentis inæqualis sunt altitudinis, modo longiores, modo breviores, subaurantiaci, citrini, flaventes, argillacei, ochroleuci; denique fuscescentes. Substantia interior, vel caro ex luteolo alba, tandem candidissima evadit. Primum lenta est, imo & tenax, non tamen in gradu tenacitatis affinium; desiccatur magis magisque, potius spongiosa, quam coriacea: denique in rudioram farinam, digitis haud difficulter conterendam, ac friabilem abit. Fungus farinam recenter molitam redolet, qui odor æque in infantia sua quam in senectute; in adulto tamen siccatoque fungo penetrantior est. Villus in toto fungo nullus.

§. X.

Nunc de affinibus fungis pauca. Zigulnenses, Victorieneses, Loiblenfes, Falckenbergenfes, aliasque in humilioribus etiam fitas montibus, autumnii tempore perlustrans fylvas, obvios perſepe habui de Boleti genere fungos, ſemper in picea, abiete, pino ſylveſtri, etiam larice, ſeffiles, dimidiatos, ſimplices, aut imbricatiim aggregatos, altiotes aut depreſſiores, ungu- læ equinæ facie, a it ſquamarum hemieliptoidicarum inſtar, neque ees ſemper parvos, verum nonnunquam ſat magnos, ut major hemieliptoidis diameter fere ſpi-

thamam unam æquaret. Recentissimi hac anni parte plerumque erant; neque tamen ab adultioribus differabant manifeste; sunt enim naturæ in prima & provectiore ætate ejusdem semper, cujus esse solet Boletus igniarius Linnæi: nempe compactissimæ substantiæ, graves, & firmissime arbori adhærentes, ut summa dumtaxat vi adhibita avelli ab arbore queant. Carne interna coriacea, fomitum instar, & quæ nulla in ætate friabilis aut farinacea fiat, tenacissima semper, tamen etiam alba. Superficies supera seu pars superior & convexa est glabra & consistentiæ lignæ, prima in juventute gummi piceo coloris vulpini illita, quod gummi efficcatur tandem. In hac etiam convexa parte adsunt per omnes ætates annuli sive fasciæ transversæ concentricæ, aut, si mavis, parallelæ, nec tamen omnes ejusdem latitudinis. Quandoque vero fasciæ hæ vel prima jam in ætate colore differunt, ut una sit sature rubra, alia cinerea, rursus alia cœrulescens, nigra, rufa, argillacea, &c. Fascia marginem pororum stringens plerumque supra gummoso-vulpina, subtus nivea. Colores fasciarum primum nitent, cum tempore autem nube sive halitu albedo superinducuntur. Pars inferior subtilissimis pertusa poris est plana & initio nivea, quæ si vel manu tangatur, citrina ex actu relinquit vestigia; sed etiam sine omni actu per solam ætatem ex nivea redditur citrina, ex citrina sordide flavens & ochro-

chroleuca. Tubuli sunt longi, & si quidem rite conspiciantur, non continui per totam longitudinem suam, sed ex tribus sibi incumbentibus & in directum jacentibus tubulorum seriebus compositi; capillares, & citrini. Odor substantiæ internæ hujus boleti nunquam est ille, qui in vero laricis boleto percipitur, sed quo quisque alius boletus præditus est.

§. XI.

Nemo non videt, boletum hunc, quamvis & ipse fat frequenter ex laricibus prodeat, tamen toto cælo a vero boleto laricis, & quidem specie, differre.

Et si boleti illi unicolores rufo-vulpini ab iis, qui fascias penitus discolores possident, specie differre posse viderentur, (nam magnus quidem Hallerus ipse quopiam loco dicit, nisi colores fungorum species discriminant, quid aliud eosdem persæpe discriminabit?) tamen hic mihi non videor ex coloris illo discrimine habere rationes sufficientes, eosdem a se invicem tanquam speciem a specie discriminandi; propterea imprimis, quod cum omnia reliqua eadem sint, etiam ipse rufo-vulpinus, quem *Boletum resinofum* appello, dici possit annulis discoloribus esse fasciatus, alternantibus videlicet in eo cingulis rufis saturatoribus dilutionibusque.

Utur

Utut cæterum hoc fit, mordicus certe sententiam meam non tuebor. Ille autem boletus, qui fascias manifeste discoloribus habet, extra omne dubium erit *Polyporus sessilis*, *convexo-planus*; *annulis versicoloribus*; *poris albis, tenuissimis*; Halleri hist. Helv. num. 1283; etsi vir illustri haud adnotaverit tubulorum colorem; adeoque etiam fungus in Schæfferi iconibus 106. & 136. expressus.

§. XII.

Halleriana boleti laricis *hist. Helv. num. 1284.* descriptio a mea valde abludit. Nam 1.) nullum de odore illo singulari, solo in laricis boleto a me observato, sermonem injicit. 2.) Naturam fomitis, inquit, habere suam, & esse compactissimam, quod minus in nostro verum est, ut ipse in fungis a me transmissis videbis. 3.) Carnem ochroleucam, ait, esse, quæ tamen, nisi de prima omnium infantili ætate sermo sit, toto reliquo tempore candida boleto nostro laricis est. 4.) Pro charactere boleti sui assumit annulos, qui tamen, ut ex meis descriptionibus patet, in nostro aut non dantur omnino, aut ætate obtinentur solummodo, iique ægre notabiles & cbsoleti, nec veri annuli dicendi. Et 5.) hos annulos determinat discoloribus fulvos, quos deinde explicat per ochroleucos, aurantiacos, fu-

fcos. Quæ omnia non obtinent in annulis illis, si adfint, obsoletis fungi nostri. Anne igitur tam diversus in Helvetia boletus laricis crescit a nostrate? Vel an boletum resinofum meum boletumque laricis pro uno eodemque habuit, dum in illum Halleriana descriptio quadrat tam manifeste? Conjecturam hanc vir veritatis amans & humanissimus, summus Botanicus, cui ego semper assurgo, quemque ego non solum maximi ipse facio, sed inter maximos maxime veneror, boni consulat.

§. XIII.

Adducere hic possem & alios binos boletos, specie inter se & ab aliis boletis differentes, qui pariter autumno in pinetis Clagenfurtensibus proveniunt. Horum alter est Polyporus Halleri *hist. helv. num. 2289*, & consequenter ex fide Halleri Schæfferianus tab. 138, licet meus non tam elegantibus pictus sit coloribus. Huic cum præcedentibus omnia conveniunt; sed caro est interna brunnea, nec alba, &c. Odor amœnus, fere caryophyllorum aromaticorum. Alter simillimus fungo Schæfferiano tab. 137. fig. 2, & hinc simillimus etiam boleto igniario Linnæi, carne interna pariter brunnea, &c.; sed ab igniario tamen Linnaeano Schæfferianoque diversus tubulis citrinis & zona duplici discolori supra marginem pororum partem stringentem.

Sed

Sed hæc nihil ad propositum nostrum. Et jam vereor, ne tædio te afficiam.

§. XIV.

Hactenus reverendus Wulfen; qui pro illa, qua est erga cl. Jacquin benevolentia, ut votis ejus satisfacere abundanter, ad amicum quemdam suum scripsit, medias inter larices affinesque habitantem, reverendum Leykauf, parochum ad sanctum Laurentium in alpibus Carinthiæ Reichenaviensibus, qui ad propositas plurimas quaestiones responsa dedit descriptioni Wulfenianæ congrua; ex quibus pauca hæc decerpo, virumque ipsum induco loquentem. Officinalem verum fungum inveni modo ad ipsam arboris radicem, modo ad cacumen, modo in loco quocunque intermedio; imo ex ipsa arboris divulsa & semisuperstitis fissa facie enatum; tum ad caesarum trunci reliquias; in prostratis etiam per sylvam arboribus, in quibus pori semper tellurem spectabant, ut esset fungus nunc arbori parallelus. In prima ætate leviuscule flavet, sed paulatim albescit, in senio foris cinerascit; cæterum ejusdem semper naturæ, nisi quod ætate friabilior evadat. Majus incrementum capere videtur diebus canicularibus. In sola larice crescit; nunquam, quod sciam, in abiete aut cembra, quæ alterius speciei fungos habent. Vermibus obno-

xius est. A pico viridi, tum & majore medioque Linnaei, rostri ictibus avelli autumno solet; sic ne delapsus per integrum saepe adhuc annum, caeseo albo similis, in terra jacet, tandemque putrescit. Hucusque reverendus Leykauf.

§. XV.

In materia medica sua Cartheuser Agarico adscribit corticem foris rubicunde caesium aut subrufum. Subjungit, antequam ab arbore fungus rescindatur, pelliculam ejus anteriorem provide prius detrahi, deinde soli exponi duas tresve hebdomadas, ut candidum colorem induat; postea malleis ligneis aut fustibus percussis, quo omnes deleantur incisuræ. Cartheuseriana hæc quidem asserta in fungos Carinthiacos certissime non quadrant: nulla enim in his est pellicula; nullæ præterquam in ipso cortice separando incisuræ; & candor in carne jam talis, qui sole non egeat.

§. XVI.

Tempus decerpendi Agarici autumnale plurimi auctores statuunt, utpote tunc, ut ajunt, ficci; quum ante maturitatem abundaret noxio succo, ut vel ipsum ejus halitum tunc venenatum esse, Bellonius credat; dum

dum etiam primo vere nasci idem asserat, & increfcere adufque autumnum, tuncque decerpi, quando, narrante cl. Lewis, cortice nudatus, foli exponi per aliquot feptimanas foleret; quo fimul candor ejus augeretur. Horum vero asfertorum dijudicanda veritas ex Wulfeniana Agarici defcriptione prægreffa facile æftimatur. Forte ætas fungi fola virium medicarum difcrimen, fi quod fit, abfolvit: nihilque huc, dum plures vivit annos, anni tempeftas, qua decerpatur, facit. Media forte fungi ætas, magisque vegeta, optima eft.

§. XVII.

Agarico ab antiquis plurimæ egregiæque dotes medicatæ attribuuntur; qui tot in morbis tamque familiariter illo utebantur, ut a Democrito fecundum Mefuen, medicamentum familiare, five domesticum, vocaretur. Si Diofcoridem audiamus, qui in univerfum agnovit in Agarico vim adstringendi, calefaciendi, purgandi que, prodeft contra tormina, cruditates, venena, ferpentum morfus, coxendicum articulorumque dolores; dein hepaticis, afthmaticis, ictericis, dyfentericis, nephriticis; in dyfuria, morbo comitali, pthifi, fuppreffione menfium, aliisque in morbis. Eadem fere Plinius habet. Galenus etiam ex his plurima, quæ ille ab Agarici virtute digerendi, calefaciendi, craffitiam

incidendi, viscerumque infarctus expurgandi, deducit. Mesue utramque deicere bilem credit, pituitamque etiam ipsam & crassos lentos putrescentesque humores expellere; dum propriam ejus facultatem esse dicit, cerebrum, omniumque sensuum organa ac musculos expurgare; excrementa, quæ spinali medullæ pariter & nervis inhæserunt, educere; pulmonem ac pectus a lentis ac putrescentibus humoribus detergere; ac dein ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Solvere hinc etiam compaginum omnium contumacem materiam, & esse morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicinam admodum singularem.

Et in hac celebritate Agaricum per longam faculorum seriem apud medicos fuit. At vero quis non videt, esse illa ab antiquis pro more suo nimis magnifice & jactanter prædicata, nimiumque etiam his obedienter adhæsisse medicos subsequos, quibus ex numerosis, ut exemplum habeamus, unicum adduxisse sufficiet Tabernæmontanum. Hic Agaricum calidum in primo, siccumque in secundo gradu pronuntiavit, addens, solvere, obstructa aperire, purgare & pellere bilem; educere pravos humores circa ventriculum, hepar, lienem, uterum, & pectus collectos, aliasque fordes in intestinis & mesenterio hærentes; utile esse ad varios morbos chronicos; & alia.

§. XVIII.

Sed adferamus nunc etiam recentiorum super Agarici viribus medicis opiniones. Et has quidem Linnæus subadstringentes, eccoproticas, flatulentas, calefacientes, & anthelminticas credit; usumque Agarici vulgarem appellat eximiumque. Crantz, dum Agaricum inter acriora purgantia locat, eidem eximiam vim eccoproticam adscribit. Lieutaud cathartorum classi infert, in anthelminticorum simul ordine haud infimum illi adsignans locum; laudatque tanquam aperiens in obstructionibus, asthma, arthritide. Lister in arthritide etiam & contra cruditates acidas commendavit. Collin in Compendio Materiae Medicæ, viscidos humores potenter solvere, ait, ac per alvum educere. De Haen in Rat. med. vol. 12. pag. 251. & vol. 15. ind. pag. 7. laudat Agaricum ad cohibendum sudorem colliquantem phthysicorum, quem neque lac, nec cortex peruvianus, neque alia quæcunque artis auxilia sistere potuerant; idque repetito plurium exemplo. In Miscellaneorum Taurinensium volumine tertio, clarissimo Dana referente, legimus, apud alpicolas circa Garexium Agaricum esse remedium præ vicinarum laricum copia vulgatissimum. Illos ideo exsiccatum domi fervare, & in pulmento cum pipere mixtum in omnibus fere mor-

morbis indiscriminatim adhibere folere. Non infrequenter, ut perpurgentur & vomant, cum oleo, rarius vero cum lacte, miscere. Eisdem, Agarici vim, tanquam omnium efficacissimi antidoti, experientis dudum probatum, unanimes attollere contra minutæ hirudinis singularem speciem, quæ ibidem descripta delineataque sistitur, in alpinorum fontium fundo habitantis, si qua cum aquis potata incaute fuit, cæterum sic necem certam post dira (*) symptomata cum hominibus tum pecoribus illaturæ. Ex Boccone etiam vaccis ægrotis mederetur. Ex cortice fungi veterinarios clysmata parare pro irritandis jumentorum fecibus, J. Tagault & Amatus Lusitanus autores sunt.

Sed contra nunc iterum ex recentioribus aliqui usum Agarici medicum tantum non probarunt, verum etiam plane eliminandum ex officinis voluerunt; quos inter numeramus Danielelem Ludovici, Neumannum, Quincy, Alleyne, Lewis, & Spielmannum; idque propterea imprimis, quod vis ejus purgans esset tardæ
&

(*) Quandoquidem memorata hirudo, dum aqua incalēcat ex manus, solis, aut atmospheræ calore, languescit, brevique perit, profecto ventriculi naturæ calorem ferre deglutita sine momentanea morte vix posse videtur; ut adeo pessima hinc orta symptomata & ipse deglutientis interitus adferibi subitantiæ potius hirudinis venenatæ quam ejusdem morsui debeant.

& debilis; quod nauseas, vomitus & tormina produceret; tandem quod meliora certioraque in eundem scopum præsto forent pharmaca. Pharmacopœa Helvetica omnes Agarici dotes in dubium vocat.

§. XIX.

Ab antiquis porrigebatur Agaricum ægris cum vino, aqua, aceto mulso, & sic porro. Hodie, etsi interdum stimuli loco aliis purgantibus adjiciatur, solum per se nunquam dari, asseverat Spielmannus; & vix puto, a nostratibus medicis solum exhiberi. Neumannus etiam quocunque modo in substantia præscripti Agarici usum internum damnat tanquam periculosum & noxium. Cartheuser, crudum Agaricum in pulvere rarissime exhiberi, quoniam sub assumptione magnam nauseam, & deinde etiam multa ventris tormina excitat; sed optime in infuso vinoso a drachma una ad duas, imo dimidiam subinde unciam præscribi. Crantz tamen drachmæ semissem in pulvere unaque in dosi laudat. Quin Geoffroy, non tantum neotericos illud dare robustis validisque, ait, sed & infirmioribus, puberibus, ac etiam gravidis, idque nullo periculo, si morbi conditio expostulat. Et alibi ait, ejus pulverem præscribi sine additamento solum a drachmæ semisse ad drachmas duas. Tandem contra monuit Joannes Bau-

hinus tyrones medicos, Agaricum officinarum sui temporis esse veterum Agarico molestius atque in purgando imbecillius; eaque de causa majori copia dari debere, substantiæque duas drachmas vix satisfacere, si solum ac citra aliorum catharticatorum additionem apponatur.

Quis hæc omnia conciliabit, & componet? Quis ex tot contradictionibus, quibus tota Agarici historia laborat, veritatem ubique eruet?

§. XX.

Negari tamen minime potest, jam veteres Agarici indolem habuisse non totam bonam; uti passim apud illos legere est. Geoffroy hæc vitia ad tria reducit; dum scilicet primo ventriculum gravando lædendoque, nauseas creat & vomitus; secundo viscera distendendo, hypochondria aut abdomen tumefacit, & nonnunquam inflammat; & tertio dum tarde admodum & testudineo modo agens, parum levaminis agrotis adferat. Addit tamen, medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neotericis frequenter & utiliter usurpatum, non adeo contemnendum esse, sed cautum & opportunum esse debere illius usum.

Sed suo more etiam veteres vitia Agarici corrigere tentarunt additamentis & præparationibus variis, zingibere,

bere, caryophyllis aromaticis, floribus macis, oxymelle, sale communi, aliisque; atque hoc propterea factum, cum aliis autoribus Geoffroy prætendit, quo ipsius acrimonia retunderetur. Hinc in officinas plura introducta fuerunt ex Agarico pharmaca, uti trochisci de Agarico, &c. Longe tamen aliam, quin imo contrariam, alii correctionis illius adducunt rationem. Sic Amatus Lusitanus ait; *quia in Agarico acrimonia pauca est, parumque incidere potest, ideo sapientissime medici, hujus Agarici facultates investigantes, quum ex ipso pastillos parant, zingiber vel cinnamomum aut cassiam cum sale gemmæ & oxymelite illi adjungunt, ut acrimonia parva, a natura illi data, prædictis acerbis medicamentis fortior evadat, & consequenter potentius crassa incidat, & educat.* Quid autem de plerisque veterum illis simplicium medicaminum correctionibus sentiendum sit, non est, quod hodie multum disputemus. In dispensatorio provinciali nostro compositiones sequentes Agaricum habent: Theriaca Andromachi, Extractum panchymagogum, & Extractum catholicum.

§. XXI.

Quamvis Agaricum inter digitos friabile sit, gaudet tamen hæc facina summo lentore, ut vix in verum subtilemque pulverem tandi se patiatur. Creditur, ob

hanc tenacitatem suam, interne solum datum, dum tunicis ventriculi vel etiam intestinorum firmiter adheret, perpetim irritando, incommoda in præcedente paragrafo memorata producere. Addere propterea Agarico subtiliter raso mucilaginem tragacanthæ solent ea proportione, ut in pulpam tundi possit; quæ deinde bene exsiccat, tundique de novo apta nunc est, dividique in tenuem pollinem.

Agarici pulverem non tantum in nares attractum, sed etiam inter tundendum, acrimonia sua sternutationem excitare, oculisque & pulmonibus nocere posse, Neumannus habet. Ætate autem iners evadere, sunt, qui credunt. Sic apud Hallerum clarissimi Lewis & Breyne siccum Agaricum in farinaceum inertem saporem transire affirmant, tamen ut ultimo nauseosissimum quid & diuturnum linguæ inhæreat. Rondeletius, servari annos quinque integrum, statuit. Amatus Lusitanus, in trochiscis brevi perire ejus virtutem. Ex adverso secundum alios diutissime perstaret incorruptum. Ego in asservato jam per viginti annos Agarico nullum sensibilem saporis diminutionem observare potui.

§. XXII.

Nunc audiamus Chemicos, qualia hi ex analysi de Agarico producta obtinuerint, & quid illa nos circa
fungi

fungi indolem doceant? Et primo quidem Geoffroy ex Agarici candidissimi libris tribus & uncias undecim per destillationem siccam elicit humoris, primo mere aquei, translucidi, deinde rufescentis, acidi, postea fusci, empyreumatici, linguam piperis instar exurentis uncias sedecim, drachmas tredecim, & grana triginta quatuor. Liquoris rufescentis, urinosi, sale volatili prægnantis, & tantillum acidi, uncias duodecim, drachmas sex, & grana triginta sex. Olei fluidi uncias sedecim, drachmas sex, & grana viginti quatuor. Caput mortuum, pendens uncias duodecim, calcinata per novemdecim horas, reliquit cinerum ex fusco rufescentium unciam unam cum drachmis tribus; ex quibus salis alcalini fixi drachmæ duæ extractæ fuerunt. Partium deperditio in destillatione fuit ad uncias decem & drachmas sex; in calcinatione ad uncias totidem & drachmas quinque.

Agarici uncia duæ ope spiritus vini præbuerunt extracti resinosi saporis nauseosi & ingrati drachmas quinque cum semisse. Aqua vero perparum ex Agarico solvit & extrahit, sed illud in mucaginosum magma convertit. Ejus tamen infusum in aqua chartam cæruleam purpuream reddit.

§. XXIII.

Neumannus acquisivit ex una libra Agarici via sicca destillati uncias quatuor spiritus acidi, olei empyreumatici uncias quinque cum drachmis duabus, & ex capite mortuo, duas uncias unamque drachmam ponderante, salis alcalini fixi sex grana.

Libra dimidia Agarici dedit uncias sex extracti spirituosi, sive resinosi. Extractum aquosum solas tres drachmas pependit.

Cartheuser asserit, resinofam in Agarico partem ferme ad dimidium pondus ascendere, eamque hære magis in corticali exteriori substantia; salino-mucilagineam vero partem magis in interiore fungosa. Ex corticali fieri tincturam spirituosam saturate coloratam; longe debiliorem ex interiore fungosa. Infusum aquosum, ob solutæ mucilaginis crassitiem, non transire filtra chartacea, sed colatura & expressione per linteum a recrementis terrestribus esse separandum. Sic extractum inde parari coloris brunnei, hinc inde maculis albidis distinctum.

§. XXIV.

In Actis Academiae regiae Parisinae anni 1714 a celeberrimo Boulduc communicata leguntur de Agarico sequentia. Destillatione dedit copiam notabilem salis alcalini volatilis, & partem salis essentialis. In capite mortuo perparum salis alcalini fixi fuit. Ope spiritus vini tincturam ex Agarico extraxit resinofam, sapore & odore intolerabili, cujus unicia affusa linguae gutta vomitum fecerit, & per totum diem nauseam. Ex duabus unciis Agarici tinctura sex drachmarum cum semisse fuit. Residua pars novem drachmarum nihil ultra, quod solvi poterat, continuit; meramque sistebat mucilaginem inutilem vel pultis speciem, quam ortam credit ex farinosa Agarici parte emollita, dum resinofam ex sola superficiali sive corticali parte deducit. Experimento hanc conjecturam firmat; nam solummodo ex corticali tincturam obtinuit, ex interiore substantia vix ullam; unde arbitratur, corticalem solam (*) purgante vi pollere, inque usum esse trahendam. Solventia aquosa aegre agunt in fungum. Aqua sola nihil elicit,

(*) Spielmannus contra cum aliis rejiciendam hanc ponderosorem, & quae non exquisita albedine gaudeat, esse putat.

cit, pulstemque facit, nec extractum. Sale tartari a-
 ctuosior reddita, quod ille etiam resinam invadat, non
 minus mucilaginem dat, sed cujus, post dierum ali-
 quot quietem, pars superior mutatur in gelatinam trans-
 parentem, distinctam ab inferiore spississima. Atque
 sic tractatæ Agarici uncix duæ cum salis tartari uncix
 femisse largiebantur unciam unam & drachmam dimi-
 diam extracti sat consistentis, in quo resina hærebat
 extracta per salem tartari, & hærebat sal essentialis ex-
 tractus per aquam, optime purgantis sine nausea mul-
 toque lenius quam tinctura spirituosa. Inferior autem
 mucilaginosa pars plane non purgat. Ope aceti destil-
 lati, loco salis tartari, extractum fit idem earundem-
 que virium.

§. XXV.

In Agarici Carinthiaci a reverendo Wulfen trans-
 missi examine chemico cl. Professor Jacquin sequentia
 adnotavit. Ope novaculæ (nam vulgari cultro vix
 scindi se patitur,) in pluribus adultis fungis corticem
 ab interiore parte separavit, donec hæc albilissima nec
 maculata superesset. Hoc modo consideratus cortex
 nonnunquam crassitiem digiti minimi habet. Omnes
 cortices una seorsim, omnem sic quoque medullam,
 tundi curavit; quo ex pluribus fungis mixtis unum com-
 mune

mune fieret experimentum. Pollen subtilissimus, inter tundendum visibiliter elevatus, tundentem, minus modeste professorem haud semper adstantem, pessime affecit per viginti quatuor horas, nulla quidem sternutatione, sed tussicula perpetua & nausea. Pro tinctura faciendâ alcohol ubique optimum & sincerissimum adhibitum fuit, quod facile cum spiritu salis ammoniaci in offam Helmontii coagularetur. Illud repetito novum, affusum in phiala alta duabus unciis corticis, digestumque, donec ultimo excolor inde rediret, suppeditavit tincturâ pellucidissimâ & eleganter granatini coloris uncias viginti sex; in qua sapor ipsius erat Agarici. Nec in hac, nec in alia reddita ante concentratissima, sapor ille & odor intolerabilis cum sequente vomitu, de quo Boulduc & (forte hunc secuti) Cartheuser aliique loquuntur, observatus fuit. Neque concentrata illa in frigore coivit; quæ sic coibat ante filtrationem, cum corticali magmate adhucdum suo unita.

Tinctura obtenta, in aquæ destillatæ libras quatuor immissa, omnem resinam excussit, quæ, quantumvis sic liquidi copia esset magna, pulscaceum tamen quiddam albidumque exhibuit. Mixtura hæc destillata ex cucurbita vitrea alta, ita ut ne fortiter ebulliret, alioquin adscensura in alambicum tota, spiritum vini iterum dimisit, in quo nec sapore, nec odore, aliqua pars fun-

gi latens deprehendi potuit; & cujus nulla successive egressa portio ab affusa aqua turbabatur; ut neque oleum æthereum continuisse videatur. Post abstractum omnem vini spiritum pars reliqua in vase stanneo in balneo aquæ evaporationi commissa usque ad perfectam siccitatem fuit. Sic superstes resina ponderavit unciam unam cum drachma una; fusca, & sapore prædita sine dulcedine amaro, vix magis ingrato quam Agarici ipsius. Ante evaporationem in fundo liquidi refrigerati inventa fuit, in ejusdem effusione in vas stanneum, massula resinosa sub rotulæ forma, omnis saporis experis, vera colophonia; quæ derelicta propter affusam aquam ab alcohole, dein calore destillationis in fluorem fuerat deducta, more terebinthinæ coctæ; dum resina Agarici præcipitata pulvrem in evaporatione ferme ad finem usque constituit. Videtur illa colophonia ab ipsa larice cum Agarico communicata fuisse, & ejus forte copia obtineri major posse, si minus caute, quam hic factum, ab adhærentibus ligni laricini reliquiis purgetur. Et potuit etiam ab exsudante de larice terebinthina plurimis fuisse modis ipse fungus infectus, ut mirum non sit, aliquando ex illo, uti commercia litteraria Norica habent, oleum æthereum chemicos obtinuisse. Feces ab extractione spirituosa residuæ, fuscæ, insipidæque, post exsiccationem sex drachmas æquarunt.

§. XXVI.

Idem fungi cortex in pulverem tufus, cumque aqua destillata plurima per plures horas decoctus, tandem aquæ conciliavit saporem fungi, sed debilem. Prima decoctio facta in cucurbita vitrea fuit, ut abacta vaporum sub forma aqua examinari posset. Hæc odorem fatuum ingratumque habuit, saporem nullum, nec olei ætherei vestigium. Decoctum, in filtrum chartaceum injectum, ad refrigerii mox principium in pulvem mutabatur, ut lente & demum post plures dies aqua transferit; quæ evaporata drachmam vix unicam dedit mollioris extracti. Et in hoc sapor fungi fuit, & resinosi plurimum. In pulve relicta sapor Agarici manfit.

§. XXVII.

Medulla pura sive pars Agarici interior ope alcoholis, corticis adinstar, examinata, omnia eadem obtulit phænomena. Hæc sola discrimina observabantur. Tinctura erat debilior & flavi coloris. Nulla hic coloriphonia separata fuit. Extractum resinofum pependit quinque drachmas. Feces drachmas decem.

In solutione aquosa iterum eadem omnia. Sic autem aqua tamque æquabiliter medullam solvit, ut post contractam ebullitionem tota fere hæc dispareat, vereque soluta credatur, dum tamen in filtrum immissa momento mutetur in pulvem, difficiliusque aquam dimittat quam cortex. Decoctum sæpius filtratum, semper turbidum albidumque, vix dimidiam drachmam extracti dedit, cujus sapor peti debet a resina admixta.

Neutra sive corticis sive medullæ tinctura, nec decoctum, nec ipsa fervida puls, cum solutione vitrioli martis ullam nigredinem produxit; ut fungus nihil quidquam adstringentis continere videatur. Hallerus tamen ex Macquero narrat, fungum nostrum a tincto-ribus serici pro nigro colore adhiberi solere. Et sane celeberrimus Macquerus, species compositas adstringentes in hunc scopum paratas & vulgo adhibitæ Agaricum etiam comprehendere, asserit; sed opinor, non hic de nostro fungo, sed de Agarico quercino, vere adstringente, fermo est; quod ex Actis Academiæ regiæ Parisinæ 1714. in eodem clarissimi Boulduc tractatu ad calcem colligi potest.

§. XXVIII.

Medullæ Agarici unciam septem ex retorta vitrea in balneo arenæ destillatæ dederunt uncias quinque liquidi,
cujus

cujus dimidia fere pars oleum fuit. Hoc empyreumaticum, fetidum, aquæ innatans, haud valde spissum, primo flavum transit, dein rubrum, tandem in nigrum vergens; & brevi jam in principio prodibat. Reliqua liquidi pars, rubescens, & successive, dum egrediebatur, explorata, saporem acidulum primo habuit, syrupumque violarum rubello colore tinxit; sensim acrior & pungens evasit; sed nunquam viridem colorem in syrupo produxit, nec sal alcalinus volatilis observatus ullo indicio fuit. Medulla in retorta brevi fluxit, & bitumen nigrum seu maltam referebat. Caput mortuum, subtus eleganter undulato-mammilosum & chalybeo-cærulescens, fuit novem drachmarum; & post combustionem in igne aperto, per novem continuas horas protractam, donec ultima carbonacea nigredo disparuisset, reliquit sola octo grana cinerum ruforum, lixivioso acri pungente sapore pollentium. Ex his fervida solutis filtratisque remanserunt in filtro terræ, dein calcinatione exsiccata, grana quinque; ut tria grana salis alcalini fixi transfiverint in aquam solventem.

§. XXIX.

Corticis Agarici uncia etiam septem, uti medulla in præcedente paragrapho, tractata, dederunt liquidi uncias quatuor, cujus etiam ferme dimidia pars oleum

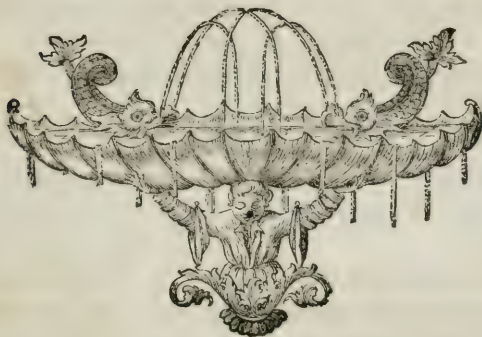
fuit; reliqua pars liquor, priori similis. Natura utriusque eadem, nisi quod hic utrobique color saturatior esset. Neque hic magis sal alcalinus volatilis prodiit. Caput mortuum pendit drachmas undecim & semissem. Hoc calcinationem octo horarum sustinuit, antequam in cineres delaberetur albidus unius & triginta granorum, in quibus grana quatuordecim terræ & septendecim salis alcalini fixi fuerunt.

Ex dictis hisce patet, quantopere producta hujus analyseos discrepent ab illis Boulducianæ; ut stare una nequeant. Nec etiam intelligo, quid vir ille per sallem Agarici essentialem intellexerit, quem obtentis alcalino volatili eidemque fixo præterea adnumerat. Cum Neumanniana autem congruit, sola productorum proportione excepta.

In analysi Geoffreana plane non capio liquorem illum urinosum, sale volatili prægnantem, & tamen eodem tempore acidulum. Prodire posse novi, uti ex lacte, de eodem corpore & liquorem acidum & liquorem alcalinum volatilem; sed eundem liquorem prodire urinosum simul acidumque, aut etiam binos priores illos quacunque demum proportione mixtos constituere liquidum cum acido tum urinoso sapore præditum, principiis chemicis repugnare existimo.

§. XXX.

Citat illustris Hallerus , habetque in Bibliotheca Botanica sua dissertationem J. Philippi Breyne de Fungis officinalibus, Lugduni Batavorum anno 1704. editam, in qua esset Agarici larigni descriptio, præparatiæ, habitus ad ignem, & admista varia, per quæ constat, totum resinofum esse. Quam doleo quam maxime, videre mihi haud contigisse.

VII.

AQUA AËREA PRAGENSIS,

EXCERPTA

EX DISSERTATIONE INAUGURALI MEDICA
PUBLICÆ DISQUISITIONI SUBMISSA

A

JOANNE MICHAELE HORNSTEIN,
WASSERBURGENSI.

VIENNÆ 20 NOVEMBRIS 1777.

§. I.

Occasione hujus translationis (*) Marggrafianorum de terra serpentina tractatum, quos sane egregios in dissertationis locum proponere non dubitavi, mentionem fieri posse opportunissimam judico de aqua illa, quæ

(*) Traducti hi tractatuli hic omittuntur utpote notissimi.

quæ sub paradoxo *Lufiwasser* sive *Aquæ aëreæ* titulo a paucis abhinc annis in medicos usus internos venditur in Bohemia, atque hinc etiam in provincias adjacentes transferri cœpit. Nominis ratio est, quia aqua illa sale in se solutum continet, quem vulgo ajunt ex aëre in hanc fuisse attractum, propterea etiam ipsum nuncupatum *Lufisalz* seu *Salem aëreum*, crystallifatum ingenti pretio (*) venalem. Et sal hic, & illa aqua, tot morbis mederi prædicantur, ut parum absit, quin ad medicamento universalis dotes accedant. Vera utriusque origo tegi videtur. Fuere tamen haud ita pridem ex Bohemia Viennam transmissæ fordes quædam terreæ & salinæ, quæ abrafæ dicuntur a faxis, schistorum more (***) strata formantibus, & quæ denique post affusam aquam feruntur regenerari in eorundem superficie. Hæ, quod a rusticis colligi, vendique credantur salis aërei possessori, merito opinionem excitarunt, ad parandum illum forte adhiberi: quæ quidem conjectura quousque habeat locum, Chemiæ gnarus facile ex sequentibus intelliget.

D d

§. II.

(*) Una uncia venditur duobus florenis.

(**) In Helvetiæ montibus schistosis argillaceis, soli ventisque expostis, sal efflorescit, brevi regenerandus, in usum medicum sub Salis alpini titulo receptus, quem cel. Andreae invenit esse sale amarum. Vide omnino ejus *Briefe aus der Schweiz* edit. alt. pag. 222, & præcipue pag. 230. & seq. quæ forte haud parum illustrabunt Salem aëreum.

§. II.

Elixata ope aquæ destillatæ purissimæ & frigidæ hæc terra lixivium dedit salinum, amaricans, syrupum violarum colore viridi tingens, vix tamen manifesto alcalino sapore linguam afficiens. In filtro facies terrestres remanserunt. Lixivium post evaporationem repetitamque crystallisationem peractam exhibuit primo seleniten, dein salem genuinum amarum paucissimo mirabili glauberiano sale inquinatum. Nullum fere lixivium mater relictum fuit; sed nec paucissimum hoc, nec sal amarus ille, nec selenites obtentus, colorem syrupi violarum mutaverunt. Proportiones observatæ non fuerunt, quoniam scopus erat, solam contentorum nosse indolem, nec quantitatem.

§. III.

Nunc ad examen Aquæ aëreæ transeamus. Una lagena, in qua Viennæ prostat venalis pretio duorum florenorum, continet circiter uncias octo & viginti hujus aquæ, colorem syrupi violarum minime afficientis. Destillata hæc lenissimo omnium igne in vasis vitreis clausis ad abstractionem usque unius tertiæ partis, transmissit in excipulum aquam ad omne experimentum purissimam. Sed in retortæ aqua residua, adhuc calente, hæsit in fundo excussa propter aquæ diminutionem materies alba, quæ ex frigefacta, per decantationem liquidi, separata, & ope destillatæ frigidissimæ celeriter & repetito

tito abluta, meras obtulit minimas oblongas, & micantes crystallulos feleniticas five gypseas. Aqua aërea ultra adhuc tantisper evaporata in vase aperto, novas similes particulas feleniticas deposuit, quæ sic excuti de aqua illa pergunt, quamdiu supersunt, & quidem solæ ante secuturum sale omnes, si prudente ac lenta evaporatione utimur; ita quidem, ut tandem ex dictis viginti octo unciis Aquæ aëreæ, five ex Aqua in una lagenâ contenta, pene drachma integra hujus gypsi elicita fuerit.

§. IV.

Itum tunc ultra est, & post separatum feleniten, per interruptas plurimas evaporationes, secutasque hinc totidem crystallisationes, protractas ad ultimas usque Aquæ aëreæ guttas, semper una eademque salis species, in principio quidem forma crassiore, tandem graciliore, obtenta fuit; verus sal amarus, ex terra serpentina & ex acido vitriolico conflatus, perfecte terrestris neuter, syrupi violarum colorem non mutat, levissima labe salis mirabilis infectus. Et hujus quidem salis amari ex unius lagenæ aqua unciæ duæ cum semisse obtentæ fuerunt.

§. V.

Sal vero dictus aëreus, examini chemico subjectus, sale se quoque amarum probavit, nulla nota a memorato in præcedente paragrapho sale diversum.

§. VI.

Ut itaque Aqua illa aërea, quacunq̄ue demum ratione confecta, five fuerit ab ipsa etiam natura nobis jam talis concessa, ex se nihil sit aliud, quam solutio falis amari aquosa, gypso & paucissimo mirabili sale inquinata; quæ artificiali, a pharmacopœo ex aqua purissima & ex sale amaro legitimo parandæ, tantum abest, ut dici virtute medica superior mereatur, quin potius ob gypsi contenti notabilem copiam eidem cedat puritate. Neque igitur alia dos ulla attribui Aquæ aëreæ aut Sali aëreo potest præter hanc, quam cum illis sal amarus ejusdemve solutio aquosa habeat communem.

§. VII.

Sed, inquiet aliquis, si hæc ita sint, quare solutio aquosa falis amari vulgaris, Viennæ præparata, alio gaudet magis falso & ingratorum sapore quam Aqua Pragensis aërea? Ad objectionem facilis & prompta est responsio. Ferme omnis sal amarus, vulgo hic venalis, majore quantitate salem Glauberi mirabilem sibi immistum gerit; quin imo totus nonnunquam fere quantus sal mirabilis est, unde, licet dote medica fortassis haud discrepent, saporem tamen necessario oportet esse diversum. Si vero sal amarus adhibeatur vulgaris, a labe mirabili ante purgatus, aut alius ex se sincerus, solvaturque eadem proportione in aqua fontana, solutio hæc

hæc ab Aqua aërea nullo distingui sensu poterit. Prius igitur purgari sal amarus debet, quam pro Aqua aërea conficienda fumatur. Depuratio a cognitis utriusque salis proprietatibus petenda est. Sal mirabilis enim, nisi loco fervetur humido, paulatim in farinaceum album pulverem fatiscit; multoque fatiscit celerius, si in cubiculo calido, aut ad lenem calorem alium, libero aëri exponitur. A tali calore crysalli salis amari nihil patiuntur. Si itaque sal amarus, in calore ita tractatus, dein cum succussu aliquo trajicitur per cribrum, foraminulis aptis perforatum, transmeabit cribri poros solus in farinam versus sal mirabilis, remanente in cribro sale amaro integro. Debetque hæc operatio repeti, donec ultra sal non fatiscat. Ne vero inutilis fiat labor cum sale mirabili mero, pro amaro empto, aut cum amaro nimio opere a sale mirabili inquinato, criterium est ad manus oleum tartari per deliquium, quod instillatum in lixivium salis mirabilis quum mutationem oculis sensibilem non inducat, eo puriorem indicabit salem amarum, quo terram ejus præcipitem copiosius dabit.

§. VIII.

Aus poterit ad salem amarum purissimum obtinendum, si lapis serpentinus est in promptu, uti sæpe est ex diffractis, nunc inutilibus & abjiciendis, mortariis, pistillis, similibusque, ex hoc in pulverem tuso & ex

oleo vitrioli secundum doctrinam Marggrafianam fieri sal amarus. Ubi, si superabundantis acidi vitriolici jaçtura nos non movet, destillatione superfederi potest, dum tufo serpentino in pelvi terrea vitrata superaffunditur vitrioli oleum sine omni aqua, massam spatula lignea movendo, sed tamen proportione minore. Brevi subitaneus & summus excitabitur calor. Tunc calcinatur massa, quæ candens injiciatur in aquam. Sa lixivii filtratione & evaporatione enatus calcinetur denuo, ut omne ferri vitriolum, hic una præsens, destruat, qui iterum solutus & crystallifatus sincerissimum sistet salem amarum.

§. IX.

At vero cur §. II. lixivium terræ salinæ syrupum violarum colore tingit viridi, dum tamen producta hujus lixivii nulla in colorem syrupi agunt? Hæc ita fieri concipio. In terreis illis transmissis sordibus hærent sal amarus, selenites & sal alcalinus mineralis. Hi omnes elixantur ab aqua frigida; & videtur sal amarus selenitæ conciliare majorem solubilitatem. Alcalina pars lixivii, utut tantilla, afficiet syrupum. Hæc autem, quæ in frigido lixivio agere tam prompte aut facile non potuit in seleniten, hujus partem destruet aliquam in protracta fervida evaporatione, uniendo se cum acida vitriolica parte selenitæ in salem mirabilem; quo lixivium totum evadat neutrum.

E X P L I C A T I O

TABULARUM.

Tab.	1.	Fig. 1.	Genitalia Apocyni sibirici
—	—	2.	— — Periplocæ græcæ.
—	—	3.	— — — africanæ.
—	—	4.	— — Cynanchi acuti.
—	—	5.	— — Aſclepiadis Vincetoxici.
—	—	6.	— — — nigræ.
Tab.	2.	Fig. 1.	— — Cynanchi erecti.
—	—	2.	— — Aſclepiadis curaffavicæ.
—	—	3.	— — — ſyriacæ.
—	—	4.	— — — frutiçoſæ.
Tab.	3.	Genitalia	Stapeliz hirtutæ.
—	4.	— —	— — variegatæ.
—	5.	Sempervivum ſediforme	monſtroſum.
—	6.	Clathrum	denudatum.
—	7.	Lycoperdum	piſiforme.
—	8.	— —	luteum.
—	9.	Hydnum gelatiñoſum	monſtroſum.
—	10.	Peziza	coronaria.
—	11.	Boletus medulla	panis.
—	12.	— —	leptocephalus.
—	13.	Tremella meſenteriformis.	
—	14.	— —	rufa.
—	15.	Tubularia	arachnoidea.
—	16.	Tremella	hydnoidea.
Tab.	17.	Fig. 1.	Draba Fladnizenſis.
—	—	2.	Cardamine bellidifolia.
—	—	3.	Saxifraga burſeriana.
—	—	4.	Cineraria alpina.
Tab.	18.	Fig. 1.	Ranunculus pyrenæus.
—	—	2.	Primula pubeſcens.
—	—	3.	Gentiana nana.
Tab.	19.	20. & 21.	Boletus lanicis.

C O N T E N T A

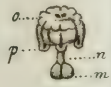
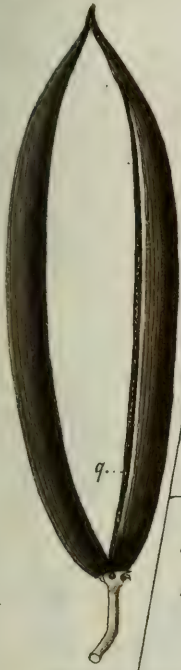
IN HOC VOLUMINE.

- I. Genitalia Aſclepiadearum.
- II. Compositiones medicamentorum pharmaceuticæ
generales.
- III. Sempervivum fediforme monſtroſum.
- IV. Fungi quidam ſubalpini.
- V. Plantæ rariores Carinthiacæ.
- VI. Agaricum officinale.
- VII. Aqua aërea Pragenſis.

 V I E N N Æ ,

TYPIS JOSEPHUM GEROLD, AUL. IMP. TYP. 1778

Tab. 3. fig. 2

apocynum
viscosum

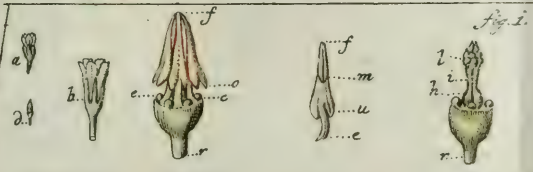

Fig. 1.

apocynum
viscosum

Fig. 3.

apocynum
viscosum

Fig. 4.

Fig. 6.

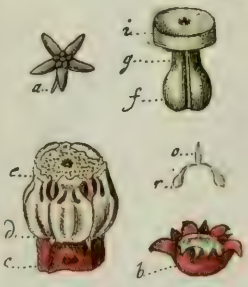
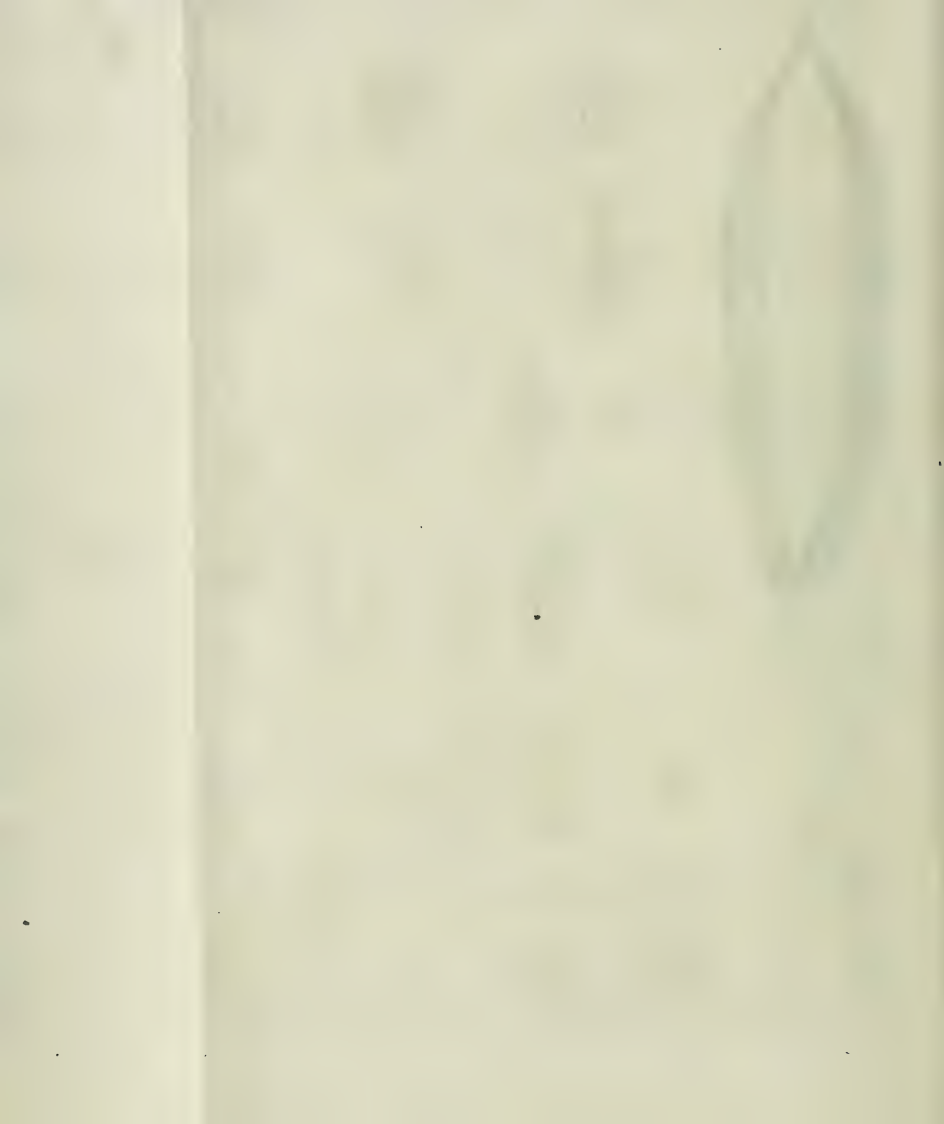

Fig. 5.

Asclepias
incarnata

apocynum
viscosum

Tab. 2. fig. 1.

*Ajnanthium
Pectum.*

fig. 2.

*actepias
straslarica*

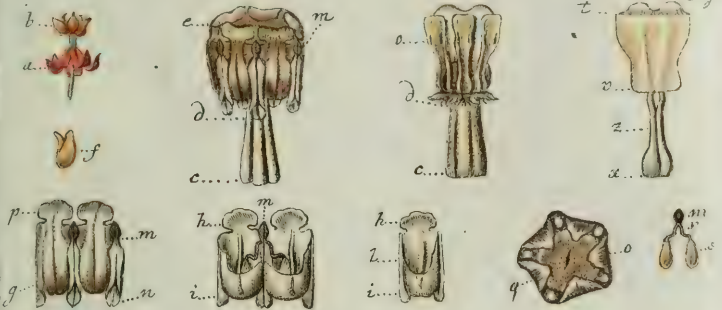

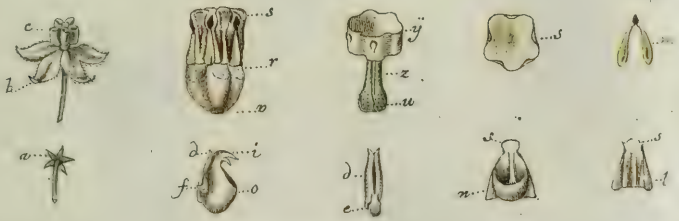
fig. 3.

*actepias
syrivica*

fig. 4.

*actepias
yithicola.*

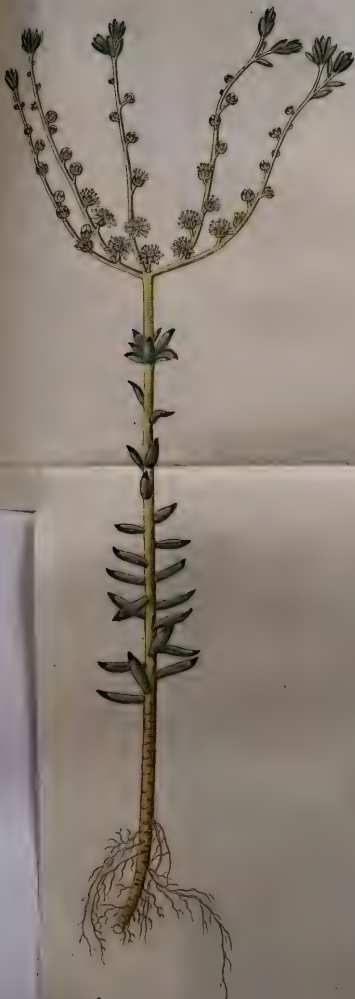

Alapoina variegata hirsuta.

Stapelia hirsuta variegata.

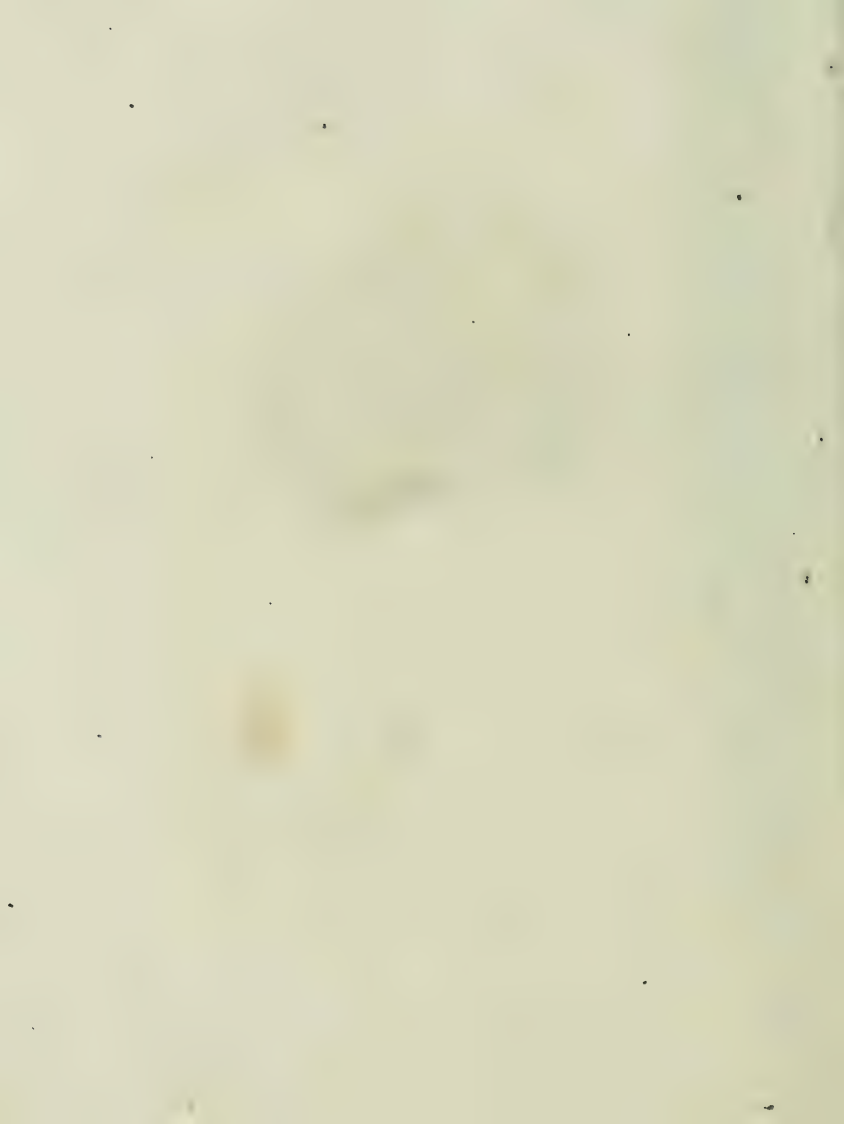

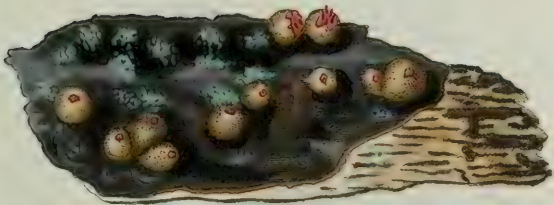
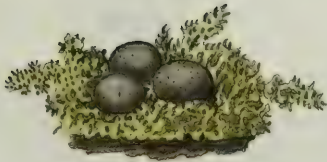
Sempervivum Pediforme monstruosi

T.6.

Cladonia pulchella

Sijcoperdium psidiiforme.

Lycopodium latifolium.

T. 9.

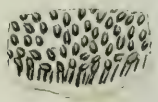

Dicranum sibiricum = 1870.

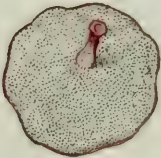

Arisaema

Ascaris melleoformis

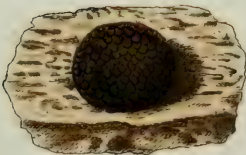
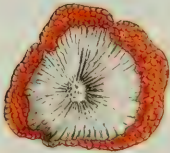
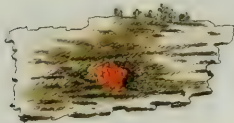
Scilla lacustris

Taxus canadensis (Yew)

T. 15.

Clavaria trichocoma

Tricella sub-ovalis

Saxifraga Britzeriana.

Saxa Macarizmita.

Saxifraga Britzeriana.

Cardamine bellidifolia.

Amimanchis sibiricus.

T. 18

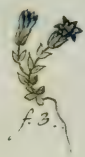
f. 1.

f. 2.

f. 1.

f. 3.

f. 3.

Justicia nana.

T. 29.

Polypodium

